

Sälja och köpa sex i Sverige 2011

Förekomst, hälsa och attityder

Delrapport 1 ur

Prostitution i Sverige –

Kartläggning och utvärdering av prostitutionsgruppernas insatser samt erfarenheter och attityder i befolkningen

Gisela Priebe och Carl Göran Svedin

LUNDS UNIVERSITET

Linköpings universitet
HÄLSOUNIVERSITETET

Linköping University Electronic Press, 2012
URL: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-75340>
ISBN: 978-91-7519-928-3

Förord

Regeringen fattade 2007 beslut om 'Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål' (Skr 2007/08:167). I planens åtgärd 8 ingick 'att utvärdera och utveckla arbetet inom kommunerna som rör insatser riktade till sexköpare' samt i åtgärd 9 'utvärdera och utveckla det arbete vid socialtjänstens prostitutionsgrupper som riktar sig till dem som befinner sig i prostitution'. Regeringen gav Socialstyrelsen detta uppdrag och uppdragets närmare utformning planerades under våren 2009 i ett samarbete mellan Socialstyrelsen och Linköpings Universitet. Uppdraget utformades till att bestå av fem delprojekt varav ett var en epidemiologisk studie om förekomsten av att köpa och sälja sex vilket utgör denna delrapport 1.

Uppdraget har genomförts av en projektgrupp under ledning av undertecknad, professor barn- och ungdomspsykiatri med särskild inriktning mot barnmisshandel och sexuella övergrepp vid Linköpings universitet. I projektgruppen har ingått Linda Jonsson, socionom och doktorand Linköpings universitet, Cecilia Kjellgren, socionom, dr.med.vet. vid Lunds universitet och lektor vid Linneuniversitetet i Växjö, Gisela Priebe, psykolog/psykoterapeut, dr.med.vet. vid Lunds Universitet, samt Ingrid Åkerman, socionom och utredare.

Befolkningsstudien har genomförts av undertecknad, i samarbete med Carl Göran Svedin medan Cecilia Kjellgren har deltagit i utformningen av enkäten.

Vi vill tacka Socialstyrelsen för att vi fått möjlighet att genomföra uppdraget samt medlemmarna i TNS-Sifos webbpanel som har tagit sig tid att fylla i en lång enkät med många känsliga frågor. Vi vill också tacka medarbetarna vid TNS Sifo Johan Orbe, Sofie Cederlund, Matz Johansson och Anita Bergsveen för gott samarbete vid genomförandet av enkätundersökningen.

Avslutningsvis vill vi också tacka Jari Kuosmanen, universitetslektor vid Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet, Marianne Ny, överåklagare vid åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Göteborg, Margareta Forsberg, dåvarande FoU-ansvarig, och Niklas Karlsson, utredare, båda vid Enheten för hivprevention och sexuell hälsa vid Smittskyddsinstitutet, som har bidragit med värdefull information som har varit till stor hjälp vid utformningen av enkäten.

Linköping 1 mars 2012

Gisela Priebe

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	2
1. SAMMANFATTNING	5
2. BAKGRUND OCH SYFTE	8
3. METOD	10
3.1 Begrepp	10
3.2 Undersökningens genomförande	10
3.2.1 Webbpanelen	10
3.2.2 Urval av undersökningsgruppen	12
3.2.3 Datainsamling	12
3.2.4 Svarefrekvens och bortfall	12
3.2.5 Representativitet	16
3.2.6 Enkät	19
3.2.7 Etik	22
3.2.8 Bearbetning av data	22
4. RESULTAT	24
4.1 Attityder till prostitution och åsikter om sexköpslagen och dess effekter	24
4.1.1 Attityder till prostitution	24
4.1.2 Åsikter om sexköpslagen och dess effekter	26
4.1.3 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier	31
4.2 Att köpa sex	33
4.2.1 Förekomsten i undersökningsgruppen	33
4.2.2 Förekomsten i befolkningen	35
4.2.3 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier	36
4.2.4 Omständigheter kring senaste köp av sex	38
4.2.5 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier	41
4.2.6 Skäl till att sluta med att köpa sex	42
4.2.7 Kommentar	43
4.2.8 Attityder till prostitution och sexköpslagens påverkan	44
4.2.9 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier	47
4.2.10 Sociodemografiska faktorer, hälsa och sexualitet	47
4.2.11 Sociodemografiska faktorer	47
4.2.12 Hälsa	50
4.2.13 Sexualitet	52
4.2.14 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier	56
4.2.15 Köp av sex utan fysisk beröring	57
4.2.16 Kommentar	58
4.3 Att sälja sex	59
4.3.1 Förekomsten i undersökningsgruppen	59
4.3.2 Förekomsten i befolkningen	61
4.3.3 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier	61
4.3.4 Omständigheter kring senaste försäljningen av sex	62
4.3.5 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier	64
4.3.6 Skäl till att sluta med att sälja sex	65
4.3.7 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier	66
4.3.8 Attityder till prostitution och sexköpslagens påverkan	67
4.3.9 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier	68

4.3.10 Sociodemografiska faktorer, hälsa och sexualitet	69
4.3.11 Sociodemografiska faktorer	69
4.3.12 Hälsa	71
4.3.13 Sexualitet	73
4.3.14 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier	76
4.3.15 Försäljning av sex utan fysisk beröring	77
4.3.16 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier	78
4.4 Avslutande multivariata analyser	78
4.4.1 Åsikter om sexköpslagen	78
4.4.2 Faktorer relaterade till att män köper sex	80
4.4.3. Faktorer relaterade till att män och kvinnor säljer sex	83
5. DISKUSSION	85
5.1 Tillförlitlighet och representativitet	85
5.2 Vad vet vi om förekomsten av köp och försäljning av sex år 2011? Kan man säga något om förändringar över tid?	86
5.3 Vad vet vi ur ett befolkningsperspektiv om män som har köpt sex?	87
5.4 Vad vet vi ur ett befolkningsperspektiv om personer som har sålt sex?	88
5.5 Vad vet vi om omständigheterna kring senaste sexköpet?	89
5.6 Vad är det som gör att man slutar köpa eller sälja sex? Har sexköpslagen påverkat beteendet? Behöver man stöd för att sluta?	90
5.7 Vilket stöd har sexköpslagen i befolkningen? Har lagen haft någon effekt?	91
5.8 Rekommendationer	92
6. REFERENSER	93

1. SAMMANFATTNING

Syftet med undersökningen är att belysa i vilken omfattning köp och försäljning av sexuella tjänster förekommer i befolkningen år 2011, om det har skett förändringar över tid och hur dessa erfarenheter är relaterade till sexualitet i övrigt, hälsa och sociodemografiska variabler. Vidare undersöks befolkningens attityder till prostitution och åsikter om sexköpslagen. Dessutom undersöks om personer som har köpt eller sålt sexuella tjänster upplever att de har påverkats av sexköpslagen och vad som i förekommande fall har bidragit till att sluta köpa eller sälja sex.

Metod. Undersökningen genomfördes under tiden maj till juni 2011 som webbenkät i ett stratifierat urval bland medlemmar i en webbpanel. Sammanlagd deltog 5071 personer i åldern 18 till 65 år. Svarefrekvensen var 50,7 procent. Den ligger i linje med tidigare befolkningsstudier i ämnet (Kuosmanen, 2008; Lewin, 1998). Att relativt många som ingick i urvalet valde att inte delta, ökar resultatens osäkerhet i studierna.

Resultat. En majoritet av deltagarna instämde i påståendet att försäljning av sex uppstår ur sociala och ekonomiska problem, medan färre instämde i att försäljning av sex borde ses som ett vanligt arbete. Män intog mer positiva attityder till prostitution än kvinnor. En stor del av deltagarna (49,8 % av männen och 80,1 % av kvinnorna) ville behålla sexköpslagen, men få trodde att antalet sexsäljare eller sexköpare hade minskat till följd av lagen. Drygt hälften av deltagarna (37 % av männen och 65 % av kvinnorna) menade att försäljning av sex borde förbjudas i lag.

Bland deltagarna i undersökningen uppgav 5,0 procent att de någon gång i sitt liv har betalat för att sexuellt vara tillsammans med någon (10,2 % bland männen och 0,1 % bland kvinnorna). Det motsvarar en andel av mellan 260 000 och 330 000 personer i befolkningen. Vidare uppgav 0,7 procent att de någon gång i sitt liv hade tagit emot ersättning som betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon (0,8 % bland männen och 0,6 % bland kvinnorna), motsvarande mellan 30 000 och 53 000 personer i befolkningen. En majoritet bland dem som köpt sex har gjort det mellan en och tre gånger och drygt en tiondel har köpt sex fler än tio gånger. Knappt hälften av dem som sålt sex hade gjort det mellan en och tre gånger, en tredjedel hade gjort det mellan fyra och tio gånger och drygt 20 procent hade sålt sex fler än tio gånger.

Samtidigt som Internet och mobiltelefoni utgör viktiga kontaktarenor i samband med sexköp har olika uteställen fortfarande stor betydelse. Åttio procent av dem som köpt sex, ungefär lika många som i tidigare undersökningar, uppgav att senaste sexköpet hade skett utomlands. En tredjedel av de senaste sexköpen hade skett i samband med arbets- eller tjänsteresor antingen i Sverige eller utomlands. Användning av kondom vid senaste sexköpstillfället rapporterades av 78 procent av dem som köpt sex, men endast av 43 procent av dem som sålt sex. Få män som köpt sex uppgav att de senast hade köpt sex av en man. Samtidigt uppgav fler män än kvinnor att de hade sålt sex och av dessa hade cirka hälften senast sålt sex till en man. Få bland dem som köpt sex och ingen av dem som sålt sex uppgav att sexköpslagen hade påverkat deras beteende. De som hade slutat köpa eller sälja sex uppgav att de inte hade haft något problem med att sluta och endast enstaka personer nämnde att de hade fått informellt eller formellt stöd.

Vid tidpunkten för undersökningen skilde sig män som köpt sex inte från män som inte köpt sex när det gäller de flesta sociodemografiska faktorerna, men också psykiska symptom och självkänsla. Samtidigt rapporterade män som köpt sex en förhöjd alkohol- eller drogkonsumtion, fler traumatiska händelser under uppväxten och förekomst av våld i pågående eller tidigare parrelationer. De levde ofta ett aktivt sexuellt liv med många

samlagspartners, ett aktivt användande av Internet i kärleks- och sexuella syften, men även en förhöjd förekomst av ett tvångsmässigt sexuellt beteende.

Det framkom också relativt få skillnader mellan män och kvinnor som någon gång i sitt liv sålt sex och de som aldrig sålt sex när det gäller sociodemografiska faktorer, psykiska symptom och självkänsla vid tidpunkten för undersökningen. Män och kvinnor som sålt sex uppgav oftare att de använde droger vid tidpunkten för undersökningen; kvinnor som sålt sex rapporterade också en högre generell alkoholkonsumtion. Kvinnor som sålt sex uppgav fler psykiska symptom och oftare våld i en parrelation än kvinnor som inte sålt sex. Män, dock inte kvinnor, som sålt sex uppgav oftare att de hade utsatts för sexuella handlingar mot sin vilja under uppväxten. Män och i något mindre utsträckning kvinnor som sålt sex hade ofta en aktiv sexuell livsstil med många samlagspartners, men även en förhöjd förekomst av ett tvångsmässigt sexuellt beteende.

Sammanfattning och rekommendationer. Personer som köper eller säljer sexuella tjänster utgör mycket heterogena grupper. Befolkningsstudien visar att många som köpt eller sålt sex har gjort det ett fåtal gånger och att de som vill sluta med det i regel gör det utan att behöva särskilda insatser. De personer som har kontakt med prostitutionsenheterna har ofta ett tydligare hjälpbehov och framför allt de som har sålt sex har ofta en stor belastning i form av missbruk och psykosociala problem.

Det är angeläget att insatser för prevention och minskning av prostitution svarar mot att situationen för dem som köper eller säljer sex är mångfacetterad. Även enstaka sexköp innebär ett brott mot lagen och talar för att det finns ett behov av prevention samtidigt som personer med tyngre belastning där köp eller försäljning är en del av en mer omfattande problematik är i behov av individinriktade insatser.

Med utgångspunkt i resultaten från befolkningsstudien och mot bakgrund av övriga delar av utvärderingen vill vi lyfta fram ett antal punkter av betydelse för det framtida arbetet för att minska prostitutionen. Några av dessa punkter bekräftar de prioriteringar som redan görs medan andra kan behöva uppmärksammas mer än vad som är fallet nu.

- Många som någon gång i sitt liv köpt eller sålt sex har gjort det enstaka gånger. De slutar utan att behöva något stöd och lever sedan ett vanligt liv. De insatser som kan bli aktuella för denna grupp kan handla om fortsatt och förstärkt information och attitydpåverkan via t.ex. frivilligorganisationer, media och Internet.
- En stor del av sexköpen sker utomlands eller i samband med arbets- eller tjänsteresor. Vi rekommenderar också en fortsatt uppföljning och utveckling av arbetet med etiska riktlinjer och uppförandekoder inom statsförvaltningen samt en initiering och uppföljning av liknande insatser inom det privata näringslivet inte minst bland olika aktörer inom resebranschen.

En samordnad satsning för prevention och minskning av prostitution som omfattar ett brett spektrum av insatser i samarbete mellan olika aktörer genomförs och utvärderas i ett av storstadsområdena som exempel på detta kan vara

- En förstärkning av prostitutionsenheternas arbete med anhöriga till personer som köper sex eller har ett problematiskt sexuellt beteende.
- En förstärkning av prostitutionsenheternas uppsökande verksamhet i samarbete med hotell- och restaurangbranschen.
- En förstärkning av prostitutionsenheternas skadereducerande åtgärder i form av kondomutdelning.
- Utbildning av familjehem och institutioner som tar emot unga i risk att sälja sex.

Det finns ett samband mellan köp och i viss mån försäljning av sex och ett mycket aktivt sexliv som kan inkludera ett tvångsmässigt sexuellt beteende.

- Ökade insatser för personer som söker stöd för problematiskt sexuellt beteende kan bidra till att minska prostitutionen även om köp eller försäljning inte står i direkt fokus för insatsen. Detta arbete bedrivs redan idag på prostitutionsenheterna, men behöver även förstärkas i andra sammanhang som till exempel sex- och samlevnadsrådgivning.

Vi menar att en samtidig och framförallt samordnad satsning kan ge bättre resultat än ett flertal parallella insatser. Resultat från denna befolkningsstudie kan användas som basuppgifter vid uppföljningen av den samordnade satsningen. Vi vill också understryka betydelsen av ett uthålligt och långsiktigt arbete med dessa frågor.

2. BAKGRUND OCH SYFTE

De tre svenska prostitutionsenheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö har uppdraget att minska prostitutionen samt erbjuda stöd och hjälp både till dem som köper och de som säljer sexuella tjänster. För att kunna dimensionera och utforma verksamheterna på bästa sätt behövs kunskap om prostitutionens utbredning och former. Frågan om hur vanligt det är att kvinnor och män i Sverige har erfarenheten att ha köpt eller sålt sex är omdebatterad. Det finns sedan tidigare flera befolkningsstudier i ämnet. I undersökningen Sex i Sverige som genomfördes 1996 uppgav 6,7 % av deltagarna (12,7 % av männen, inga kvinnor) att de hade betalat för att vara sexuellt tillsammans med någon och 0,4 procent (0,5 % av männen och 0,3 % av kvinnorna) att de hade tagit emot betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon (Månsson, 1998). Svarefrekvensen i undersökningen var 59 procent med 2810 deltagare i åldern 18 till 74 år (Lewin, 1998). År 2008 rapporterade i en annan studie 3,5 procent av deltagarna (7,6 % av männen och 0,2 % av kvinnorna) att de hade betalat för sex och 1,2 procent (1,4 % av männen och 1,1 % av kvinnorna) att de hade tagit emot betalning för sex (Kuosmanen, 2008). Svarefrekvensen i denna undersökning var 45 procent och 1134 personer i åldern 18 till 74 år deltog (Kuosmanen, 2008). Två undersökningar som genomfördes år 2003/2004 och år 2009 bland gymnasieelever i årskurs 3 visade att 1,4 respektive 1,5 procent (1,7 respektive 1,8 % bland pojkarna och 1,0 respektive 1,2 % bland flickorna) hade sålt sex mot någon form av ersättning (Svedin & Priebe, 2007; 2009). År 2003/2004 deltog 4339 ungdomar (svarefrekvens 77 %) och år 2009 deltog 3498 elever (svarefrekvens 61 %).

En befolkningsstudie kan belysa förekomsten av köp och försäljning av sex och omständigheterna kring det, men också relationen till olika bakgrundsdata, attityder och hälsa. Målet med denna nya åldersstratifierade studie har varit att nå minst 5000 deltagare för att få ett tillräckligt stort underlag för att kunna ge en fördjupad beskrivning både av dem som köper och dem som säljer sex. I tidigare befolkningsstudier bland vuxna har antalet personer som svarade att de hade sålt sex varit mycket litet (n=12 år 1996 och n=9 år 2008), vilket har gjort det svårt att närmare analysera denna grupp. Tidigare studier har främst fokuserat på förekomsten av att köpa eller sälja sex och omständigheter kring det, sexualitet, HIV/STD samt vissa sociodemografiska faktorer. Ambitionen med denna studie är att ge en bred bild av dessa personers hälso- och livssituation genom att inkludera frågor om till exempel självkänsla, psykiska symptom, alkohol- och drogkonsumtion, erfarenhet av våld i relationer, potentiellt traumatiska erfarenheter under uppväxten, men även av internetrelaterad sexualitet och sexuellt tvångsmässigt beteende och varför man i förekommande fall har slutat köpa eller sälja sex. Sexköpslagen avser köp av sex med fysisk beröring och därför har tonvikten i framför allt 2008 års studie legat på köp och försäljning av denna typ av sex. Nytt i den här studien är att också förekomsten av köp och försäljning av sex utan fysisk beröring som till exempel webcamsex eller andra sexuella Internettjänster undersöks. Undersökningen ger en referensram till utvärderingen av prostitutionsenheternas verksamhet, eftersom de personer som nås av dessa verksamheter kan skilja sig från dem som köper eller sex i befolkningen som helhet.

Dessutom kan en ny studie ge viss information om utvecklingen över tid. I utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst (SOU 2010:49) konstaterades att det var svårt att utvärdera effekterna av förbudet mot köp av sexuell tjänst, bland annat eftersom det var svårt att få en uppfattning om omfattningen av prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Man menade dock att det fanns underlag för att kunna säga att gatuprostitutionen hade halverats sedan förbudet mot köp av sexuell tjänst infördes, att

Internetprostitutionen har ökat, men inte i sådan utsträckning att man kan tala om att gatuprostitutionen har bytt arena till Internet, och att inomhusprostitution som inte marknadsförs via Internet inte har ökat. Den slutsats utredningen drog var att kriminaliseringen av sexköp bidragit till att bekämpa prostitutionen.

I sammanhanget är det också angeläget att undersöka attityder till prostitution i allmänhet och åsikter om sexköpslagen i synnerhet i befolkningen, eftersom dessa bland annat kan påverka i vilken utsträckning lagen efterföljs. Det finns också här jämförelsedata från ovan nämnda tidigare undersökningar som också medger en analys av eventuella förändringar över tid.

Syftet med undersökningen är att besvara följande frågor ur ett befolkningsperspektiv:

- Hur stor är förekomsten av köp och försäljning av sex år 2011? Kan man säga något om förändringar över tid?
- Vad kännetecknar personer som har köpt sex med avseende på sociodemografiska variabler, hälsa och sexualitet?
- Vad kännetecknar personer som har sålt sex med avseende på sociodemografiska variabler, hälsa och sexualitet?
- Hur beskriver personer som har sålt eller köpt sex omständigheterna kring sexköpet?
- Vad är det som gör att man slutar köpa eller sälja sex? Har sexköpslagen påverkat beteendet? Behöver man stöd för att sluta?
- Vilket stöd har sexköpslagen i befolkningen? Har lagen haft någon effekt?

3. METOD

3.1 Begrepp

Ordet "prostitution" förknippas ofta med mer eller mindre regelbunden verksamhet och har i denna enkätstudie endast använts i frågor om attityder till prostitution och åsikter om sexköpslagen. I frågorna om deltagarnas egna erfarenheter har följande formuleringar använts: "med pengar eller annan ersättning betalat för att vara sexuellt tillsammans med någon", "tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon", "köpa sex", "sälja sex", "köp av sex" eller "försäljning av sex". Anledningen till att dessa formuleringar användes är att vi ville att även de personer skulle delge sina erfarenheter som endast har köpt eller sålt sex enstaka gånger eller som av annan anledning inte ser sig själva som någon som har anlitat prostituerade eller som har prostituerat sig. Dessutom ville vi i möjligaste mån använda samma formuleringar som tidigare undersökningar för att bättre kunna jämföra resultaten. Eftersom sexköpslagen förbjuder att köpa sex som innefattar fysisk beröring i sexuellt syfte, inleds de flesta frågor om attityder och erfarenheter med att det är sex med fysisk beröring som avses. I några frågor har vi dock specifikt angett att det är sex utan fysisk beröring som avses. När resultat från andra undersökningar redovisas i texten, använder vi de formuleringar som förekommer i dessa undersökningar.

3.2 Undersökningens genomförande

Undersökningen genomfördes som webbenkät i ett stratifierat urval bland medlemmar i en webbpanel. Deltagarna var mellan 18 och 65 år gamla. Urvalet och datainsamlingen genomfördes av TNS SIFO på uppdrag av Linköpings universitet, Dnr IKE-2011-00114.

3.2.1 Webbpanelen

Som urvalsram användes TNS SIFOs webbpanel. Medlemmarna i webbpanelen rekryteras bland deltagare i TNS SIFOs telefonomnibussar. Urvalen till telefonomnibussarna är nationellt representativa och sker på två sätt (TNS SIFO, personlig kommunikation, 2011):

1. RDD-urval (random digital dialing). Först görs ett slumpmässigt urval av telefonnummer med en bestämd fördelning på rikets A-regioner. Denna fördelning är representativ mot Folk och Bostadsräkningen. Sista siffran i telefonnumret tas bort och till varje sådant telefonnummer adderas 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 vilket ger en serie med 10 nummer. Under fältarbetet kvoterar antalet intervjuer så att det i varje 10-serie tillåts endast en lyckad intervju. Kvotering görs även så att en viss fördelning av intervjuer erhålls inom varje A-region. Denna fördelning är densamma som för urvalet. När man ringer upp hushållet används KISH-metoden, d.v.s. man frågar hur många personer i åldern 16 år eller äldre som bor i hushållet och ber att få tala med den person i hushållet som står i tur att fylla år och som är 16 år eller äldre. Den person som blir vald i hushållet ersätts aldrig med någon annan person i hushållet. Upp till 15 kontaktförsök görs för att nå och tillfråga den valda personen.

2. Individurval. Ett riksrepresentativt obundet slumpmässigt urval dras ur befolkningsregistret och därefter nummersätts urvalet. När man ringer ber man att få tala med den dragna individen.

Alla respondenter som deltar i någon av dessa telefonomnibussar inbjuds efter genomförd intervju till att bli medlem i TNS SIFOs webbpanel. Det går alltså inte att själv anmäla sig till webbpanelen. Vid tidpunkten för denna undersökning gällde följande uppgifter om webbpanelen (TNS SIFO, personlig kommunikation, 2011). Av de tillfrågade hade 37 procent initialt tackat ja (så kallad "recruitment rate", Callegaro & Disogra, 2008). De som initialt tackade ja fick sedan en inbjudan via e-post och av dessa svarade 45 procent på inbjudan genom att lämna basala sociodemografiska uppgifter om sig själva (så kallad "profile rate", Callegaro & Disogra, 2008). Bara dessa räknas som medlemmar i webbpanelen, så kallad "double opt-in" (Baker et al., 2010). Varje år lämnar 12 procent av medlemmarna webbpanelen (så kallad "attrition rate", Callegaro & Disogra, 2008). Successivt ersätts gamla panelister med nya personer från telefonrekryteringen.

Målsättningen vid rekryteringen av medlemmarna i webbpanelen är att panelen ska vara representativ för Sveriges befolkning med avseende på ålder, kön, inkomst, utbildningsnivå och andra demografiska kännetecken. När det gäller region och ort-storlek är fördelningen mycket god. Den genomsnittliga utbildnings- och inkomstnivån är förmodligen något högre i webbpanelen än för riksgenomsnittet. Det finns också en överrepresentation av personer i medelåldern och en liten överrepresentation av kvinnor (TNS SIFO, personlig kommunikation, 2011).

I samband med att man tackar ja till att bli medlem i webbpanelen lämnar man ett antal basuppgifter om till exempel kön, ålder, inkomst och var i landet man bor. Dessa uppgifter uppdateras regelbundet. Det är med ledning i dessa uppgifter som man kan göra ett urval bland medlemmarna i webbpanelen där endast de som ingår i urvalet får en inbjudan att delta i undersökningen. Detta kallas för ett stratifierat urval. Fördelningen av de faktorer som används vid urvalet (t.ex. kön, ålder) kan göras så att fördelningen i urvalet motsvarar fördelningen i befolkningen som helhet.

De svarande i TNS SIFOs panelundersökningar belönas med en chans att vinna pengar via Statens Vinstpremieobligationer. Belöningsystemet har vid analyser visat sig utgöra ett ungefär lika stort incitament för olika befolkningsgrupper (TNS SIFO, 2011). Belöningsystemet är utformat så att de svarande har en rimlig chans att vinna efter varje ifylld enkät. För mer omfattande undersökningar som kräver längre tid finns även ett kompletterande belöningsystem som bygger på poäng. Detta kompletterande belöningsystem användes i denna undersökning.

Målsättningen med befolkningsstudier som denna är att resultaten och slutsatserna ska kunna generaliseras på befolkningen som helhet. Det är då viktigt att urvalet är så representativt som möjligt. Webbpanelen som använts i denna studie grundar sin rekrytering på ett sannolikhetsurval, vilket är att föredra framför webbpaneler där intresserade personer själva kan anmäla sig (Baker et al., 2010) eller webbenkäter där en inbjudan att delta i enkäten läggs ut på olika webbsidor utan att de svarande först blir medlemmar i en webbpanel. I webbpanelundersökningar är det dessutom möjligt att göra en bortfallsanalys, eftersom det finns ett definierat urval och alla medlemmar, även de som ingick i urvalet men inte deltog i undersökningen, har lämnat basuppgifter.

3.2.2 Urval av undersökningsgruppen

Vid tidpunkten för undersökningens genomförande omfattade webbpanelen 71 446 personer i den åldersgrupp som undersökningen avsåg, 18 till 65 år (TNS SIFO, personlig kommunikation, 2011). Bland dessa gjordes ett stratifierat urval av 9 999 personer som var representativa för den svenska befolkningen med avseende på kön, ålder, inkomst och utbildningsnivå.

3.2.3 Datainsamling

Forskarna försåg TNS SIFO med frågeformuläret och TNS SIFO ansvarade för att utforma frågeformuläret som webbenkät. Enkäten bestod av en inledande information (informationsbrev) om studien, enkäten i sig samt ett avslutningsbrev med kontaktinformation.

Undersökningen genomfördes under tiden 25 maj till 16 juni 2011. För att säkerställa att det inte fanns några tekniska problem i samband med inbjudan och att länkar fungerade korrekt gjorde man en så kallad ”soft launch”. Detta innebar att ett första utskick skickades till en mindre del av urvalet och att inflöde och insamlade data från detta utskick granskades innan det fullskaliga utskicket gjordes.

Webbenkäten fanns länkad i ett e-postmeddelande som skickades till varje person i urvalet. Länken var unik för varje person och TNS SIFOs programvara höll reda på vem som svarat och inte svarat, vilket styrde påminnelserna. Eftersom uppgifterna om webbpanelen nyligen hade uppdaterats, återkom inga e-postmeddelanden som olevererbara (så kallad ”absorption rate”, Callegaro & Disogra, 2008). Personer som inte ville delta i undersökningen kunde meddela detta till TNS SIFOs support och fick därefter inga påminnelser (s.k. vägrare). TNS SIFOs system gjorde det möjligt för intervjupersonerna att göra pauser i sitt ifyllande, vilket var viktigt med tanke på att enkäten var relativt lång. Varje respondent har enbart haft möjlighet att svara en gång.

Bara enkäter där respondenten hade gått igenom hela formuläret räknades som kompletta. Under fältperioden genomfördes fyra påminnelser; en var fjärde dag. Endast personer som dittills inte besvarat enkäten fick påminnelserna.

3.2.4 Svarsfrekvens och bortfall

Bland de 9 999 personer som blev inbjudna till undersökningen var det 4 215 som inte gick in och svarade. Tolv personer vägrade att delta i undersökningen och 701 personer påbörjade enkäten men avbröt. Sammanlagt 5 071 personer valde att genomföra hela enkäten, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 50,7 procent.

Svarsfrekvensen ligger i linje med tidigare befolkningsstudier med personer över 18 år. I Sex i Sverige (Lewin, 1998), som var en intervjustudie, deltog 59 procent av urvalet. Tio år med lagen (Kuosmanen, 2008) genomfördes som postenkät och här svarade 45,4 procent av urvalet. I de båda befolkningsstudierna om gymnasieungdomarnas erfarenheter av att sälja sex, som genomfördes som papper-och-penna-enkät i skolorna, uppnåddes svarsfrekvenser på 77,2 procent (Svedin & Priebe, 2004) respektive 60,5 procent (Svedin & Priebe, 2009).

Det har länge funnits en trend att färre individer än tidigare väljer att medverka i denna typ av undersökningar. Till exempel har Herlitz (2008) genomfört sju postenkätundersökningar om allmänhetens kunskaper, attityder och beteenden i fråga om hiv/aids under perioden 1987 till 2007 med deltagare i åldern 16 till 44 år. Svarsfrekvensen var högst under 80-talet med omkring 70 procent, varierade mellan 60 och 64 procent i undersökningarna 1994, 1997, 2000 och 2003 och sjönk till drygt 51 procent 2007.

Om endast runt hälften av dem som ingår i det ursprungliga urvalet väljer att delta i undersökningen, behöver man göra en bortfallsanalys för att se om de som genomförde enkäten skilde sig i för undersökningen viktiga avseenden från dem som inte svarade, vägrade eller avbröt sitt deltagande.

Bortfallsanalysen grundades på de basuppgifter som alla medlemmar i webbpanelen har lämnat till TNS SIFO. Urvalet stratifierades med avseende på kön, ålder, inkomst och utbildningsnivå. Det är därför näraliggande att börja bortfallsanalysen med hänseende till dessa faktorer, tabell 1.1.

Gruppen som genomfört enkäten skiljer sig inte signifikant från dem som ej svarade/vägrade eller avbröt enkäten när det gäller kön; i samtliga grupper är det något fler kvinnor än män. Den yngsta åldersgruppen (18 – 28 år) är överrepresenterad bland dem som inte svarade på enkäten/vägrade att delta. Det samma gäller för näst yngsta åldersgruppen (29 – 38 år), om än i mindre utsträckning. De två äldsta åldersgrupperna (49 – 58 år och 59 – 65 år) är överrepresenterade bland dem som genomförde enkäten. Skillnaderna mellan åldersgrupperna är signifikanta. Bilden är densamma för båda könen. Om man delar upp åldersgrupperna efter kön finner man att yngre män och kvinnor är underrepresenterade medan äldre män och kvinnor är överrepresenterade bland dem som genomfört enkäten.

Skillnaderna i månadsinkomst är signifikanta mellan dem som genomfört enkäten och dem som ej svarat/vägrat eller avbrutit. Skillnaderna är dock små procentuellt, med undantag för gruppen vars månadsinkomst ligger under 10 000 SEK och dem med en inkomst mellan 25 000 och 34 999 SEK. Jämfört med urvalet i sin helhet har relativt färre som saknar inkomst eller som har en inkomst under 10 000 SEK valt att delta i undersökningen. I inkomstgrupperna 10 000 – 18 999 SEK och 19 000 – 24 999 SEK stämmer den procentuella fördelningen bland dem som genomfört enkäten väl överens med fördelningen i urvalet som helhet, medan det är något fler i de tre högsta inkomstgrupperna (25 000 – 34 999 SEK, 35 000 – 49 999 SEK, över 50 000 SEK) som har valt att genomföra enkäten.

När det gäller utbildningsnivå är skillnaderna mellan dem som genomfört enkäten och dem som ej svarat/vägrat eller avbrutit signifikanta. Skillnaderna är dock små och bilden är inte helt entydig. Om man jämför dem som har genomfört enkäten med urvalet i sin helhet, så har relativt fler bland dem som har grundskola, 2-årig gymnasieutbildning eller kortare högskole- eller universitetsutbildning genomfört enkäten, medan relativt färre bland dem som har 3-årigt gymnasium eller längre högskole- eller universitetsutbildning har genomfört enkäten.

Bland dem som inte har svarat alls/vägrade att delta fanns jämfört med dem som avbröt enkäten relativt fler yngre upp till 38 år (Chi^2 , $p \leq .001$) och fler utan eller med låg inkomst (Chi^2 , $p \leq .01$).

Tabell 1.1. Jämförelse mellan personer i urvalet som inte har svarat, vägrat att delta, avbrutit sitt deltagande eller genomfört undersökningen. Kön, ålder, inkomst och utbildning.

	Ej svarat/ Vägrat/Avbrutit n = 4 928 %	Genomfört n = 5 071 %	Alla n = 9 999 %
<u>Kön</u>			
Man	48,3	49,2	48,7
Kvinna	51,7	50,8	51,3
<u>Ålder</u>			
18-28 år	27,0	16,4	21,6
29-38 år	24,8	18,3	21,5
39-48 år	22,0	22,1	22,1
49-58 år	16,3	24,5	20,5
59-65 år	9,9	18,7	14,4
<u>Månadsinkomst</u>			
Ingen inkomst	3,3	2,3	2,8
Under 10 000 SEK	17,9	11,7	14,8
10 000 – 18 999 SEK	14,7	14,9	14,8
19 000 – 24 999 SEK	24,5	24,6	24,6
25 000 – 34 999 SEK	25,7	29,5	27,6
35 000 – 49 999 SEK	9,3	10,6	10,0
Över 50 000 SEK	3,7	4,4	4,0
Uppgift saknas	0,9	1,9	1,4
<u>Utbildningsnivå</u>			
Grundskola eller motsvarande	8,9	9,2	9,1
2-årigt gymnasium eller motsv.	12,2	13,7	13,0
3-årigt gymnasium eller motsv.	31,5	28,6	30,0
Högskola/ universitet/ motsv. till 2 år	13,9	16,0	15,0
Högskola/ universitet längre utbildning	33,5	32,4	32,9
Chi ² ; Kön n.s.; Ålder p ≤ .001; Månadsinkomst p ≤ .001; Utbildningsnivå p ≤ .001.			

Medlemmarna i TNS Sifos webbpanel har uppgett vilken kommun de är bosatta i och dessa uppgifter har sedan kategoriserats enligt kommungruppsindelningen för 2011 från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), tabell 1.2. Även om skillnaderna mellan dem som genomfört enkäten, dem som inte svarat eller vägrat och dem som avbrutit sitt deltagande är signifikanta, är de procentuella skillnaderna mellan grupperna inte stora. Till exempel var 16,2 procent bland dem som genomförde enkäten bosatta i en storstad, medan 18,6 procent bland dem som inte svarade, vägrade eller avbröt sitt deltagande var bosatta i en storstad. Jämfört med urvalet som helhet är det något fler personer som var bosatta i en förortskommun till en större stad eller en kommun i glesbefolkad region som valde att genomföra enkäten, d.v.s. andelen i befolkningen och andelen bland undersökningsdeltagarna skiljer mer än 10 procent. För övriga kommungrupper är överensstämmelsen god mellan andelen bland undersökningsdeltagarna och andelen i urvalet.

Tabell 1.2. Jämförelse mellan personer i urvalet som inte svarat, vägrat att delta, avbrutit sitt deltagande eller genomfört undersökningen. Kommun och länstillhörighet.

	Ej svarat/ Vägrare/ Avbrutit n = 4 928 %	Genomfört n = 5 071 %	Alla n = 9 999 %
<u>SKL:s kommungrupper 2011</u>			
Storstad	18,6	16,2	17,4
Förortskommun till storstad	16,9	14,7	15,8
Större stad	33,2	34,5	33,9
Förortskommun till större stad	2,6	3,4	3,0
Pendlingskommun	6,8	8,1	7,5
Turism- och besöksnäringkommun	3,2	3,0	3,1
Varuproducerande kommun	7,4	7,5	7,4
Glesbygdskommun	1,1	1,3	1,2
Kommun i tätbefolkad region	7,7	8,1	7,9
Kommun i glesbefolkad region	2,5	3,2	2,9
<u>Län</u>			
Stockholms län	23,2	18,4	20,8
Uppsala län	3,7	3,9	3,8
Södermanlands län	3,1	3,4	3,2
Östergötlands län	4,4	4,7	4,6
Jönköpings län	3,5	3,7	3,6
Kronobergs län	1,6	1,7	1,6
Kalmar län	2,3	2,6	2,4
Gotlands län	0,9	1,0	1,0
Blekinge län	1,5	1,7	1,6
Skåne län	13,0	14,0	13,5
Hallands län	3,7	3,4	3,5
Västra Götalands län	16,2	17,4	16,8
Värmlands län	2,8	2,7	2,7
Örebro län	2,6	2,4	2,5
Västmanlands län	3,0	2,6	2,8
Dalarnas län	2,9	3,2	3,1
Gävleborgs län	2,6	3,4	3,0
Västernorrlands län	2,6	2,5	2,6
Jämtlands län	1,3	1,9	1,6
Västerbottens län	2,5	3,0	2,7
Norrbottnens län	2,6	2,6	2,6
Chi ² ; SKL:s kommungrupper p ≤ .001; Län p ≤ .001.			

Personer bosatta i Stockholm län är underrepresenterade bland deltagarna i enkäten; 18,4 procent av dem som genomförde enkäten var bosatta i Stockholms län medan 23,2 procent bland dem som ej svarade/vägrade eller avbröt var bosatta där, tabell 1.2. Om man beaktar skillnader på 10 eller fler procent mellan det ursprungliga urvalet och gruppen som genomförde enkäten, är Kalmar län, Gävleborgs län, Jämtlands län och Västerbottens län något överrepresenterade.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att de personer som valde att genomföra enkäten representerar TNS Sifos urval relativt väl. Könsfördelningen motsvarar urvalet. Yngre deltagare, framför allt gruppen 18 till 28 år, och personer utan inkomst eller med en månadsinkomst under 10 000 SEK är underrepresenterade. Personer med 3-årig gymnasieutbildning eller längre universitetsutbildning är något underrepresenterade bland dem som genomförde enkäten. Personer bosatta i Stockholms län är något underrepresenterade; i övrigt är överensstämmelsen mellan andelen bland dem som genomfört enkäten och det ursprungliga urvalet god för en övervägande majoritet av län och kommungrupper.

3.2.5 Representativitet

Frågan om deltagarna i den här undersökningen är representativa för Sveriges befolkning som helhet innehåller två delfrågor. För det första: Är de som är medlemmar i webbpanelen representativa för befolkningen som helhet? För det andra: Är de som valde att delta i undersökningen representativa för befolkningen som helhet?

Medlemskap i webbpanelen förutsätter att man har tillgång till och använder sig av Internet. Personer som inte är Internetanvändare finns därmed inte representerade i undersökningen. Samtidigt har Sverige idag en mycket hög andel Internetanvändare i befolkningen. Enligt en rapport från Statistiska centralbyrån (2010) hade 91 % av befolkningen i åldern 16 till 74 år tillgång till Internet i hemmet år 2010. Inom målgruppen för vår undersökning (18 till 65 år) är siffran ännu högre, eftersom en stor del av dem som inte använder Internet är äldre än 65 år. Medlemskap i webbpanelen förutsätter vidare goda kunskaper i svenska. Det är sannolikt att utlandsfödda personer är underrepresenterade i webbpanelen och att de medlemmar som är födda i utlandet har jämförelsevis goda kunskaper i svenska och kanske även skiljer sig från andra utlandsfödda i andra avseenden. Detta är ett problem som är gemensamt för alla typer av intervju- eller enkätundersökningar som genomförs endast på svenska.

Vi har jämfört gruppen som valde att genomföra enkäten med uppgifter från Statistiska centralbyråns befolkningsregister. Variablerna som har jämförts är Kön, Ålder, Utrikes födda, SKL:s kommungrupper och Län. Det har inte varit möjligt att jämföra månadsinkomst och utbildningsnivå, eftersom olika kategorier har använts i TNS Sifos basdata/enkäten och Statistiska centralbyråns redovisning.

Jämförelsen i tabell 1.3 visar att könsfördelningen bland dem som har deltagit i undersökningen relativt väl överensstämmer med fördelningen i Sveriges befolkning som helhet. Den yngsta åldersgruppen (18 – 28 år) är tydligt underrepresenterad i undersökningsgruppen jämfört med befolkningen som helhet. Som i en del andra befolkningsstudier är det framför allt yngre män som är underrepresenterade medan kvinnornas andel svarar relativt väl mot befolkningen som helhet. Andelen män i åldern 18 till 28 år är 11,9 procent i undersökningsgruppen och 23,4 procent i befolkningen medan andelen kvinnor i samma åldersgrupp är 20,8 procent i undersökningsgruppen och 22,9 procent i befolkningen. Åldersgruppen 29 till 38 år är något underrepresenterad i undersökningsgruppen, andelen deltagare i åldern 39 till 48 år motsvarar andelen i befolkningen som helhet medan de båda äldsta åldersgrupperna (49 till 58 och 59 till 65 år) är överrepresenterade i undersökningsgruppen jämfört med deras andel i befolkningen som helhet. Utrikes födda personer är kraftigt underrepresenterade i undersökningsgruppen. Deras andel är 5,2 % jämfört med 18,3 % bland 18 till 65 åringar i befolkningen som helhet.

En jämförelse utifrån SKL:s kommungrupper 2011 visar att personer som bor i en varuproducerande kommun, en glesbygdskommun eller i en kommun i en tätbefolkad region är underrepresenterade bland deltagarna i enkäten, d.v.s. andelen i befolkning och andelen bland undersökningsdeltagarna skiljer mer än 10 procent. Färre storstadsinvånare har deltagit i undersökningen än vad som motsvarar Sveriges befolkning som helhet, men avvikelsen är mindre än 10 procent. Samtidigt är personer som bor i en större stad eller pendlingskommun överrepresenterade bland undersökningsdeltagarna. En jämförelse utifrån länsstillhörighet visar att framför allt personer som bor i Stockholms län och i mindre utsträckning från Kronobergs län och Örebro län är underrepresenterade medan deltagare från Södermanlands län, Gotlands län, Gävleborgs län och Jämtlands län är något överrepresenterade bland deltagarna i undersökningen. För en majoritet av länen motsvarar andelen i befolkningen och andelen i undersökningsgruppen varandra.

Tabell 1.3. Jämförelse mellan deltagande personer och svenska befolkningen. Kön, ålder, utrikes födda, kommungrupp och länstillhörighet.

	Deltagare i enkäten %	Sveriges befolkning %
<u>Kön</u>		^a
Man	49,2	50,8
Kvinna	50,8	49,2
<u>Ålder</u>		^b
18-28 år	16,4	23,2
29-38 år	18,3	20,4
39-48 år	22,1	22,2
49-58 år	24,5	19,7
59-65 år	18,7	14,5
<u>Utrikes födda</u>	5,3 ^c	18,3 ^d
<u>SKL:s kommungrupper 2011</u>		^{e, g}
Storstad	16,2	17,5
Förortskommun till storstad	14,7	16,0
Större stad	34,5	29,8
Förortskommun till större stad	3,4	3,4
Pendlingskommun	8,1	7,4
Turism- och besöksnäringkommun	3,0	3,1
Varuproducerande kommun	7,5	8,5
Glesbygdskommun	1,3	1,8
Kommun i tätbefolkad region	8,1	9,0
Kommun i glesbefolkad region	3,2	3,4
<u>Län</u>		^{f, g}
Stockholms län	18,4	21,7
Uppsala län	3,9	3,6
Södermanlands län	3,4	2,9
Östergötlands län	4,7	4,6
Jönköpings län	3,7	3,6
Kronobergs län	1,7	2,0
Kalmar län	2,6	2,5
Gotlands län	1,0	0,6
Blekinge län	1,7	1,6
Skåne län	14,0	13,2
Hallands län	3,4	3,2
Västra Götalands län	17,4	16,8
Värmlands län	2,7	2,9
Örebro län	2,4	3,0
Västmanlands län	2,6	2,7
Dalarnas län	3,2	3,0
Gävleborgs län	3,4	3,0
Västernorrlands län	2,5	2,6
Jämtlands län	1,9	1,4
Västerbottens län	3,0	2,8
Norrbottnens län	2,6	2,7
^a Statistiska centralbyrån (SCB), Befolkningsstatistik, Folkmängden i riket efter ålder och kön 2010, åldersgruppen 18 – 65 år ^b SCB, Befolkningsstatistik, Folkmängden i riket efter ålder 2010 ^c åldersgruppen 18 – 64 år ^d SCB, Befolkningsstatistik, Utrikes födda i riket efter ålder 2010, åldersgruppen 18 – 64 år, och Folkmängden i riket efter ålder 2010, åldersgruppen 18 – 64 år ^e SCB, Befolkningsstatistik, Medelfolkmängd (efter födelseår) efter region och tid (2010), alla åldrar ^f Statistiska centralbyrån, Befolkningsstatistik, Medelfolkmängd (efter födelseår) efter region och tid (2010), alla åldrar ^g I jämförelsen utifrån SKL:s kommungrupper 2011 och länstillhörighet baseras data för Sveriges befolkning på alla åldrar, d.v.s. även personer under 18 år och över 65 år, medan deltagarna i enkäten är mellan 18 och 65 år gamla. Det är alltså inte exakt samma åldersgrupper som jämförs, vilket kan ha påverkat fördelningen något.		

Sammanfattningsvis motsvarar könsfördelningen bland dem som deltog i undersökningen fördelningen i Sveriges befolkning, medan yngre personer, framför allt yngre män i åldern 18 till 28 år, är underrepresenterade och personer i åldern 49 till 65 år är överrepresenterade. Utrikes födda deltagare är klart underrepresenterade i jämförelse med befolkningen som helhet. Deltagare från Stockholms län är klart underrepresenterade. För majoriteten av länen motsvarar andelen bland deltagarna andelen i befolkningen som helhet. Färre storstadsinvånare har deltagit i undersökningen än vad som motsvarar Sveriges befolkning som helhet, men avvikelserna är mindre än 10 procent. Det är viktigt att komma ihåg att analysen av representativiteten avser ett begränsat antal faktorer. Framför allt med tanke på att endast 50,7 procent av dem som ingick i urvalet valde att delta i undersökningen kan det finnas faktorer som har en annan fördelning bland deltagarna än i befolkningen som helhet, vilket kan ha påverkat resultaten. Det innebär att man inte kan garantera en representativitet då bortfallsgruppen kan visa andra särdrag som inte registrerats i webbpanelens databas.

3.2.6 Enkät

Enkäten bestod av 81 frågor och var därmed relativt omfattande. Två pilotundersökningar genomfördes. En tidig papper-och-penna-version av enkäten testades med 16 studenter och anställda vid Växjö universitet. Webbversionen skickades till 30 medlemmar ur TNS SIFOs webbpanel, varav 16 besvarade och kommenterade enkäten. Pilotundersökningarna ledde till ett antal justeringar.

Undersökningens huvudfrågor handlar om attityder till prostitution och åsikter om sexköpslagen och om erfarenheter av att köpa eller sälja sexuella tjänster. Frågorna om attityder till prostitution och åsikter om sexköpslagen har använts i en tidigare svensk studie (Kuosmanen, 2008). Några nya frågor har tillkommit och vissa förändringar har gjorts. Till exempel har svarsalternativen till frågan om vad respondenter anser om straffsatsen för köp av sex ändrats som en följd av förslaget att höja maximistraffet till 12 månaders fängelse som gjordes i den statliga utvärderingen av sexköpslagen (SOU 2010:49).

När det gäller köp och försäljning av sexuella tjänster har följande huvudfrågor använts:

Har det hänt att du med pengar eller annan ersättning betalat för att vara sexuellt tillsammans med någon? Svartalternativen var: Nej, det har aldrig hänt/ Nej, det har aldrig hänt, men jag har fantiserat om det/ Nej, det har aldrig hänt, men jag kan tänka mig att köpa sex/ Ja/Vill ej svara.

Har det hänt att du tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon? Svartalternativen var: Nej, det har aldrig hänt/ Nej, det har aldrig hänt, men jag har fantiserat om det/ Nej, det har aldrig hänt, men jag kan tänka mig att sälja sex/ Ja/Vill ej svara.

De deltagare som svarade Ja på huvudfrågorna om köp eller försäljning av sex fick sedan ett antal följdfrågor om omständigheter och omfattningen.

Samma huvudfrågor om köp eller försäljning av sex har använts i två tidigare befolkningsstudier, dels i Sex i Sverige (Lewin, 1998) och dels i Tio år med lagen (Kuosmanen, 2008). I de undersökningar som genomfördes efter att sexköpslagen infördes gavs dessutom en förklaring att frågorna avser köp och försäljning av sex med fysisk beröring, d.v.s. den typen av sexköp som regleras i lagen. Även många av följdfrågorna har, med vissa justeringar i den här aktuella undersökningen, använts i de tidigare studierna.

Det är en stor fördel att samma frågor har använts i flera studier, eftersom det möjliggör jämförelser över tid. När Sex i Sverige genomfördes, pågick debatten om en eventuell kriminalisering av prostitutionen och om enbart köp av sex eller både köp och försäljning av sex skulle straffbeläggas. Internet hade introducerats, men användes i betydligt mindre utsträckning än idag och dess roll som kontaktarena för sexköp hade ännu inte uppmärksammats. Lagen som förbjuder köp av sex trädde sedan i kraft i januari 1999. Knappt tio år senare genomfördes undersökningen Tio år med lagen där för första gången åsikter om sexköpslagen och dess effekter studerades. När 2011 års undersökning genomfördes hade relativt nyligen den statliga utvärderingen av sexköpslagen publicerats och blivit mycket omdebatterad (SOU 2010:49).

Nytt i den här undersökningen är frågor om man vid något tillfälle har köpt eller sålt sex utan fysisk beröring, till exempel telefonsex eller webcamsex. Köp av sex utan fysisk beröring är inte olagligt enligt sexköpslagen. Omfattningen har inte tidigare blivit undersökt i en representativ befolkningsstudie.

Enkäten innehåller utöver huvudfrågorna också frågor som täcker andra områden av intresse i relation till förekomsten av att köpa eller sälja sex. Dessa är sociodemografiska faktorer som utbildning, boende, ekonomi, nuvarande parrelationer eller om man är född utomlands, förälskelse och sexualitet, erfarenhet av att använda Internet för kärleks- och sexuella syften, hälsa och livsstil (till exempel psykiskt välbefinnande, svåra händelser under uppväxten, självkänsla, bruk av alkohol eller droger) och svåra erfarenheter under uppväxten. Flera av dessa faktorer har inte undersökts tidigare i samband med köp och försäljning av sex.

Frågor från följande studier har använts i enkäten: Sex i Sverige (Lewin, 1998), Tio år med lagen (Kuosmanen, 2008), Unga, sex och Internet (Svedin & Priebe, 2009), UNGASS (United Nations General Assembly, Special Session on HIV/AIDS, 2009) och ECDC Technical Report (2009) samt Kärlek och sexualitet på Internet (Daneback & Månsson, 2009).

Utöver det har flera skalor använts. Dessa är:

The Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT) används vid screening av tidiga alkoholproblem (Babor, Higgings-Biddle, Saunders, & Monteiro, 2001). Testet består av 10 frågor. I denna undersökning har de tre frågorna om generell alkoholkonsumtion använts. Dessa frågor har fem svarsalternativ från 0 till 4 där höga värden motsvarar hög alkoholkonsumtion. Ett totalvärde för generell alkoholkonsumtion beräknas som kan variera mellan 0 och 12. Oss veterligen finns inget gränsvärde för generell alkoholkonsumtion. Ett värde på 6 eller mer, motsvarande en standardavvikelse (2,11) över medelvärdet (3,49), definierades som förhöjd generell alkoholkonsumtion.

The Drug Use Disorder Identification Test (DUDIT) används vid screening av drogrelaterade problem (Berman, Bergman, Palmstierna, & Schlyter, 2003). Testet består av 11 frågor. I denna undersökning har den första frågan använts som handlar om hur ofta man använder andra droger än tobak och alkohol. Frågan har fem svarsalternativ från 0 = Aldrig till 4 = 4 gånger/vecka eller mer.

The Linköping Youth Life Experience Scale (LYLES) inventerar svåra händelser som respondenten själv eller en närstående har upplevt under respondentens uppväxt (Nilsson, Gustafsson, Larsson, & Svedin, 2010). Skalan täcker 23 olika händelser med en till fyra följdfrågor till varje händelse, sammanlagd 41 händelser. Av dessa är 13

interpersonella händelser (d.v.s. sådant som händer mellan personer eller är utmärkande för själva relationen) och 18 icke-interpersonella händelser; dessutom avser 10 händelser mer långvariga ogynnsamma erfarenheter under uppväxten, som t.ex. att föräldrarna har haft alkoholproblem. Frågorna besvaras med Ja eller Nej. Antalet Ja-svar för interpersonella och icke-interpersonella händelser adderas till ett totalvärde där fler Ja-svar indikerar ett större antal potentiellt traumatiska händelser under uppväxten, s.k. polytraumatisering. Cronbach's alpha var i denna studie .81 för items i traumaskalan och .58 för items som avser mer långvariga ogynnsamma erfarenheter under uppväxten.

Rosenbergs "Self esteem"-skala (Rosenberg, 1989) består av 10 frågor som mäter individens självkänsla. Varje fråga har fyra svarsalternativ från 3 = stämmer helt till 0 = stämmer inte alls. Totalvärdet varierar mellan 0 och 30. Höga värden motsvarar god självkänsla. Cronbach's alpha var .61 i denna studie.

The Sexual Addiction Screening Test (SAST-R) används för screening av sexuellt tvångsmässigt beteende (Carnes, Green, & Carnes, 2010). Instrumentet innehåller 45 frågor som besvaras med Ja eller Nej. Många Ja-svar indikerar stora problem. Det finns en huvudskala och flera delskalor med kliniska gränsvärden till varje skala. I denna undersökning används huvudskalan (20 frågor med gränsvärde sex eller fler Ja), delskalan om Internet (sex frågor med gränsvärde tre eller fler Ja) samt de fyra delskalorna som fokuserar på sexuell tvångsmässighet: upptagenhet (fyra frågor med gränsvärde två eller fler Ja), kontrollförlust (fyra frågor med gränsvärde två eller fler Ja), relationsstörning (fyra frågor med gränsvärde två eller fler Ja) och känslomässig störning (fyra frågor med gränsvärde två eller fler Ja). Samma fråga kan förekomma i flera skalor. Delskalan om upptagenhet (preoccupation) avser tvångsmässigt tänkande på sexuellt beteende, tillfällen och fantasier. Delskalan om kontrollförlust (loss of control) syftar på oförmåga att sluta med sexuellt beteende trots utfästelser inför sig själv och andra och trots att beteendet orsakar problem. Delskalan om relationsstörning (relationship disturbance) syftar på att sexuellt beteende har skapat betydande relationsstörningar. Delskalan om känslomässig störning (affect disturbance) slutligen syftar på betydande depressivitet, förtvivlan eller ångest på grund av sexuellt beteende. Cronbach's alpha för huvudskalan var .76 i denna studie.

SCL-25 (Nettelbladt et al., 1993; Strand, Dalgard, Tambs & Rognerud, 2003) är ett formulär som mäter förekomst av psykiska symptom, huvudsakligen depression och ångest under den senaste veckan, och kommer ursprungligen från SCL-90 (Derogatis, 1977). Varje fråga har fyra svarsalternativ från 1=inte alls till 4= extremt mycket. Ett totalvärde beräknas som kan variera mellan 25 och 100. Höga poäng indikerar hög förekomst av symptom. Cronbach's alpha var .93 i den här undersökningen.

I undersökningen användes, se ovan, flera psykometriska test eller skalor. Skalornas psykometriska egenskaper bedöms med avseende på tillförlitligheten i mätningen (reliabilitet) och om skalan faktiskt mäter det som den är avsedd att mäta (validitet). Det gör jämförelser mellan olika studier mer tillförlitliga. Det kan också vara så att det finns gränsvärden. Det kan till exempel innebära att de individer som överskrider gränsvärdet är i behov av behandling för de problem som skalan avser. En skalas reliabilitet eller tillförlitlighet kan bland annat anges med hjälp av Cronbach's alpha. Cronbach's alpha mäter skalans interna konsistens, det vill säga hur väl olika items inom en skala mäter samma sak. Värdet för Cronbach's alpha ligger mellan 0 och 1; ett värde över .9 innebär att den interna konsistensen är mycket bra, ett

värde mellan .8 och .9 anger att den interna konsistensen är bra och ett värde mellan .7 och .8 att den är acceptabel.

3.2.7 Etik

I början av webbenkäten fanns ett brev med information om undersökningen och dess syfte. Där fanns också kontaktuppgifter till forskarna. Deltagarna hade möjlighet att avstå från att svara på frågor genom att markera alternativet 'Vill ej svara' i de frågorna som innehöll fasta svarsalternativ. De hade också möjlighet att gå vidare utan att svara i de frågorna då deltagarna ombads att ange en siffra (t.ex. ålder) eller att fritt formulera ett eget svar (t.ex. om man hade en sysselsättning som inte passade in i de fasta svarsalternativen). Det innebär att deltagarna inte tvingades att svara på frågor som de upplevde som obehagliga. Denna möjlighet fanns för samtliga frågor, eftersom det kan vara olika för olika deltagare vilka frågor som upplevs som känsliga.

Efter sista frågan i enkäten kom deltagarna till en informationssida med uppgifter om vart man kan vända sig om man har behov av att prata med någon efter att ha fyllt i enkäten. Denna informationssida visades även för deltagare som valde att avbryta enkäten. Sidan innehöll kontaktuppgifter till Jourhavande medmänniska, Jourhavande präst, Kvinnojourer, Kvinnofridslinjen, Mansjourer, Prostitutionsenheter, RFSL:s brottsofferjour, RFSU-kliniken samt SLAA – Anonyma sex- och kärleksberoende. Undersökningen blev prövad och godkänd vid Regionala Etikprövningsnämnden i Linköping, dnr 2010/197-31.

3.2.8 Bearbetning av data

Bearbetning av data har skett med hjälp av SPSS 17.0 och 19.0 för Windows (Statistical Package for the Social Sciences). Resultaten redovisas med frekvenser (antal = n, procent = %), medelvärden (M) och standardavvikelse (SD). För att analysera förekomsten av signifikanta skillnader mellan grupper har såväl icke-parametriska (Chi²-test, Fisher's Exact Test) som parametriska test (T-test, Oneway ANOVA) använts. Effektstorlek, Cohen's d, har beräknats genom att skillnader mellan medelvärden har dividerats med poolad standardavvikelse. Ett d-värde på under 0.2 motsvarar en mycket liten effekt, 0.2 en liten effekt, 0.5 en måttlig effekt och 0.8 en stor effekt. Logistisk regressionsanalys har använts vid analys av fler än två variabler samtidigt, så kallad multivariat analys.

Signifikanser anges med p-värden. Ju lägre värdet är, desto högre är signifikansnivån och desto större är sannolikheten att skillnaden mellan grupperna är en verklig skillnad och inte beror på slumpen. Fyra signifikansnivåer används, $p \leq .001$, $p \leq .01$, $p \leq .05$ och $p \leq .10$. Ej signifikanta p-värden anges som n.s. P-värdets storlek är beroende av undersökningsgruppens storlek. I stora undersökningsgrupper är det mer sannolikt att skillnader mellan grupper blir signifikanta. Vid jämförelser mellan en mycket stor och en mycket liten undersökningsgrupp finns det en viss risk att skillnader bara blir statistiskt signifikanta om de är mycket stora och att verkliga skillnader inte upptäcks när de är mindre (så kallad typ II fel). Vi använder därför olika gränsvärden för när skillnader anses som signifikanta: när två stora grupper jämförs med varandra, räknas bara $p \leq .001$ som signifikant (tabell 1.4, 1.6, 1.8, 1.10, 1.35, 1.36, 1.58); vid jämförelse av två mycket små grupper (män och kvinnor som sålt sex) eller en mycket liten och en stor grupp (t.ex. män som sålt och män som inte sålt sex) accepteras även $p \leq .10$ som signifikant (tabell 1.38-1.40, 1.42-1.57) och i alla övriga jämförelser (utom i tabell 1.14 och

1.41 där konfidensintervaller anges) anses $p \leq .05$ som signifikant (tabell 1.5, 1,7, 1,9, 1,11-1.34, 1.59-1.62).

Resultaten redovisas uppdelade efter kön, åldersgrupper eller tidpunkten för när man senast köpte sex. Indelningen i undergrupper leder ibland till att några grupper blir mycket små, särskilt om det finns fler än två svarsalternativ i en fråga. Det leder till att resultaten i dessa fall måste tolkas med viss försiktighet, eftersom enstaka personers svar kan få stor betydelse.

Alla deltagare har inte svarat på samtliga frågor, eftersom vissa frågor inte var relevanta för dem, till exempel följdfrågor om sexuella övergrepp om man uppgett att man inte har varit utsatt för övergrepp. Antalet deltagare som redovisas i resultaten kan därför variera mellan olika frågor. I samtliga frågor med fasta svarsalternativ fanns möjligheten att markera alternativet 'Vill ej svara'. Dessa svar hanterades på följande sätt i dataanalysen. I vissa fall var det av intresse utifrån forskningsfrågan att redovisa hur många deltagare som inte ville svara på frågan. Så är till exempel fallet med frågorna om man vid något tillfälle har köpt eller sålt sexuella tjänster. I efterföljande analyser och i en del andra frågor med svarsalternativen Ja-Nej-Vill ej svara har Vill ej svara behandlats som ett Nej-svar, eftersom deltagaren inte aktivt har indikerat ett Ja. Det motsvarar utformningen av webbenkäten där till exempel deltagare som markerat Vill ej svara på frågan om sexuella övergrepp inte fick några följdfrågor om det. I några frågor består svaren av en skala med en inbördes rangordning, till exempel en 4-gradig skala från Stämmer helt till Stämmer inte alls i Rosenbergs Self esteem-skala. Här har Vill ej svara ersatts med medelvärdet för hela undersökningsgruppen. Slutligen har ett antal frågor svarsalternativ som består av flera kategorier utan inbördes rangordning, till exempel frågan efter deltagarens nuvarande relationsform med svarsalternativen Gift – Är i partnerskap – Samboende – Särboende – Ensamstående/Singel – Annat. I dessa fall har Vill ej svara räknats som bortfall i analyserna såtillvida det inte, som tidigare nämnts, varit av intresse att redovisa Vill ej svara som en egen kategori. Genomgående är det mycket få deltagare, oftast färre än en procent, som har använt sig av möjligheten Vill ej svara. De områden där fler än 1 procent valde Vill ej svara rör Sexköpslagens konsekvenser (fem delfrågor där mellan 5,4 och 6,2 procent ej ville svara), Attityder till köp och försäljning av sex (15 delfrågor; 3,2-5,8 procent ville ej svara), deltagarens sexualliv (till exempel frågan om hur nöjd man är med sitt sexualliv, där 3,4 procent ej ville svara) och deltagarnas senaste månadsinkomst (3,1 procent ville ej svara).

Det finns alltid en viss felmarginal i undersökningar som bygger på ett urval av deltagare. Det leder till att de värden som räknas fram inte exakt motsvarar det verkliga värdet. Detta har särskilt stor betydelse om man med ledning av resultat från ett urval vill dra slutsatser om förekomsten i hela befolkningen, t.ex. om förekomsten av att köpa eller sälja sex bland Sveriges befolkning. Man kan bemöta problemet genom att ange ett intervall inom vilket det verkliga värdet sannolikt ligger, ett så kallat konfidensintervall. Ett 95 % konfidensintervall innebär att det faktiska värdet med 95 % sannolikhet ligger inom intervallet (till exempel mellan 4 % och 7 %). Det speglar bättre än en enskild procentsiffra att det rör sig om en uppskattning. I denna rapport redovisas konfidensintervaller för förekomsten av att köpa eller sälja sex, specifikt med avseende på förekomsten i befolkningen och i jämförelser med tidigare undersökningar.

4. RESULTAT

Resultaten från undersökningen presenteras i fyra avsnitt – attityder till prostitution och åsikter om sexköpslagen och dess effekter, att köpa sex och att sälja sex samt ett avsnitt med multivariata analyser – uppdelade i flera delavsnitt. Efter resultatavsnitten följer sektioner där resultaten kommenteras och jämförs med tidigare undersökningar. Det finns idag ett stort antal studier, både nationella och internationella, som berör de frågor som undersöks här. I våra jämförelser begränsar vi oss i allt väsentligt till de tidigare svenska befolkningsstudier som har gjorts.

4.1 Attityder till prostitution och åsikter om sexköpslagen och dess effekter

I detta avsnitt redovisas attityder till prostitution och åsikter om sexköpslagen och dess effekter, uppdelat efter kön och åldersgrupper och oavsett om man har egen erfarenhet av att köpa eller sälja sex. I avsnitten om att köpa och att sälja sex ges exempel på attityder och åsikter hos personer som köpt eller sålt sex i jämförelse med dem som inte gjort det. Där beskrivs också om och i så fall hur de som köpt eller sålt sex upplever att sexköpslagen har påverkat dem.

4.1.1 Attityder till prostitution

Tabell 1.4 visar att en majoritet av de tillfrågade ansåg att det är skadligt för kvinnor (82,0 %) och män (62,2 %) att sälja sex och att det är skadligt för kvinnor (60,2 %) och män (63,0 %) att köpa sex. Majoriteten av de svarande ansåg också att försäljning av sex uppstår ur sociala och ekonomiska problem (82,1 %) och att köp och försäljning av sex orsakar sociala problem (82,4 %). En minoritet menade att myndigheter inte ska blanda sig i köp och försäljning av sex mellan vuxna människor (23,3 %), att statliga bordeller borde införas i Sverige (23,0 %) samt att försäljning av sex borde ses som ett vanligt arbete (18,0 %).

Det genomgående mönstret är att kvinnor i större utsträckning än män menade att försäljning eller köp av sexuella tjänster har skadeverkningar, tabell 1.4. Färre kvinnor än män ansåg att man bör inta en tillåtande hållning gentemot försäljning och köp av sex; till exempel menade 7,8 procent av kvinnorna jämfört med 28,5 procent av männen att försäljning av sex borde ses som ett vanligt arbete. Även om skillnaderna mellan män och kvinnor är signifikanta för de flesta påståendena, är det viktigt att komma ihåg att effektstorleken (Cohen's d) endast är liten eller måttlig, tabell 1.4.

Tabell 1.4. Attityder till köp och försäljning av sex, uppdelat efter kön.

	Alla n = 5071 %	Män n = 2488 %	Kvinnor n = 2583 %	p-värde
Försäljning av sex uppstår ur sociala och ekonomiska problem.	82,1	80,6	83,5	n.s. ^a
Det är skadligt för kvinnor att sälja sex.	82,0	74,4	89,4	≤ .001 ^c
Myndigheter skall inte blanda sig i köp och försäljning av sex mellan vuxna människor.	23,3	34,2	12,7	≤ .001 ^c
Det är skadligt för kvinnor att köpa sex.	60,2	49,2	70,8	≤ .001 ^a
Prostitution är ett uttryck för mäns makt över kvinnor.	64,6	51,4	77,2	≤ .001 ^c
Nära och intima relationer kan finnas mellan dem som köper och dem som säljer sex.	35,3	39,0	31,8	≤ .001 ^b
Det skulle vara ok om min dotter sålde sex.	3,2	4,5	1,9	≤ .001 ^b
Köp och försäljning av sex orsakar sociala problem.	82,4	78,8	85,8	≤ .001 ^b
Det är skadligt för män att köpa sex.	63,0	52,8	72,9	≤ .001 ^c
Statliga bordeller borde införas i Sverige.	23,0	32,2	14,0	≤ .001 ^c
Prostitution är ett uttryck för kvinnors makt över männen.	11,5	11,8	11,3	n.s. ^a
Försäljning av sex borde ses som ett vanligt arbete.	18,0	28,5	7,8	≤ .001 ^c
Det är skadligt för män att sälja sex.	62,2	51,7	72,2	≤ .001 ^c
Trafficking (människohandel för sexuella ändamål) är ett mycket större problem än den vanliga prostitutionen.	86,4	89,3	83,6	≤ .001 ^a
Det skulle vara ok om min son sålde sex.	3,1	4,9	1,3	≤ .001 ^b
1 eller 2 på fyragradig skala där 1=Instämmer helt och 4=Instämmer inte alls. Chi ² Test. Effektstorlek, Cohen's d: ^a mycket liten, ^b liten, ^c måttlig				

Tabell 1.5 visar attityder till köp och försäljning i olika åldersgrupper; skillnaderna är ofta små. Respondenter i den yngsta åldersgruppen instämde i mindre grad än äldre respondenter i påståendet att prostitution är ett uttryck för mäns makt över kvinnor (18-24 år: 51,8 %; 50-65 år: 69,7 %). Deltagarna i den yngsta åldersgruppen ansåg i högre grad än äldre deltagare att det kan finnas nära och intima relationer mellan dem som köper och dem som säljer sex (18-24 år: 49,5 %; 50-65 år: 31,0 %). Samtidigt var det fler äldre än yngre som ansåg att statliga bordeller borde införas i Sverige (18-24 år: 12,7 %; 50-65 år: 25,4 %).

Tabell 1.5. Attityder till köp och försäljning av sex, uppdelat efter ålder.

	Alla n = 5071 %	18-24 år n = 463 %	25-34 år n = 945 %	35-49 år n = 1640 %	50-65 år n = 2023 %
Försäljning av sex uppstår ur sociala och ekonomiska problem.	82,1**	77,3	84,6	82,6	81,6
Det är skadligt för kvinnor att sälja sex.	82,0	80,6	81,2	82,7	82,2
Myndigheter skall inte blanda sig i köp och försäljning av sex mellan vuxna människor.	23,3	19,2	24,2	22,7	24,2
Det är skadligt för kvinnor att köpa sex.	60,2**	55,3	57,4	60,4	62,5
Prostitution är ett uttryck för mäns makt över kvinnor.	64,6***	51,8	59,2	64,9	69,7
Nära och intima relationer kan finnas mellan dem som köper och dem som säljer sex.	35,3***	49,5	42,1	32,8	31,0
Det skulle vara ok om min dotter sålde sex.	3,2**	5,2	4,1	3,1	2,3
Köp och försäljning av sex orsakar sociala problem.	82,4***	76,7	78,9	84,2	83,8
Det är skadligt för män att köpa sex.	63,0	59,4	60,7	64,5	63,8
Statliga bordeller borde införas i Sverige.	23,0***	12,7	21,7	23,6	25,4
Prostitution är ett uttryck för kvinnors makt över männen.	11,5	9,5	10,6	11,6	12,4
Försäljning av sex borde ses som ett vanligt arbete.	18,0**	15,3	21,2	18,9	16,4
Det är skadligt för män att sälja sex.	62,2***	59,2	65,0	65,5	58,9
Trafficking (människohandel för sexuella ändamål) är ett mycket större problem än den vanliga prostitutionen.	86,4	84,2	86,1	87,7	86,1
Det skulle vara ok om min son sålde sex.	3,1***	6,3	4,6	2,3	2,3
1 eller 2 på fyrgradig skala där 1= Instämmer helt och 4=instämmer inte alls Chi ² Test, *** p≤ .001, ** p≤ .01					

4.1.2 Åsikter om sexköpslagen och dess effekter

Deltagarna i undersökningen fick flera frågor om deras åsikter om sexköpslagen och effekten som de tror att lagen har haft på prostitutionen. Det var förhållandevis många deltagare, mellan 13 och 26 procent, som indikerade att de inte hade någon åsikt i dessa frågor.

Tabell 1.6 visar att en majoritet av respondenterna (65,2 %) ville behålla sexköpslagen som förbjuder köp av sex och en knapp majoritet (51,5 %) menade att man också borde förbjuda försäljningen av sex i lag. Fler män än kvinnor ville inte behålla sexköpslagen som förbjuder köp av sex (män 34,4 %, kvinnor 7,9 %) eller att försäljning av sex ska förbjudas i lag (män 45,3 %, kvinnor 18,5 %). Cirka en tredjedel av deltagarna ansåg att köp eller försäljning av sex utan fysisk beröring borde förbjudas i lag (33,8 % respektive 30,6 %) medan runt 40 procent var emot att köp eller försäljning av sex utan fysisk beröring förbjuds i lag och cirka en fjärdedel inte hade någon åsikt i dessa frågor. Återigen var det fler män än kvinnor som var emot att köp eller försäljning av sex förbjuds i lag.

Tabell 1.6. Åsikter om sexköpslagen. Kön.

	Alla n = 5071 %	Män n =2488 %	Kvinnor n = 2583 %	p-värde
Skall vi behålla sexköpslagen som förbjuder <u>köp</u> av sex?				
Ja	65,2	49,8	80,1	
Nej	20,9	34,4	7,9	
Ingen åsikt	12,5	14,7	10,3	
Vill ej svara	1,4	1,1	1,7	≤ .001
Borde <u>försäljning</u> av sex förbjudas i lag?				
Ja	51,5	37,1	65,4	
Nej	31,7	45,3	18,5	
Ingen åsikt	15,2	16,4	14,1	
Vill ej svara	1,6	1,2	1,9	≤ .001
Borde <u>köp</u> av sex <u>utan fysisk beröring</u> förbjudas i lag?				
Ja	33,8	19,6	47,5	
Nej	39,3	56,7	22,6	
Ingen åsikt	25,2	22,3	28,0	
Vill ej svara	1,6	1,4	1,9	≤ .001
Borde <u>försäljning</u> av sex <u>utan fysisk beröring</u> förbjudas i lag?				
Ja	30,6	18,0	42,7	
Nej	42,1	58,3	26,6	
Ingen åsikt	25,7	22,4	28,8	
Vill ej svara	1,6	1,2	2,0	≤ .001
Straffsatsen för köp av sex är för närvarande böter eller fängelse i högst sex månader. Det finns ett förslag att höja maximistraffet till ett års fängelse. Vad anser du om det?				
Fängelsestraffet borde tas bort helt.	17,9	31,3	4,9	
Maximistraffet borde vara kortare än sex månaders fängelse.	1,6	2,7	0,5	
Nuvarande maximistraff på sex månaders fängelse är lagom.	14,5	16,6	12,5	
Maximistraffet borde höjas till 12 månaders fängelse.	17,3	11,6	22,8	
Maximistraffet borde höjas till mer än 12 månaders fängelse.	18,9	10,9	26,6	
Tveksam, vet ej.	28,5	25,9	31,0	
Vill ej svara.	1,3	1,0	1,7	≤ .001
Chi ² Test.				

Svaren på frågan om straffsatsen för köp av sex visar att det inte fanns någon klar majoritet för något av de olika alternativen, tabell 1.6. Närmare en tredjedel av respondenterna (28,5 %) var tveksamma eller visste inte vad de ansåg i frågan. Knappt femton procent menade att nuvarande maximistraff på sex månaders fängelse är lagom. Något fler ansåg att fängelsestraffet borde tas bort helt (17,9 %), höjas till tolv månaders fängelse (17,3 %) eller höjas till mer än tolv månaders fängelse (18,9 %). Fler kvinnor än män uttryckte att de var tveksamma och närmare hälften bland kvinnorna jämfört med en femtedel bland männen ansåg att maximistraffet borde höjas.

Bland deltagare som var födda utomlands var stödet för sexköpslagen mindre än bland dem som var födda i Sverige. Detta gällde för såväl män som kvinnor. Bland utlandsfödda män ville 38,0 procent behålla sexköpslagen jämfört med 50,4 procent bland män födda i Sverige medan 46,7 procent bland utlandsfödda män och 33,7 procent bland män födda i Sverige inte ville behålla lagen; övriga hade ingen åsikt eller ville inte svara ($p \leq .01$). Bland utlandsfödda kvinnor ville 69,2 procent behålla sexköpslagen jämfört med 80,7 procent bland kvinnor födda i Sverige medan 14,6 procent bland utlandsfödda kvinnor och 7,5 procent bland svenskfödda kvinnor inte ville behålla lagen ($p \leq .01$). När det gäller frågan om försäljning av

sex borde förbjudas i lag, fanns inga signifikanta skillnader mellan deltagare födda utomlands och deltagare födda i Sverige (män födda utomlands 31,4 %, män födda i Sverige 37,4 %; kvinnor födda utomlands 61,5 %, kvinnor födda i Sverige 65,6 %).

Stödet för sexköpslagen var störst bland deltagare med avslutad universitets- eller högskoleutbildning. Bland män som hade gått i obligatorisk skola (grundskola eller motsvarande, men ej gymnasium) ville 47,6 procent behålla sexköpslagen jämfört med 46,7 procent bland män som avslutat gymnasium (eller motsvarande samt eventuell eftergymnasial utbildning, men ej universitet eller högskola) och 53,4 procent bland män som avslutat en universitets- eller högskoleutbildning ($p \leq .01$). Bland kvinnorna ville 73,9 procent med obligatorisk skola, 76,9 procent med avslutad gymnasieskola och 83,5 procent med universitets- eller högskoleexamen behålla sexköpslagen ($p \leq .001$).

Tabell 1.7 visar att skillnaderna mellan åldersgrupperna i svaren på frågan ”Ska vi behålla sexköpslagen som förbjuder köp av sex?” inte var signifikanta på nivån $p \leq .001$. Däremot ville färre deltagare i åldersgruppen 25 – 34 år (46,5 %) än personer i andra åldersgrupper förbjuda försäljning av sex. Att förbjuda köp eller försäljning av sex utan fysisk beröring fick mest stöd i gruppen 50 till 65 år, följd av gruppen 35 till 49 år och 18 till 24 år medan stödet var minst bland 25 till 34 – åringar. När det gäller åsikter om straffsatsen för köp av sex var andelen respondenter som menade att fängelsestraffet borde tas bort helt lägst i åldern 18 till 24 år och högst i åldern 50 till 65 år. Andelen respondenter som ansåg att maximistraffet borde höjas var högst bland respondenter i åldern 18 till 24 år och lägst i åldern 50 till 65 år.

Tabell 1.7. Åsikter om sexköpslagen. Ålder.

	Alla n = 5071 %	18-24 år n = 463 %	25-34 år n = 945 %	35-49 år n = 1640 %	50-65 år n = 2023 %
Skall vi behålla sexköpslagen som förbjuder <u>köp</u> av sex?					
Ja	65,2	68,0	65,8	64,9	64,6
Nej	20,9	16,2	22,9	22,4	19,9
Ingen åsikt	12,5	13,8	10,2	11,5	14,0
Vill ej svara	1,4	1,9	1,2	1,2	1,6
Borde <u>försäljning</u> av sex förbjudas i lag?					
Ja	51,5***	51,0	46,5	53,2	52,6
Nej	31,7	30,9	39,3	30,9	28,9
Ingen åsikt	15,2	16,0	13,0	14,6	16,6
Vill ej svara	1,6	2,2	1,3	1,3	1,8
Borde <u>köp</u> av sex <u>utan fysisk beröring</u> förbjudas i lag?					
Ja	33,8***	32,4	29,4	34,4	35,7
Nej	39,3	37,8	46,3	40,0	35,9
Ingen åsikt	25,2	28,1	23,0	24,3	26,4
Vill ej svara	1,6	1,7	1,3	1,3	2,0
Borde <u>försäljning</u> av sex <u>utan fysisk beröring</u> förbjudas i lag?					
Ja	30,6***	28,1	22,8	31,8	33,9
Nej	42,1	43,6	52,7	42,1	36,9
Ingen åsikt	25,7	26,8	23,3	24,8	27,2
Vill ej svara	1,6	1,5	1,3	1,3	2,0
Straffsatsen för köp av sex är för närvarande böter eller fängelse i högst sex månader. Det finns ett förslag att höja maximistraffet till ett års fängelse. Vad anser du om det?					
Fängelsestraffet borde tas bort helt.	17,9***	12,7	17,7	18,4	18,7
Maximistraffet borde vara kortare än sex månaders fängelse.	1,6	1,7	1,4	1,5	1,7
Nuvarande maximistraff på sex månaders fängelse är lagom.	14,5	10,6	14,0	13,5	16,5
Maximistraffet borde höjas till 12 månaders fängelse.	17,3	19,4	19,3	17,0	16,2
Maximistraffet borde höjas till mer än 12 månaders fängelse.	18,9	25,1	21,7	19,5	15,7
Tveksam, vet ej.	28,5	29,2	25,0	28,9	29,8
Vill ej svara.	1,3	1,3	1,1	1,3	1,5
Chi ² Test. *** p≤ .001					

En annan fråga handlade om hur sexköpslagen enligt deltagarnas uppfattning har påverkat prostitutionen. Tabell 1.8 visar att närmare hälften (49,1 %) av deltagarna menade att antalet sexsäljare är oförändrat, medan en tredjedel ansåg att antalet sexsäljare har ökat (31,5 %) och en mindre del (13,2 %) ansåg att antalet sexsäljare har minskat. Något fler trodde att antalet sexköpare har minskat (20,2 %). En majoritet av respondenterna trodde att gatuprostitutionen har minskat (58,5 %) och att det har skett en ökning av den osynliga prostitutionen (76,3 %) och sexköp utomlands (76,4 %). Andelen respondenter som trodde att den osynliga prostitutionen och köp av sex utomlands har minskat var liten (3,9 % respektive 1,0 %).

Tabell 1.8. Åsikter om sexköpslagens konsekvenser för prostitutionen. Kön.

Det finns olika åsikter om sexköpslagens konsekvenser för prostitutionen. Vad tror du?	Alla deltagare n = 5071 %	Män n = 2488 %	Kvinnor n = 2583 %	p-värde
Antalet sexsäljare				
Har ökat	31,5	27,1	35,7	
Har minskat	13,2	16,5	10,1	
Är oförändrat	49,1	52,1	46,3	
Vill ej svara	6,2	4,3	8,0	≤ .001
Antalet sexköpare				
Har ökat	29,6	24,6	34,5	
Har minskat	20,2	24,6	16,0	
Är oförändrat	44,2	46,8	41,8	
Vill ej svara	6,0	4,1	7,8	≤ .001
Gatuprostitutionen				
Har ökat	13,2	9,8	16,3	
Har minskat	58,5	66,2	51,0	
Är oförändrat	22,5	20,0	24,8	
Vill ej svara	5,9	4,0	7,8	≤ .001
Den osynliga prostitutionen				
Har ökat	76,3	77,9	74,8	
Har minskat	3,9	4,9	2,9	
Är oförändrat	14,3	13,5	15,1	
Vill ej svara	5,4	3,7	7,2	≤ .001
Köp av sex utomlands				
Har ökat	76,4	75,4	77,4	
Har minskat	1,0	1,4	0,5	
Är oförändrat	17,1	19,3	14,9	
Vill ej svara	5,6	3,9	7,2	≤ .001
Chi ² Test.				

Tabell 1.8 visar också att män i större utsträckning än kvinnor trodde att antalet sexsäljare, sexköpare samt gatuprostitutionen har minskat och att män i högre grad än kvinnor ansåg att den osynliga prostitutionen har ökat medan omfattningen av köp av sex utomlands är oförändrat.

Jämfört med övriga åldersgrupper var det en relativt stor andel bland 18 till 24-åringar som inte ville svara på frågor om deras åsikter om sexköpslagens konsekvenser för prostitutionen (mellan 8,9 och 11,0 %), tabell 1.9. Bland deltagarna i åldern 18 till 24 år var det också mindre vanligt än i andra åldersgrupper att tro att gatuprostitutionen och den osynliga prostitutionen har minskat; däremot var det vanligare att tro att antalet sexköpare har minskat.

Tabell 1.9. Åsikter om sexköpslagens konsekvenser för prostitutionen. Ålder.

	Alla deltagare n = 5071 %	18-24 år n = 463 %	25-34 år n = 945 %	35-49 år n = 1640 %	50-65 år n = 2023 %	p-värde
Antalet sexsäljare						
Har ökat	31,5	31,3	31,2	31,8	31,4	
Har minskat	13,2	13,6	11,3	12,0	15,1	
Är oförändrat	49,1	44,7	50,7	50,5	48,3	
Vill ej svara	6,2	10,4	6,8	5,8	5,2	≤ .001
Antalet sexköpare						
Har ökat	29,6	32,8	28,4	29,5	29,5	
Har minskat	20,2	23,3	19,8	19,4	20,3	
Är oförändrat	44,2	33,9	45,5	45,5	45,0	
Vill ej svara	6,0	9,9	6,3	5,6	5,2	≤ .001
Gatuprostitutionen						
Har ökat	13,2	14,0	14,9	12,1	13,0	
Har minskat	58,5	47,5	59,9	61,6	57,7	
Är oförändrat	22,5	27,4	18,8	20,9	24,3	
Vill ej svara	5,9	11,0	6,3	5,3	5,1	≤ .001
Den osynliga prostitutionen						
Har ökat	76,3	69,1	78,1	79,5	74,6	
Har minskat	3,9	2,6	4,2	4,0	4,1	
Är oförändrat	14,3	19,0	12,0	11,6	16,5	
Vill ej svara	5,4	9,3	5,7	5,0	4,8	≤ .001
Köp av sex utomlands						
Har ökat	76,4	78,2	79,8	77,0	73,9	
Har minskat	1,0	0,4	0,6	0,9	1,3	
Är oförändrat	17,1	12,5	14,1	17,1	19,5	
Vill ej svara	5,6	8,9	5,5	5,1	5,2	≤ .001
Chi ² Test.						

4.1.3 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier

När det gäller attityder till prostitution är det tydligt att en majoritet av deltagarna intar en negativ attityd och menar att prostitution både uppstår ur och leder till sociala problem. Få instämmer i att försäljning av sex borde ses som ett vanligt arbete och mycket få skulle vara bekväma med att deras son eller dotter sålde sex. Männerna intar en mer positiv och mindre negativ attityd till prostitution än kvinnorna; effektstorleken är dock endast liten eller måttlig. År 2008 instämde 23,3 procent (31,9 % bland männen och 16,9 % bland kvinnorna) helt eller delvis i påståendet att statliga bordeller borde införas i Sverige (Kuosmanen, 2010). Motsvarande siffror i 2011 års undersökning är 23,0 procent (32,2 % bland männen och 14,0 % bland kvinnorna). Siffrorna stämmer väl överens. Deltagarna i den yngsta åldersgruppen instämmer i mindre utsträckning än äldre deltagare i påståendet att statliga bordeller borde införas i Sverige.

Samma frågor om sexköpslagen och dess effekter som i vår undersökning ställdes också i undersökningen Tio år med lagen (Kuosmanen, 2008). I den undersökningen svarade 70,7 procent att de ville behålla sexköpslagen, medan 18,0 procent svarade nej på frågan och 11,4 procent hade ingen åsikt. I båda studier ville alltså majoriteten behålla lagen medan en femtedel inte ville behålla den och cirka en tiondel inte hade någon åsikt i frågan. I Tio år med lagen ville 78,1 procent i åldern 18 till 28 år och 66,3 procent i åldern 69 till 74 år behålla sexköpslagen; 59,9 procent av männen och 78,7 procent av kvinnorna ville behålla

sexköpslagen. I båda undersökningar var det alltså fler kvinnor och fler yngre som ville behålla sexköpslagen. Jämför man resultaten från 2008 med svaren från 2011 ser man att stödet för sexköpslagen i befolkningen har minskat något under denna tid, men bland dem som tagit ställning var det mer än tre gånger så vanligt att man ville behålla lagstiftningen än att avskaffa densamma. Minskningen av stödet för lagstiftningen sågs framför allt bland männen och i den yngsta åldersgruppen. Bland de äldre deltagarna är minskningen mindre uttalad; till exempel ville år 2008 69,1 procent bland respondenterna i åldern 39 till 48 år behålla sexköpslagen jämfört med 64,9 procent bland de i åldern 35 till 49 år i 2011 års undersökning.

Går man längre tillbaka i tiden ser man att år 1996 endast 20 procent av männen och 45 procent av kvinnorna ville ha en kriminalisering av män som köper sex; frågan som ställdes var ”En man betalar för sexuell samvaro med en kvinna. Bör mannens handling betraktas som kriminell?” (Månsson, 1998). Jämfört med tiden före sexköpslagen har alltså stödet för kriminaliseringen av sexköp ökat vid tidpunkten för undersökningarna 2008 och 2011.

Både i Tio år med lagen (Kuosmanen, 2008) och i 2011 års undersökning var stödet för sexköpslagen lägre bland personer som inte var födda i Sverige. I 2008 års undersökning ville 40 procent bland männen som var födda i ett annat land än Sverige behålla lagen jämfört med 62 procent bland männen födda i Sverige (år 2011: 38 respektive 50 procent). Av kvinnorna födda i ett annat land än Sverige ville 62 procent behålla lagen jämfört med 82 procent bland kvinnorna födda i Sverige (år 2011: 69 respektive 81 procent). Utlandsfödda personer var klart underrepresenterade i 2011 års undersökning och även i 2008 års undersökning deltog något färre utlandsfödda än motsvarande andel i befolkningen. Det är svårt att veta hur detta har påverkat resultaten. När det gäller män födda i Sverige verkar det dock finnas en tendens till ett minskat stöd för sexköpslagen.

Några månader innan lagen om förbud av köp av sex infördes i Norge i januari 2009, genomfördes en befolkningsstudie om attityder till prostitution bland personer i åldern 15 till 65 år i Sverige (n = 1815) och Norge (n = 1716) (Jakobsson & Kotsadam, 2011). Fler svenskar än norrmän ansåg att det borde vara förbjudet att köpa sex (63 % jämfört med 53 %) eller att sälja sex (54 % jämfört med 48 %). På frågorna om det var moraliskt acceptabelt att köpa eller sälja sex intog män och sexuellt liberala personer oavsett kön oftare en positiv attityd till prostitution, medan män och kvinnor som var konservativa eller som stödde jämlikhet mellan könen var mer negativa. En negativ hållning till invandring var relaterad till mer positiva attityder till köp, men inte försäljning av sex. Undersökningen upprepades sommaren 2009; 1317 svenskar och 1034 norrmän deltog vid båda tillfällena (Kotsadam & Jakobsson, 2011). Några månader efter att sexköpslagen hade trätt i kraft i Norge ansåg norrmän i allmänhet, jämfört med svenskar, i ungefär samma utsträckning som tidigare att sexköp borde vara olaglig; däremot menade personer som bodde i Oslo i högre grad än innan lagändringen att sexköp borde vara olaglig. Författarna menade att lagändringen på kort sikt inte hade lett till en attitydändring hos allmänheten annat än hos invånarna i Oslo, där prostitutionen hade varit mer synlig än i andra delar av Norge och som därmed var mer direkt berörda.

En knapp majoritet bland deltagarna i vår studie (51,5 %) ville förbjuda försäljning av sex i lag. Även här var det fler kvinnor (65,4 %) än män (37,1 %) som ville ha ett förbud. I Tio år med lagen var andelen bland kvinnor som ville förbjuda försäljning av sex ungefär lika stor, medan andelen män var större (kvinnor 66,0 %, män 49,4 %, totalt 58,7 %) (Kuosmanen, 2010). Som vi har sett ville också drygt hälften av de svenska deltagarna i Jakobsson och

Kotsadams studie (2011) förbjuda försäljning av sex. Sammantaget är bilden att en relativt stor del av befolkningen i flera studier som genomfördes på senare år menar att även försäljning av sex borde förbjudas. År 1996 svarade 30 procent bland deltagarna (kvinnor 42 %, män 19 %) i Sex i Sverige ”Ja” på frågan ”En kvinna tar betalt för sexuell samvaro. Bör kvinnans handling betraktas som kriminell?” (Månsson, 1998). Det tyder på att sexköpslagen har lett till ett ökat stöd i befolkningen inte bara när det gäller förbud av sexköp utan även av försäljning av sex.

Med tanke på förslaget att höja maximistraffet för sexköp till 12 månaders fängelse som lades av utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst (SOU 2010:49) är det intressant att se vilken ståndpunkt befolkningen intar i frågan. En knapp femtedel ville höja maximistraffet till 12 månader och ytterligare en knapp femtedel ville ha ett maximistraff på mer än 12 månader. Samtidigt ville en knapp femtedel helt ta bort fängelsestraffet och nästan en tredjedel var tveksam eller visste inte vad de ansåg. Det fanns alltså ingen klar majoritet för något av alternativen, men närmare 40 procent uttalade sig för en höjning av det nuvarande maximistraffet. En liknande fråga ställdes redan i 2008 års undersökning och 35,9 procent, en ungefär lika stor andel som 2011, menade då att maximistraffet borde vara längre än sex månader (Kuosmanen, 2008).

4.2 Att köpa sex

4.2.1 Förekomsten i undersökningsgruppen

I hela undersökningsgruppen svarade 255 personer (5,0 %) att de med pengar eller annan ersättning har betalat för att vara sexuellt tillsammans med någon, tabell 1.10. Av dessa var 253 (99,2 %) män och två (0,8 %) kvinnor. En mindre grupp svarade att det aldrig hade hänt att de har betalat för sex, men att de har fantiserat om det (2,6 %) eller att de kunde tänka sig att köpa sex (1,1 %), tabell 1.10.

Jämfört med personer som aldrig hade köpt sex var de som hade fantiserat om eller som kunde tänka sig att köpa sex yngre (fantiserat/tänka sig M 38,06 år; aldrig köpt sex M 43,85 år; T-test $p \leq .001$), oftare män (fantiserat/tänka sig 88,2 % män; aldrig köpt sex 44,6 % män; $\text{Chi}^2 p \leq .001$) och ville mer sällan behålla sexköpslagen (fantiserat/tänka sig 27,3 %; aldrig köpt sex 69,2 %, $\text{Chi}^2 p \leq .001$). Däremot fanns inga signifikanta skillnader mellan dem som hade fantiserat om/kunde tänka sig att köpa sex och de som aldrig köpt sex med avseende på utbildning eller om man var född utomlands.

Tabell 1.10. Erfarenhet av sexköp. Kön.

Har det hänt att du med pengar eller annan ersättning betalat för att vara sexuellt tillsammans med någon?	Alla deltagare n = 5071 %	Män n = 2488 %	Kvinnor n = 2583 %	p-värde
Ja	5,0	10,2	0,1	
Nej, det har aldrig hänt.	90,7	82,5	98,6	
Nej, det har aldrig hänt, men jag har fantiserat om det.	2,6	4,7	0,6	
Nej, det har aldrig hänt, men jag kan tänka mig att köpa sex.	1,1	2,0	0,2	
Vill ej svara.	0,6	0,7	0,5	$\leq .001$
Chi^2 Test.				

Båda kvinnor som hade betalat för att vara sexuellt tillsammans med någon uppgav att det hade skett vid ett tillfälle utomlands, för mindre än 12 månader sedan respektive för mindre än fem år sedan. I ett fall skedde sexköpet i samband med semester, kontakten togs på restaurang, dansställe eller annat uteställe. I det andra fallet skedde sexköpet i samband med en arbets- eller tjänsteresa och kontakten togs på arbetsplatsen.

Deltagarna som uppgav att de vid något tillfälle hade köpt sex, var vid undersökningstillfället mellan 21 och 65 år gamla. Åldersspannet för hur gammal man var första gången man betalade för sex låg mellan 15 och 57 år. Medelåldern var 26,7 år (SD = 9,3). Två tredjedelar (69,4 %) hade köpt sex första gången innan de var 30 år gamla och 6,7 procent uppgav en ålder under 18 år vid första sexköpet. Medelåldern första gången man köpt sex var 27,9 år (SD = 10,9) för utrikes födda personer och 26,5 år (SD = 9,2) för personer födda i Sverige (n.s.). Bland personer som hade köpt sex och som var födda utrikes hade 61,9 procent köpt sex första gången innan de var 30 år gamla; ingen var under 18 år gammal. Bland personer som hade köpt sex och var födda i Sverige hade 70,1 procent köpt sex första gången innan de var 30 år gamla och 7,3 procent var under 18 år gamla vid första tillfället.

Tabell 1.11 visar att det var fler äldre än yngre som uppgav att de hade betalat för sex. Andelen personer som hade fantiserat om att köpa sex eller som kunde tänka sig att köpa sex var störst i åldersgruppen 25 till 34 år.

Tabell 1.11. Erfarenhet av sexköp. Ålder.

Har det hänt att du med pengar eller annan ersättning betalat för att vara sexuellt tillsammans med någon?	Alla deltagare n = 5071 %	18-24 år n = 463 %	25-34 år n = 945 %	35-49 år n = 1640 %	50-65 år n = 2023 %	p-värde
Ja.	5,0	0,9	2,4	4,9	7,3	
Nej, det har aldrig hänt.	90,7	94,0	90,8	90,6	90,0	
Nej, det har aldrig hänt, men jag har fantiserat om det.	2,6	3,0	4,2	2,9	1,5	
Nej, det har aldrig hänt, men jag kan tänka mig att köpa sex.	1,1	1,7	2,4	0,9	0,4	
Vill ej svara.	0,6	0,4	0,1	0,7	0,8	≤ .001
Chi ² Test.						

Av sexköparna uppgav 11,4 % att de köpt sex under det senaste året medan en majoritet (54,9 %) uppgav att det senaste sexköpet skedde för 12 år sedan eller mer, d.v.s. före sexköpslagens tillkomst, tabell 1.12. Bland dem som var i åldern upp till 34 år uppgav nästan alla att det senaste sexköpet hade skett för mindre än 12 år sedan. I åldern 35 till 49 år hade något fler än hälften (56,2 %) köpt sex senast för mindre än 12 år sedan. Bland de äldsta uppgav 70,3 % att det senaste sexköpet hade skett för mer än 12 år sedan.

Tabell 1.12. När skedde senaste sexköp?

	Alla som köpt sex n = 255 %	18-24 år n = 4 %	25-34 år n = 23 %	35-49 år n = 80 %	50-65 år n = 148 %	p-värde
För mindre än 30 dagar sedan.	4,7	-	8,7	6,3	3,4	≤ .001
För mindre än 12 månader sedan.	6,7	25,0	4,3	8,8	5,4	
För mindre än fem år sedan.	20,0	50,0	34,8	25,0	14,2	
För mindre än tolv år sedan.	13,3	25,0	47,8	16,3	6,1	
För tolv år sedan eller mer.	54,9	-	4,3	43,8	70,3	
Vill ej svara.	0,4	-	-	-	0,7	
Chi ² Test.						

Av tabell 1.13 framgår att majoriteten (62,0 %) av dem som har köpt sex har gjort det högst tre gånger. Drygt en tiondel (12,7 %) har köpt sex fler än 10 gånger. Bland dem som senast har köpt sex för mindre än 12 månader sedan var det betydligt fler som uppgav att de har köpt sex fler än tio gånger (55,2 %). Medianen för hela gruppen som har köpt sex är två, d.v.s. antalet personer som har köpt sex en eller två gånger är lika stor som antalet som har köpt sex fler än två gånger.

Tabell 1.13. Hur många gånger har man köpt sex?

Hur många gånger har du med pengar eller annan ersättning betalat för sexuell samvaro?	Alla som köpt sex ^a n = 254 %	Köpt sex för			p-värde
		< 12 månader sedan n = 29 %	>1 år, men < 12 år sedan n = 85 %	> 12 år sedan n = 140 %	
1 gång	37,5	13,8	28,2	48,2	≤ .001
2 - 3 gånger	24,5	10,3	24,7	27,3	
4 - 10 gånger	25,3	20,7	34,1	20,9	
11 - 20 gånger	6,3	27,6	7,1	1,4	
21 - 50 gånger	3,6	13,8	4,7	0,7	
Fler än 50 gånger	2,8	13,8	1,2	1,4	
^a En person som inte ville uppgive tidpunkten för senaste sexköpet exkluderades. Chi ² Test.					

4.2.2 Förekomsten i befolkningen

Undersökningens målsättning var att presentera data från ett representativt urval av befolkningen. Det kan då vara frestande att försöka uppskatta hur stor del av befolkningen som har köpt sex. I undersökningen har fem procent av deltagarna uppgett att de någon gång i sitt liv har köpt sex. Om man utgår från Statistiska Centralbyråns uppgifter för 2010 om folkmängden i Sverige i åldern 18 till 65 år (5 900 000 personer) motsvarar fem procent en andel av 295 000 personer i befolkningen. En sådan exakt siffra kan dock vara något vilseledande (se avsnitt om bearbetning av data). Vi anger därför även konfidensintervallet som visar inom vilka ramar det sanna värdet sannolikt ligger. Av konfidensintervallen i tabell 1.14 framgår att mellan 4,4 och 5,6 procent eller mellan 260 000 och 330 000 personer i åldern 18 till 65 år i Sveriges befolkning med 95 % sannolikhet har köpt sex någon gång i sitt liv.

Tabell 1.14. Uppskattning och konfidensintervaller för andelen i befolkningen som har köpt sex.^a

	% i undersökningsgruppen	95 % Konfidensintervall	Uppskattning av antalet i befolkningen ^b	95 % Konfidensintervall ^b
Har köpt sex någon gång i sitt liv.	5,0 %	4,4 % - 5,6 %	295 000	260 000 - 330 000
Har köpt sex någon gång under de senaste 12 åren.	2,2 %	1,8 % - 2,6 %	130 000	106 000 - 153 000
Har köpt sex under de senaste 12 månaderna.	0,6 %	0,4 % - 0,8 %	35 000	24 000 - 47 000
^a Uppskattningen av antalet i befolkningen baseras på uppgifter från SCB om folkmängden i riket i åldern 18 till 65 år den 31 december 2010 som var 5 900 000 personer (siffran är rundad till närmaste 10 000-tal). ^b Uppskattningen av antalet i befolkningen och konfidensintervallet är rundade till närmaste 1 000-tal.				

Det är viktigt att hålla i minnet att det inte rör sig om mellan 260 000 och 330 000 personer som för närvarande regelbundet köper sex. Många personer som uppgav att de någon gång under sitt liv har köpt sex, uppgav också att det ligger långt tillbaka i tiden. Vi har därför även uppskattat andelen av befolkningen som har köpt sex under det senaste året. Konfidensintervallet visar att mellan 24 000 och 47 000 personer har köpt sex under de senaste 12 månaderna, betydligt färre än de som någon gång i sitt liv har köpt sex. Vi presenterar också en uppskattning av hur stor andel av befolkningen som har köpt sex under de senaste 12 åren. Sedan sexköpslagen infördes har mellan 1,8 och 2,6 procent eller mellan 106 000 och 153 000 personer köpt sex.

Dessa siffror skall tolkas med viss försiktighet. Som det framgår av avsnitten om bortfall och representativitet är undersökningsgruppen inte helt representativ för befolkningen i sin helhet. Till exempel är yngre personer, utlandsfödda och boende i Stockholms län något underrepresenterade i undersökningsgruppen. Yngre personer har köpt sex mer sällan än äldre personer medan boende i storstadsregioner har oftare än andra uppgett att de har köpt sex. Den nämnda underrepresentationen kan alltså ha påverkat resultaten.

4.2.3 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier

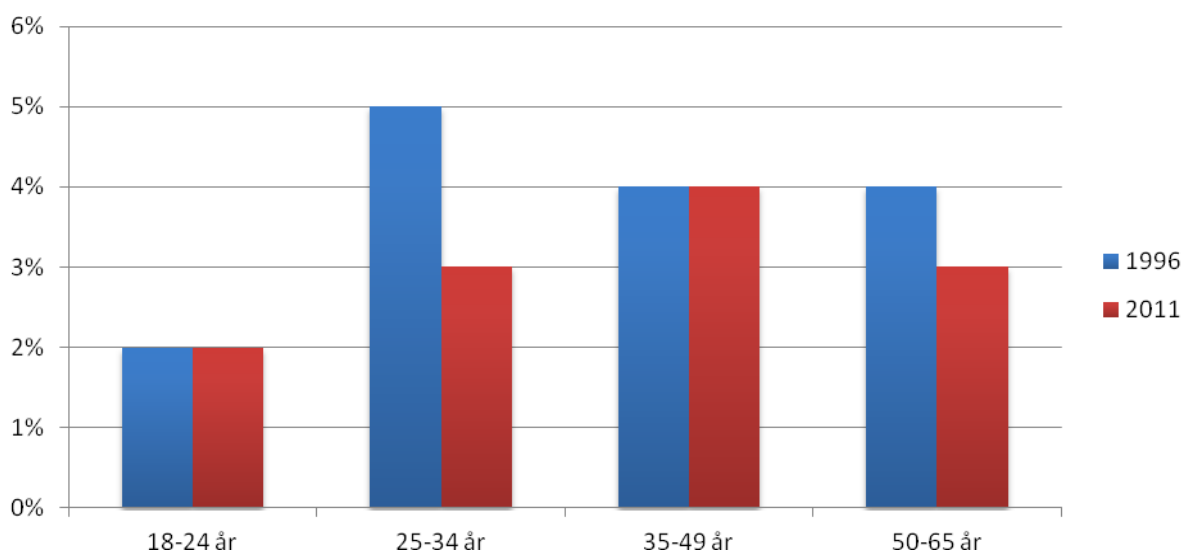
Andelen personer som någon gång i sitt liv har köpt sex är i denna undersökning 5,0 procent. Konfidensintervallet ligger mellan 4,4 och 5,6 procent, d.v.s. det sanna värdet ligger sannolikt inom detta intervall. Det innebär i så fall att mellan 260 000 och 330 000 personer i åldern 18 till 65 år i Sveriges befolkning har köpt sex. År 1996 uppgav 6,7 procent i åldern 18 till 74 år att de köpt sex, motsvarande 400 000 personer i befolkningen (Månsson, 1998). Resultatet för 2008 var att 3,5 procent i åldern 18 till 74 år hade köpt sex (Kuosmanen, 2008). Om man beräknar konfidensintervallen även för de tidigare undersökningarna finner man att dessa är 6,1 - 7,3 procent för 1996 års undersökning och 2,3 - 4,7 procent för 2008 års undersökning. Det finns ingen överlappning mellan intervallen för 1996 och 2011, vilket talar för att en verklig minskning har skett. Däremot finns en viss överlappning i intervallen för 2008 och 2011 vilket gör det svårare att dra säkra slutsatser. Det skulle kunna vara så att förekomsten av sexköp underskattades något i 2008 års undersökning jämfört med 2011 års undersökning, eftersom det var relativt många som inte ville svara på denna fråga (det interna bortfallet var 11 %) och män var underrepresenterade i undersökningsgruppen (Kuosmanen, 2008).

Ett mönster som framkommer är att de som senast köpte sex för mer än 12 år sedan, d.v.s. innan sexköpslagen infördes, ofta är äldre och har köpt sex vid ett fåtal tillfällen medan de som senast köpte sex för mindre än 12 månader sedan ofta är yngre och har köpt sex vid fler än 10 tillfällen. Denna fördelning beror sannolikt på att de flesta har köpt sex för första gången när de var under 30 år gamla och att de har gjort det endast vid ett eller få tillfällen. Eftersom undersökningsgruppen spänner över ett brett åldersspann, leder det till en ansamling av äldre deltagare i gruppen som har köpt sex för mer än 12 år sedan.

Också de tidigare befolkningsundersökningarna visade att många sexköp låg långt tillbaka i tiden och att de flesta hade köpt sex endast en eller få gånger. I Sex i Sverige (Månsson, 1998) hade 58 procent köpt sex mellan en och tre gånger och 73 procent uppgav att det senaste sexköpet låg mer än fem år tillbaka i tiden. I Tio år med lagen (Kuosmanen, 2008) uppgav också 58 procent att de hade köpt sex mellan en och tre gånger och för 58 procent låg senaste sexköpet mer än fem år tillbaka i tiden. I vår undersökning hade 62 procent köpt sex mellan en och tre gånger och 68 procent hade senast köpt sex för mer än fem år sedan. Att resultaten i de olika undersökningarna är tämligen likartade är inte förvånande med tanke på att frågan gällde om man någon gång i sitt liv hade köpt sex.

I figur 1.1 jämförs resultaten från 1996 års och 2011 års undersökning för olika åldersgrupper med avseende på sexköp under de senaste fem åren. Man ser att det i båda undersökningar är den yngsta åldersgruppen (18 till 24 år) där andelen män som köpt sex är lägst, nämligen 2 procent. Andelen är också den samma – 4 procent – i åldersgruppen 35 till 49 år, medan det i åldersgrupperna 25 till 34 år och 50 till 65 år var färre män som 2011 uppgav att de köpt sex under de senaste fem åren.

Figur 1.1. Andelen män som köpt sex under de senaste fem åren i 1996 och 2011 års undersökning.

Även om det inte är samma personer som svarat vid båda undersökningstillfällena, är det ålderskohorter som har följts genom åren. Representanter för ålderskohorterna som var unga eller medelålders i 1996 års studie ”var med” även 2011, medan de äldsta har utgått och nya unga kohorter har tillkommit. De som 1996 tillhörde den yngsta åldersgruppen var år 2011 mellan 33 och 39 år gamla. År 2011 uppgav sex procent i åldern 33 till 39 år att de köpt sex under de senaste fem åren. Det talar för att en del som ännu inte har köpt sex när de är mellan

18 och 24 år gamla gör det när de blir äldre. Samtidigt har andelen i åldern 25 till 34 år som har köpt sex minskat från 5 procent år 1996 till 3 procent år 2011. Bilden blir ännu tydligare om man ser på utvecklingen i de två följande åldersgrupperna. Bland männen som år 1996 var 25 till 34 år gamla uppgav fem procent att de hade köpt sex under de senaste fem åren. Denna kohort var år 2011 mellan 40 och 49 år gamla och två procent av dessa hade köpt sex under de senaste fem åren. År 1996 hade fyra procent i åldern 35 till 49 år köpt sex; dessa var år 2011 mellan 50 och 64 år gamla och 3 procent hade köpt sex under de senaste fem åren. I dessa kohorter har alltså andelen som under de senaste fem åren köpt sex minskat över tid. Om man utgår från att relativt få köper sex för första gången när de är äldre än 30 år och att många som köpt sex när de var yngre inte fortsätter med det kan man förvänta sig att andelen män som någon gång köpt sex kommer att minska framöver jämfört med 2011 års resultat. Det är dock med stor försiktighet man ska tolka dessa eventuella förändringar över tid.

I alla tre undersökningar var det i princip endast män som uppgav att de hade betalt för sex. Delar man upp förekomsten av köp av sex efter kön, så var det 10,2 procent bland männen och 0,1 procent bland kvinnorna i vår undersökning, 7,6 procent bland männen och 0,2 procent bland kvinnorna i 2008 års undersökning (Kuosmanen, 2008) och 12,7 procent bland männen och 0 procent bland kvinnorna i 1996 års undersökning (Månsson, 1998). Man kan dra slutsatsen att det förekommer att kvinnor köper sex, men att andelen är mycket låg.

I en befolkningsstudie från 2010 med deltagare i åldern 18 till 65 år undersöktes attityder till sexköp och erfarenhet av sexköp i Sverige (n = 1 705), Norge (n = 2 371) och Danmark (n = 2 088) (Jakobsson & Kotsadam, submitted). Andelen som hade köpt sex under de senaste sex månaderna var med 0,29 procent lägst i Sverige, där sexköp har varit förbjudet sedan 1999, mittemellan i Norge (0,93 %), där sexköp har varit förbjudet sedan 2009, och högst i Danmark (1,30 %), där både köp och försäljning av sex är legala. Författarnas slutsats var att lagen hade lett till en reducering av efterfrågan för sexuella tjänster, även om de inte kunde finna att attityderna till sexköp hade ändrats genom lagen.

4.2.4 Omständigheter kring senaste köp av sex

De deltagare som svarat Ja på frågan om det har hänt att de med pengar eller annan ersättning har betalat för att vara sexuellt tillsammans med någon fick också frågor om omständigheterna kring senaste sexköpet. Svaren redovisas uppdelade efter när senaste sexköpet skedde – för mindre än 12 månader sedan, för mer än 12 månader men mindre än 12 år sedan eller för mer än 12 år sedan. En person som inte ville svara på när senaste sexköpet skedde ingår inte i redovisningen.

Av tabell 1.15 framgår att det senaste sexköpet oftast har skett utomlands (79,5 %), antingen på semester (42,5 %), i samband med arbets- eller tjänsteresa (25,6 %), eller i samband med bosättning i annat land (11,4 %). Om senaste sexköpet hade skett för mindre än 12 månader sedan, rapporterade 58,6 procent att det var utomlands jämfört med 81,2 procent bland dem som köpt sex senast för mer än ett år, men mindre än 12 år sedan och 82,9 procent bland dem som senast köpt sex för mer än 12 år sedan.

De som hade köpt sex många gånger rapporterade också i större utsträckning att senaste köpet hade skett i Sverige jämfört med dem som köpt sex en eller få gånger och där en majoritet senast hade köpt utomlands (senaste sexköp utomlands: 84,2 % bland dem som köpt sex en gång, 88,5 % köpt sex 2 till 3 gånger, 73,4 % köpt sex 4 till 10 gånger, 62,5 % köpt sex 11 till 20 gånger, 66,7 % köpt sex 21 till 50 gånger, 57,1 % köpt sex fler än 50 gånger, $p \leq .05$).

Drygt 30 procent hade senast köpt sex i samband med en arbets- eller tjänsteresa i Sverige eller utomlands.

Tabell 1.15. I vilket sammanhang skedde senaste sexköpet?

I vilket sammanhang skedde senaste sexköpet?	Alla som köpt sex ^a n = 254 %	Köpt sex för			p-värde
		< 12 månader sedan n = 29 %	> 1 år, men < 12 år sedan n = 85 %	> 12 år sedan n = 140 %	
På hemorten i Sverige.	11,0	27,6	12,9	6,4	n.s.
På annan ort i Sverige på fritid/semester.	4,3	6,9	1,2	5,7	
På annan ort i Sverige i samband med arbets- eller tjänsteresa.	4,7	6,9	3,5	5,0	
I annat land än Sverige på semester.	42,5	31,0	48,2	41,4	
I annat land än Sverige i samband med arbets- eller tjänsteresa.	25,6	20,7	22,4	28,6	
När jag var bosatt i annat land än Sverige.	7,1	-	7,1	8,6	
I annat land än Sverige där jag periodvis är bosatt.	4,3	6,9	3,5	4,3	
Vill ej svara.	0,4	-	1,2	-	
^a En person som inte ville uppge tidpunkten för senaste sexköpet exkluderades. Chi ² Test.					

Tabell 1.16 visar att kontakt på restaurang, pub, klubb eller dansstället är det kontaktsättet som oftast nämns (43,3 %), oavsett om senaste sexköpet har skett relativt nyligen eller längre tillbaka. Internet och mobiltelefoner har successivt ökat som kontaktform vid senaste sexköpet (3,6 % om senaste sexköpet var för mer än 12 år sedan, 33,0 % om det var mer än 12 månader, men mindre än 12 år sedan och 34,4 % om det var mindre än 12 månader sedan). Bland dem som köpt sex senast för mindre än 12 månader sedan var den nya tekniken (Internet eller mobiltelefon) lika vanlig som kontaktform som att ta kontakt på restaurang, pub etc. På motsvarande sätt har andelen då kontakten togs på gatan minskat från 27,1 procent om senaste sexköp skett för mer än 12 år sedan till 3,4 procent om senaste sexköp skett för mindre än 12 månader sedan.

Tabell 1.16. Hur togs kontakten vid senaste sexköpet?

Hur togs kontakten senast? ^a	Alla som köpt sex ^b n = 254 %	Köpt sex för			p-värde
		< 12 månader sedan n = 29 %	> 1 år, men < 12 år sedan n = 85 %	> 12 år sedan n = 140 %	
Via Internet.	8,7	17,2	15,3	2,9	≤ .001
Via mobiltelefon.	5,9	17,2	10,6	0,7	≤ .001
Genom vänner/bekanta.	5,9	10,3	7,1	4,3	n.s.
På arbetsplatsen.	0,4	-	1,2	-	n.s.
Genom tidning/tidskrift.	2,4	-	2,4	2,9	n.s.
På restaurang/pub/klubb/dansställe.	43,3	34,5	45,9	43,6	n.s.
På gatan.	22,8	3,4	22,4	27,1	≤ .05
Annan utemiljö.	11,4	6,9	7,1	15,0	n.s.
På annat sätt.	8,7	17,2	8,2	7,1	n.s.
Vill ej svara.	2,4	3,4	1,2	2,9	n.s.
^a Flera svar kunde markeras. ^b En person som inte ville uppge tidpunkten för senaste sexköpet exkluderades. Chi ² Test.					

Nästan alla personer som uppgav att de hade köpt sex var män (99,2 %). Tabell 1.17 visar att personen som senast hade fått betalt för sex oftast var kvinna (97,6 %); endast få var män (1,2 %) eller transpersoner (1,2 %). Av männen som såg på sig själva som heterosexuella hade alla senast köpt sex av en kvinna utom en man som köpt av en transperson och en man som inte ville svara. Av de fyra män som såg sig själva som homosexuella hade tre senast köpt sex av en man och en av en kvinna. Alla män som såg sig själva som bisexuella (n=5) eller som på frågan om sexuell läggning svarat ”inget av dessa” (n=2) hade senast köpt sex av en kvinna. Av de tre män som var osäkra kring sin sexuella läggning hade tre senast köpt sex av en kvinna och en av en transperson (det var möjligt att markera flera svar). Av de två kvinnor som hade köpt sex såg den ena sig som heterosexuell och hade köpt sex av en kvinna medan den andra såg sig som bisexuell och hade köpt sex av en transperson.

Tabell 1.17. Vilket kön hade personen som sålde sex vid senaste sexköpet?

Vilket kön hade den person/de personer som du senast betalade pengar eller annan ersättning för sexuell samvaro? ^a	Alla som köpt sex ^b n = 254 %	Köpt sex för			p-värde
		< 12 månader sedan n = 29 %	> 1 år, men < 12 år sedan n = 85 %	> 12 år sedan n = 140 %	
Man	1,2	-	2,4	0,7	n.s.
Kvinna	97,6	100,0	95,3	98,6	n.s.
Transperson	1,2	-	3,5	-	n.s.
Vill ej svara	0,4	-	-	0,7	n.s.

^a Flera svar kunde markeras. ^b En person som inte ville uppge tidpunkten för senaste sexköpet exkluderades. Fisher's Exact Test.

Med tanke på risken för smittspridning ställdes också frågan om man använt kondom vid senaste sexköpet, tabell 1.18. Av tabell 1.18 framgår att var femte (20,9 %) svarade att de inte hade använt kondom vid senaste sexköpet och att detta var vanligare bland dem som köpt sex för mindre än 12 månader sedan.

Tabell 1.18. Användes kondom vid senaste sexköpet?

Användes kondom vid senaste sexköpet?	Alla som köpt sex ^a n = 254 %	Köpt sex för			p-värde
		< 12 månader sedan n = 29 %	> 1 år, men < 12 år sedan n = 85 %	> 12 år sedan n = 140 %	
Ja	78,3	69,0	88,2	74,3	≤ .05
Nej	20,9	27,6	11,8	25,0	
Vill ej svara	0,8	3,4	-	0,7	

^a En person som inte ville uppge tidpunkten för senaste sexköpet exkluderades. Chi² Test

Tabell 1.19 visar medelvärden för i vilken utsträckning olika omständigheter påverkade det senaste sexköpet. De procentsiffror som redovisas i texten syftar på andelen som instämde i påståendena (4 eller 5 på en femgradig skala där 1=Inte alls och 5=I mycket hög grad).

Tabell 1.19. Omständigheter som påverkade senaste sexköpet ^a.

	Alla som köpt sex ^b n = 254 %	Köpt sex för			p-värde
		< 12 månader sedan n = 29 %	> 1 år, men < 12 år sedan n = 85 %	> 12 år sedan n = 140 %	
Har stark sexuell lust.	59,8	79,3	63,5	53,6	≤ .05
Har speciella sexuella önskingar.	9,4	17,2	14,1	5,0	≤ .05
Får inte sex på annat sätt.	18,9	34,5	17,6	16,4	n.s.
Blir extra tänd på en person som säljer sex.	8,3	17,2	7,1	7,1	n.s.
Enkel och snabb sex.	47,2	69,0	55,3	37,9	≤ .01
Ville ha sällskap.	22,8	44,8	25,9	16,4	≤ .01
Sökte en relation.	5,1	10,3	8,2	2,1	≤ .05
Ville ha närhet och intimitet.	19,7	37,9	28,2	10,7	≤ .001
Mådde psykiskt dåligt.	3,1	3,4	3,5	2,9	n.s.
Var berusad/drogpåverkad.	31,1	13,8	32,9	33,6	n.s.
Påverkades av grupptricket.	7,5	3,4	3,5	10,7	n.s.
Sexsäljaren övertalade mig.	7,9	10,3	8,2	7,1	n.s.

^a 4 eller 5 på femgradig skala där 1=inte alls och 5=i mycket hög grad. ^b En person som inte ville uppge tidpunkten för senaste sexköpet exkluderades. Chi² Test eller Fisher's Exact Test

Stark sexuell lust och enkel och snabb sex var de omständigheterna som mest påverkade det senaste beslutet att köpa sex, tabell 1.19. Dessa faktorer var framträdande framför allt bland dem som köpt sex för mindre än 12 månader sedan (stark sexuell lust 79,3 %, enkel och snabb sex 69,0 %). Berusning/drogpåverkan var ytterligare en omständighet som i relativ hög grad påverkade det senaste beslutet att köpa sex (31,3 %), framför allt bland dem som köpt sex senast för mer än 12 månader sedan (mer än 12 månader, men mindre än ett år sedan: 32,9 %; mer än 12 år sedan: 33,6 %). Bland dem som köpt sex under de senaste 12 månaderna påverkades beslutet i högre grad av en önskan om att ha sällskap eller en önskan om närhet och intimitet (37,9 %).

4.2.5 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier

Resultaten angående omständigheter vid den senaste försäljningen av sex stämmer relativt väl överens med fynden i tidigare undersökningar. I Sex i Sverige (Månsson, 1998) uppgav 78 procent av dem som köpt sex att senaste sexköpet hade skett utomlands jämfört med 71 procent i Tio år efter lagen (Kuosmanen, 2008), medan det var 80 procent i vår undersökning. I vårt material hade dock endast drygt hälften bland dem som hade köpt sex under det senaste året gjort det utomlands jämfört med drygt 80 procent bland dem som köpt sex för mer än 12 år sedan och dem som gjort det för mer än ett år sedan.

Det är anmärkningsvärt att så mycket som 30 procent av de senaste sexköpen har skett i samband med arbets- eller tjänsteresor, i Sverige eller utomlands. Det framgår inte av materialet om sexköpen skedde på fritiden under resan eller om de på något sätt var relaterade till jobbet. År 2008 uppgav 31,5 procent att senaste sexköpet hade skett i annat land på arbets- eller tjänsteresa (Kuosmanen, 2008); det framgår inte i vilken utsträckning sexköp har skett i samband med arbetsresor i Sverige.

En stor del av kontakterna vid senaste sexköpet togs på restaurang, klubb eller liknande oavsett när senaste sexköpet skedde, medan den nya tekniken (Internet eller mobil) spelar

större roll vid kontakter som togs mer nyligen och kontakter på gatan har fått minskat betydelse. Det finns inga jämförelsedata från de tidigare befolkningsstudierna bland vuxna.

I de flesta fallen hade vid det senaste sexköpet en man köpt sex av en kvinna. I ett fåtal fall har män köpt sex av män – 1,2 procent jämfört med 0,5 procent i Sex i Sverige (Månsson, 1998) – och det finns även några fall där den som sålde sex var en transperson eller att en kvinna uppgav att ha köpt sex av en kvinna. Den bild som ges här av personer som köpt sex överensstämmer inte helt med bilden som ges av personer som sålt sex, som vi kommer att se i nästa avsnitt. Det kan vara så att t.ex. en del män som har köpt sex av män inte velat uppges detta eller att det har skett vid tidigare sexköp, vilket i så fall inte framkommer här.

En femtedel uppgav att de inte använde kondom vid senaste sexköpet. I 1996 års undersökning uppgav alla män där senaste samlagspartnern varit en prostituerad att de använt kondom (Månsson, 1998). Frågorna är inte helt jämförbara, eftersom frågan i 2011 års undersökning inte enbart avsåg köp av samlag, men det verkar som om användningen av kondom vid sexköp har minskat. I en norsk studie som kombinerade data från tre befolkningsstudier år 1992, 1997 och 2002 (n = 4545 män) fann man att 42 procent av männen inte använde kondom vid senaste sexköpet (Schei & Stigum, 2010).

4.2.6 Skäl till att sluta med att köpa sex

Eftersom den här undersökningen genomfördes inom ramen för ett större projekt som handlar om att utvärdera verksamheten hos de tre prostitutionsenheterna i Malmö, Stockholm och Göteborg som alla också erbjuder stöd till personer som upplever att de har problem kring sexköp, var det av intresse att be de deltagare i enkäten som har köpt sex att beskriva varför de eventuellt slutade och vilket stöd de har fått.

De 255 personer som hade indikerat att de hade köpt sex med fysisk beröring fick följande fråga: ”Om du har köpt sex tidigare, men inte längre gör det, beskriv varför du slutade. Vad har varit till hjälp när du slutade? Fick du stöd av någon?” Deltagarna hade möjlighet att fritt formulera ett svar eller, om de inte ville svara eller ansåg att de inte hade slutat köpa sex, gå vidare till nästa fråga i enkäten. Totalt svarade 163 personer och 156 svar kunde användas i analysen (någon hade t.ex. skrivit ”besvaras icke” eller det framgick av svaret att man inte hade slutat köpa sex).

Många respondenter hänvisade till att sexköpet var en engångsföreteelse. Många skrev också att man ville testa och att man slutade när man inte längre var nyfiken eller tyckte att det var spännande. Ett exempel på detta är följande: ”Jag var nyfiken hur det skulle kännas att vara tillsammans med en prostituerad. Det räckte med en gång. Då visste jag hur det var. Sen blev det slut med det.” Det framgår inte alltid om det har rört sig om ett eller flera sexköp innan man kände att det inte var spännande längre. Några personer hade slutat köpa sex eftersom sexköpet inte var någon positiv upplevelse för dem, till exempel ”allt är mekaniskt inga känslor”.

Ett vanligt svar var att sexköpet hände under ungdomen, en ”ungdomssynd”. Flera respondenter beskrev att de köpt sex i samband med en resa, ofta i utlandet och tillsammans med en grupp, att de var berusade och befann sig i ett sammanhang där prostitution skedde öppet. En respondent skrev till exempel ”Det var en gång på semester som full ungdom. Efter det har jag inte varit i en situation där försäljning förekommit. Är inte speciellt intresserad av prostituerade.” Några beskrev att de vid något enstaka tillfälle blev attraherade eller

övertalade av en person som sålde sex. Flera hänvisade till att de har ändrat inställning till sexköp med åren, till exempel ”Det var gamla ungdomssynder, innan man begrep bättre”.

Ett flertal personer beskrev också att de, ofta i sin ungdom, köpte sex under en tid då de hade ett arbete utomlands eller som innebar många utlandsresor. När arbetet tog slut, slutade man också att köpa sex eller gjorde det endast vid enstaka tillfällen efteråt. Till exempel: ”Det hände under min ungdom då jag var till sjöss. Efter det hände det någon enstaka gång på semester i annat land.”

Många uppgav att de slutade köpa sex i samband med att de fick ett fast förhållande, gifte sig eller bildade familj. Några menade att sexköp inte går ihop med att leva i ett fast förhållande – ”min åsikt är att har man ett förhållande så håller man sig till det”. Flera skrev att de nu fick sina sexuella behov tillfredsställda på annat sätt, antingen i ett fast förhållande eller genom andra sexuella förbindelser – ”behöver inte köpa kan få ändå”.

En annan relativt stor grupp skrev utan närmare motivering att de inte hade behov, intresse eller anledning att köpa sex eller att det bara inte hade blivit av – ”inget behov längre” eller ”har inte slutat har bara inte blivit av”. Enstaka personer nämnde ålder, sjukdom, minskad sexuell lust eller förmåga, rädsla för sjukdomar, tidsbrist eller ekonomin som anledning till att de slutade köpa sex.

Flera personer uttryckte att de i efterhand upplevde att sexköpet eller sexköpen var fel, att de hade fått dåligt samvete, ångrat sig och gjort ett aktivt ställningstagande att inte köpa sex flera gånger, till exempel ”Det var det sämsta jag nånsin gjort. Jag kände stark olust och ångrar att jag tog det beslutet jag gjorde och har svurit att aldrig någonsin bidra till prostitution igen. Beslutet var mitt eget och jag behövde inget stöd”. Några motiverade sitt beslut med att de fick en kristen tro. Flera hänvisade till att de som sålde sex utnyttjades, till exempel ”Jag har även då tyckte att det var en dålig idé och förnedring av de som var tvungen att sälja sex och därför hände det inte mer i mitt liv”.

Sex personer nämnde sexköpslagen i sina inlägg. En person nämnde att sexköpet hade skett utomlands där det var lagligt att göra det, en annan att sexköpet skedde innan sexköpslagen fanns. Tre personer beskrev att de hade slutat eller minskat sexköpen på grund av lagen, till exempel ”Jag skulle gärna göra om det, men ekonomin och i viss mån rädslan för att åka fast får mig att undvika det” och ”Köper fortfarande sex men känner mig inte lika bekväm pga. lagen, som är urkorkad. Finns det inte grövre brottslighet att bekämpa?” En annan person skrev ”har inte haft nå som helst problem bara slumpen som avgjort allt. Och bortsett vad Sveriges lag säger så skiter jag i det som alla andra”.

Bara en respondent hade fått stöd att sluta med att köpa sex genom att gå i terapi. I övrigt var det få som kommenterade frågan om vilket stöd de hade fått. De flesta påpekade att de inte hade behövt eller sökt något stöd. Några ifrågasatte varför stöd skulle behövas eftersom de inte upplevde sexköpen som ett problem.

4.2.7 Kommentar

Enligt många var det tillfälliga omständigheter som gjorde att man köpte sex, ofta i samband med en utlandsvistelse och i en miljö där det fanns lättillgängliga möjligheter till sexköp. När sedan omständigheterna och miljön ändrades, minskade eller upphörde sexköpen. Det behöver inte nödvändigtvis ha funnits ett aktivt beslut bakom det. Å andra sidan har man heller inte valt att medvetet uppsöka situationer där man kunde köpa sex. I de fall då

respondenten hade fattat ett aktivt beslut att inte mer köpa sex, har det ofta baserats på ett eget moraliskt ställningstagande eller motiverats med att man ville prova på att köpa sex, men inte göra det fler gånger när man inte längre var nyfiken. Få nämnde spontant att sexköpslagen har påverkat deras agerande.

Det är tydligt att något stöd för att sluta köpa sex inte har varit aktuellt för de flesta. De flesta som har kommenterat frågan om stöd menade att det inte hade behövts och ingen skrev att man hade velat få stöd, men inte fått det. Endast en person hade fått stöd genom att gå i terapi. Ingen beskrev att ha fått någon form av informellt stöd. Det tycks vara så att deltagarna i undersökningen som ville sluta köpa sex inte hade några större problem att göra det på egen hand. Det kan också vara så att tröskeln att söka professionellt eller informellt stöd för att sluta köpa sex är mycket hög för många.

Så långt vi vet finns det inte någon tidigare befolkningsstudie där deltagare som har köpt sex haft möjlighet att med egna ord beskriva varför de eventuellt slutade och vilket stöd de har fått. I en annan del av detta projekt beskrivs erfarenheterna hos dem som haft kontakt med någon av KAST-enheterna i Stockholm, Göteborg eller Malmö med anledning av sexköp eller problematiskt sexuellt beteende (delrapport 6). Det är inte nödvändigtvis så att den direkta anledningen till KAST-kontakten är att man vill sluta köpa sex, utan det kan finnas en problematik kring sexköp eller sexuellt beteende där man upplever ett behov av stöd.

4.2.8 Attityder till prostitution och sexköpslagens påverkan

I det följande avsnittet belyser vi vilka allmänna attityder till prostitution och sexköpslagen de som köpt sex har jämfört med dem som inte köpt sex. Som vi har visat tidigare, skiljer sig män och kvinnor i dessa avseenden och eftersom nästan alla personer som har uppgett att de har köpt sex var män (253 av 255), fokuserar vi här på männens resultat. Tabellerna 1.20 och 1.21 innehåller dels tre kolumner som anger olika tidpunkter för senaste sexköpet och dels en sammanfattande kolumn (Någon gång köpt sex) som utgör summan av de tre tidigare kolumnerna plus uppgifterna från en person som inte ville uppge tidpunkten för senaste sexköpet. Jämförelser görs sedan dels mellan män som köpt sex vid olika tidpunkter och män som aldrig köpt sex och dels mellan alla män som någon gång köpt sex och män som aldrig köpt sex.

Tabell 1.20 visar att andelen som instämde i påståenden om att prostitution är skadlig eller relaterat till sociala problem var lägre bland män som någon gång köpt sex än bland män som aldrig köpt sex. Till exempel instämde de som någon gång köpt sex i mindre grad än de som aldrig köpt sex i påståendet att köp och försäljning av sex orsakar sociala problem (67,6 % respektive 80,4 %), tabell 1.20. Andelen var lägst bland dem som köpt sex för mindre än 12 månader sedan (39,3 %).

Tabell 1.20. Attityder till köp och försäljning av sex. Män.

	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) n = 253 %	Aldrig köpt sex (5) n = 2217 %	Jämförelse 1, 2, 3, 5 p-värde	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 28 %	> 12 månader, men < 12 år sedan (2) n = 84 %	> än 12 år sedan (3) n = 140 %				
Försäljning av sex uppstår ur sociala och ekonomiska problem.	57,1	76,2	80,7	76,3	81,4	≤ .01	≤ .05 ^a
Myndigheter skall inte blanda sig i köp och försäljning av sex mellan vuxna människor.	82,1	60,7	49,3	56,9	31,8	≤ .001	≤ .001 ^c
Det skulle vara ok om min dotter sålde sex.	10,7	19,0	2,1	9,1	3,9	≤ .001	≤ .001 ^b
Köp och försäljning av sex orsakar sociala problem.	39,3	59,5	78,6	67,6	80,4	≤ .001	≤ .001 ^b
Statliga bordeller borde införas i Sverige.	71,4	54,8	47,1	52,6	30,0	≤ .001	≤ .001 ^c
Försäljning av sex borde ses som ett vanligt arbete.	71,4	58,3	43,6	51,8	26,0	≤ .001	≤ .001 ^c
Det skulle vara ok om min son sålde sex.	14,3	20,2	2,9	10,3	4,3	≤ .001	≤ .001 ^b
1 eller 2 på fyrgradig skala där 1=Instämmer helt och 4=Instämmer inte alls. Chi ² . Effektstorlek (Cohen's d): ^a mycket liten, ^b liten, ^c måttlig							

Samtidigt var andelen som hade positiva attityder till prostitution större bland män som någon gång köpt sex än bland dem som inte gjort det, tabell 1.20. Mer än hälften (51,8 %) ansåg att försäljning av sex borde ses som ett vanligt arbete (aldrig köpt sex 26,0 %) och andelen var störst bland dem som senast hade köpt sex för mindre än 12 månader sedan (71,4 %). Cirka en tiondel bland dem som någon gång köpt sex menade att det skulle vara ok om deras son (10,3 %) eller dotter (9,1 %) sålde sex.

Stödet för sexköpslagen var lågt bland män som någon gång hade köpt sex, tabell 1.21. Endast 27,3 procent ville behålla lagen jämfört med 52,7 procent bland män som aldrig köpt sex. Stödet för sexköpslagen var större ju längre tid som hade gått sedan man senast köpte sex. Mer än hälften (55,8 %) bland dem som någon gång köpt sex ville att fängelsestraffet för köp av sex skulle tas bort helt, jämfört med mindre än en tredjedel (28,9 %) bland dem som aldrig köpt sex. Även män som senast köpt sex för mer än 12 år sedan, d.v.s. innan sexköpslagen trädde i kraft, var mer negativa till sexköpslagen än de som aldrig köpt sex; 35,0 procent i denna grupp ville behålla sexköpslagen. Minst var stödet för sexköpslagen dock bland dem som senast köpt sex för mindre än 12 månader sedan.

Tabell 1.21. Åsikter om sexköpslagen. Män.

	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) n = 253 %	Aldrig ¹ köpt sex (5) n = 2217 %	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 28 %	> 1 år, men < 12 år sedan (2) n = 84 %	> än 12 år sedan (3) n = 140 %			
Skall vi behålla sexköpslagen som förbjuder köp av sex? Ja	3,6	22,6	35,0	27,3	52,7	≤ .001
Straffsatsen för köp av sex är för närvarande böter eller fängelse i högst sex månader. Det finns ett förslag att höja maximistraffet till ett års fängelse. Vad anser du om det?	n = 28	n = 83	n = 139	n = 251	n = 2201	
Fängelsestraffet borde tas bort helt.	89,3	63,9	43,9	55,8	28,9	
Maximistraffet borde vara kortare än sex månaders fängelse.	3,6	2,4	5,0	4,0	2,5	
Nuvarande maximistraff på sex månaders fängelse är lagom.	-	7,2	14,4	10,4	17,6	
Maximistraffet borde höjas till 12 månaders fängelse.	-	7,2	9,4	7,6	12,2	
Maximistraffet borde höjas till mer än 12 månaders fängelse.	-	3,6	1,4	2,0	12,0	
Tveksam, vet ej.	7,1	15,7	25,9	20,3	20,3	≤ .001
Chi ² Test. ¹ = jämförelse 1,2,3,5 på bägge frågorna p ≤ .001						

Knappt åtta procent eller 20 personer bland dem som köpt sex uppgav att sexköpslagen har påverkat deras köp av sex, tabell 1.22. Andelen som påverkats av sexköpslagen var lägst bland dem som senast hade köpt sex före sexköpslagens införande (3,6 %) och högst bland dem som senast köpt sex för mindre än 12 månader sedan (17,2 %).

Tabell 1.22. Sexköpslagens påverkan. Män och kvinnor som köpt sex.

Har sexköpslagen påverkat ditt köp av sex?	Alla som köpt sex ^a n = 254 %	Köpt sex för			p-värde
		< 12 månader sedan n = 29 %	> 1 år, men < 12 år sedan n = 85 %	> mer än 12 år sedan n = 140 %	
Ja	7,9	17,2	11,8	3,6	p ≤ .05
Nej	91,3	82,8	88,2	95,0	
Vill ej svara	0,8	-	-	1,4	
^a En person som inte ville uppge tidpunkten för senaste sexköpet exkluderades. Chi ² Test.					

De som uppgav att de hade påverkats av sexköpslagen fick svara på en följdfråga om hur de hade påverkats. Flera svar kunde markeras. Åtta personer (40,0 %) uppgav att de på grund av lagen hade börjat köpa sex utomlands och sju personer (35 %) uppgav att de hade slutat köpa sex. Vidare uppgav fem personer (25,0 %) att de hade minskat på köp av sex och fyra (20,0 %) att de hade börjat köpa sex utan fysisk beröring. Fyra personer (20,0 %) markerade annat, ej närmare specificerat. Av de fem personer som senast köpte sex före sexköpslagens ikraftträdande och som hade påverkats av lagen, uppgav fyra att de hade slutat köpa sex på grund av lagen och en uppgav annan, ej specificerad påverkan.

Som vi har sett i avsnittet om skäl att sluta köpa sex var det också få personer som spontant nämnde att de hade blivit påverkade av sexköpslagen. Här var det tre personer som beskrev att de hade slutat eller minskat sexköpen på grund av lagen.

4.2.9 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier

Inte oväntat hade män som köpt sex mer positiva och mindre negativa attityder till prostitution än män som aldrig köpt sex. De gav också betydligt lägre stöd till sexköpslagen och ville i högre grad att maximistraflet för sexköp skulle tas bort. Cirka en fjärdedel ville dock behålla sexköpslagen. I 1996 års undersökning (Månsson, 1998), d.v.s. innan sexköpslagen trädde ikraft, var nästan alla män som köpt sex (94 %) emot en kriminalisering av kunden jämfört med 79 procent bland män som inte köpt sex. Av detta skulle man kunna dra slutsatsen att stödet för förbudet att köpa sex har ökat även bland personer som någon gång har köpt sex.

Ändå var det mindre än en tiondel bland dem som köpt sex som på en direkt fråga uppgav att lagen har påverkat deras beteende. Det var också få som spontant nämnde lagen i den öppna frågan om skäl till att sluta köpa sex. Det kan delvis bero på att många har köpt sex ett fåtal gånger, innan sexköpslagens tillkomst eller i samband med tillfälliga omständigheter och att de oavsett lagstiftningen ändå inte hade köpt sex fler gånger. Det är dock anmärkningsvärt att ingen har uppgett att man på grund av lagen har börjat köpa sex i mer osynliga former. I 2008 års studie uppgav 11 av 35 personer (31,4 %) som någon gång köpt sex att sexköpslagen hade påverkat deras beteende, varav fem hade slutat och två hade minskat sexköpen (Kuosmanen, 2010).

Sammanfattningsvis var det i 2011 års studie få bland dem som köpt sex som uppgav att lagen har påverkat deras eget beteende, samtidigt som det generella stödet för sexköpslagen tycks ha ökat bland dem som har köpt sex jämfört med tiden före sexköpslagen.

4.2.10 Sociodemografiska faktorer, hälsa och sexualitet

I detta avsnitt jämförs de som har köpt sex med dem som inte köpt sex när det gäller sociodemografiska faktorer, hälsa och sexualitet. Vi fortsätter här att fokusera på män, eftersom mycket få kvinnor har uppgett att de har köpt sex (n=2).

4.2.11 Sociodemografiska faktorer

Sociodemografiska faktorer avser ofta situationen vid tidpunkten när enkäten fylldes i. Det gäller till exempel för sysselsättning, resor i arbetet, bostadsort och nuvarande stadigt förhållande. Dessa faktorer kan ha ändrats sedan tidpunkten för senaste sexköpet, framför allt om det ligger en längre tid tillbaka. Det är också viktigt att komma ihåg att relativt fler yngre än äldre har köpt sex mer nyligen och att skillnader i sociodemografiska faktorer som månadsinkomst eller om man har barn kan förklaras av att åldersfördelningen är olika i grupperna som senast köpte sex vid olika tidpunkter.

Det fanns ingen signifikant skillnad mellan dem som köpt sex och dem som inte gjort det då det gäller högsta avslutade utbildning och huvudsaklig sysselsättning för närvarande, tabell 1.23.

Det var dock något fler som uppgav hel- eller deltidsarbete som sin huvudsakliga sysselsättning bland dem som köpt sex under det senaste året (96,4 %) eller för mer än ett år,

men mindre än 12 år sedan (90,5 %) än bland dem som aldrig köpt sex (82,5 %). Bland dem som senast hade köpt sex för mer än 12 år sedan var andelen personer med hel- eller deltidsarbete som huvudsaklig sysselsättning endast 77,9 procent, vilket kan ses i relation till att 74,2 procent i denna grupp var mellan 50 och 65 år gamla och andelen sjuk- eller ålderspensionärer var 17,9 procent. De personer som uppgav hel- eller deltidsarbete som sin huvudsakliga sysselsättning fick svara på en följdfråga om övernattning på annan ort i samband med arbetet.

Tabell 1.23. Utbildning och huvudsaklig sysselsättning. Män.

	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) n = 253 %	Aldrig ^{1,2} köpt sex (5) n = 2217 %	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 28 %	> 1 år, men < 12 år sedan (2) n = 84 %	> än 12 år sedan (3) n = 140 %			
Högsta avslutade utbildning^a	n = 27	n = 84	n = 137	n = 249	n = 2202	
Grundskola	3,7	6,0	12,4	9,2	8,3	
Gymnasieskola	48,1	52,4	40,9	45,8	45,1	
Universitet/högskola	48,1	41,7	46,7	45,0	46,6	n.s.
Huvudsaklig sysselsättning för närvarande	n = 28	n = 84	n = 140	n = 253	n = 2217	
Hel- eller deltidsarbete: Ja	96,4	90,5	77,9	83,8	82,5	
Annat ^b	3,6	9,5	22,1	16,2	17,5	n.s.

^a Grundskola=Obligatorisk skola (grundskola, folkskola, enhetsskola) eller motsvarande, i vissa fall även ytterligare yrkesutbildning, men ej gymnasieskola. Gymnasieskola= Gymnasieskola eller motsvarande, i vissa fall även eftergymnasial utbildning, dock ej universitets- eller högskoleutbildning.
^b Annat= till exempel studerande, arbetssökande, långtidssjukskriven, föräldraledig, sjuk- eller ålderspensionär, annan sysselsättning, tveksam, vill ej svara
Chi² Test. ¹ = jämförelse 1,2,3,5, högst avslutad utbildning n.s., ² = jämförelse 1,2,3,5, sysselsättning p ≤ .05

Tabell 1.24 visar att bland män som hade hel- eller deltidsarbete som sin huvudsakliga sysselsättning uppgav fler män som någon gång köpt sex (26,4 %) än män som aldrig köpt sex (15,5 %) att de under det senaste året hade haft fler än 10 övernattningar på annan ort i samband med arbetsresor. Bland män som hade köpt sex för mindre än 12 månader sedan hade mer än en tredjedel (37,0 %) fler än 10 övernattningar på annan ort i samband med arbetsresor.

Tabell 1.24. Övernattningar på annan ort i samband med arbetet (senaste 12 månaderna)^a. Män.

	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) n = 212 %	Aldrig ¹ köpt sex (5) n = 1826 %	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 27 %	> 1 år, men < 12 år sedan (2) n = 76 %	> 12 år sedan (3) n = 109 %			
Har du under de senaste 12 månaderna i ditt arbete varit tvungen att resa så att du måste övernattna på annan ort?						
Ja, fler än 10 övernattningar på annan ort	37,0	23,7	25,7	26,4	15,5	
Ja, 10 övernattningar eller färre på annan ort	37,0	34,2	36,7	35,8	38,1	
Nej	25,9	42,1	36,7	37,3	46,0	
Tveksam, vet ej	-	-	0,9	0,5	0,4	≤ .001

^a Frågan ställdes endast till dem som angett hel- eller deltidsarbete som sin huvudsakliga sysselsättning för närvarande.
Chi² Test. ¹ = jämförelse 1,2,3,5, p ≤ .01

Tabell 1.25 visar att månadsinkomsten hos män som någon gång köpt sex skiljer sig från inkomsten hos män som aldrig köpt sex; framför allt är det färre med en inkomst upp till 15000 SEK (6,7 % jämfört med 12,3%) och fler som har en inkomst över 35000 SEK (33,2 % jämfört med 24,4 %). Andelen män med en månadsinkomst över 35000 SEK är störst bland dem som köpt sex för mindre än 12 månader sedan (42,9 %).

Tabell 1.25. Senaste månadsinkomst och nuvarande bostadsort. Män.

	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) n = 253 % (n)	Aldrig köpt sex (5) n = 2217 % (n)	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 28 % (n)	> 1 år, men <12 år sedan (2) n = 84 % (n)	> mer än 12 år sedan (3) n = 140 % (n)			
<u>Senaste månadsinkomst</u>						
Ingen inkomst eller mindre än 15000 SEK	3,6 (1)	7,1 (6)	7,1 (10)	6,7 (17)	12,3 (272)	
15000 till 24999 SEK	21,4 (6)	26,2 (22)	20,0 (28)	22,1 (56)	23,0 (510)	
25000 till 34999 SEK	32,1 (9)	40,5 (34)	37,9 (53)	37,9 (96)	40,4 (895)	
Mer än 35000 SEK	42,9 (12)	26,2 (22)	35,0 (49)	33,2 (84)	24,4 (540)	≤ .01
<u>Nuvarande bostadsort</u>						
Stor-Stockholm, Stor-Göteborg, Stor-Malmö	57,1 (16)	40,5 (34)	28,6 (40)	35,6 (90)	29,9 (661)	
Annan större stad eller ort	25,0 (7)	40,5 (34)	43,6 (61)	40,3 (102)	41,3 (913)	
Mindre ort eller landsbygd (under 10000 invånare)	17,9 (5)	19,0 (16)	27,9 (39)	24,1 (61)	28,9 (639)	n.s.
Chi ² Test. ¹ = jämförelse 1,2,3,5, senaste månadsinkomst p ≤ .05, ² = jämförelse 1,2,3,5, bostadsort p ≤ .05						

Män som någon gång köpt sex skiljde sig inte från män som aldrig köpt sex när det gäller nuvarande bostadsort, tabell 1.25. Cirka en tredjedel bodde i ett storstadsområde (Stockholm, Göteborg eller Malmö). Om man differentierar resultaten beroende på när senaste sexköpet skedde, blir det dock tydligt att det var betydligt fler som bodde i ett storstadsområde bland män som köpt sex för mindre än 12 månader sedan (57,1 %) eller mer än 12 månader men mindre än 12 år sedan (40,5 %).

Bland de män som någon gång köpt sex var andelen som var födda utomlands 7,9 procent jämfört med 5,2 procent bland dem som aldrig köpt sex (skillnaden var inte signifikant). Andelen utrikesfödda var högst bland män som köpt sex för mindre än 12 månader sedan (14,3 %), följd av män som köpt sex för mer än 12 månader, men mindre än 12 år sedan och män som köpt sex för mer än 12 år sedan (båda 7,1 %).

Tre fjärdedelar av männen, både de som någon gång köpt sex och de som aldrig har köpt sex, svarade att de hade ett stadigt förhållande med någon, tabell 1.26. Andelen var något mindre bland dem som senast köpt sex för mindre än 12 månader sedan (64,3 %), men skillnaden var inte signifikant. Andelen män som uppgav att det i någon relation de har levt i har förekommit våld mellan mannen och hans partner var mer än dubbelt så stor bland män som någon gång hade köpt sex (8,9 %) än bland män som aldrig köpt sex (4,0 %). Bland männen som senast köpt sex under det senaste året svarade hela 16,7 procent att det hade förekommit våld mellan mannen och partnern i någon relation de har levt i.

Tabell 1.26. Stadigt förhållande och våld i relationer. Män.

	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) %	Aldrig köpt sex (5) %	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) %	> 1 år, men < 12 år sedan (2) %	> 12 år sedan (3) %			
Har du nu ett stadigt förhållande med någon? Ja	n = 28 64,3	n = 84 77,4	n = 140 78,6	n = 253 76,7	n = 2217 76,9 (1705)	n.s.
Har det i någon relation du har levt i förekommit våld mellan dig och din partner? ^a Ja	n = 24 16,7	n = 77 7,8	n = 133 8,3	n = 235 8,9	n = 2039 4,0 (82)	≤ .001

^a Frågan ställdes till dem som någon gång – just nu eller tidigare – har haft ett stadigt förhållande.
Chi² Test. ¹ = jämförelse 1,2,3,5, stadigt förhållande n.s., ² = jämförelse 1,2,3,5, våld i partnerrelation p ≤ .001

Tabell 1.27 visar att runt två tredjedelar av männen som någon gång köpt sex uppgav att de hade barn. Jämfört med män som aldrig köpt sex hade män som någon gång köpt sex mer sällan enbart barn som var under 18 år gamla och oftare enbart barn som var över 18 år gamla. Av dem som hade minderåriga barn bodde en övervägande majoritet ihop med barnen helt eller växelvis och män som någon gång köpt sex skilde sig inte från män som aldrig köpt sex (köpt sex 93,1 %, aldrig köpt sex 95,5 %). Bland män som hade köpt sex under de senaste 12 månaderna hade knappt hälften barn och av dem som hade minderåriga barn bodde alla ihop med barnet eller barnen, tabell 1.27.

Tabell 1.27. Barn och boende med minderåriga barn. Män.

	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) %	Aldrig köpt sex (5) %	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) %	> 1 år, men < 12 år sedan (2) %	> 12 år sedan (3) %			
<u>Har barn?</u>	n = 28	n = 84	n = 140	n = 253	n = 2214	
Inga barn	53,6	44,0	20,7	32,0	34,0	
Enbart barn < 18 år gamla	17,9	26,2	17,9	20,6	28,3	
Enbart barn > 18 år gamla	21,4	21,4	53,6	39,5	32,1	
Både barn < och > 18 år gamla	7,1	8,3	7,9	7,9	5,6	≤ .05
<u>Om man har minderåriga barn:</u>	n = 7	n = 29	n = 36	n = 72	n = 750	
<u>Bor ihop med minderårigt/a barn</u> ^a						
Bor ihop med minst ett minderårigt barn.	100,0	86,2	97,2	93,1	95,5	
Bor inte ihop med något minderårigt barn.	-	13,8	2,8	6,9	4,5	n.s.

^a Avser boende helt eller växelvis.
Chi² Test. ¹ = jämförelse 1,2,3,5, har barn, ≤ .001, ² = jämförelse 1,2,3,5, bor ihop med barn n.s.

4.2.12 Hälsa

Frågorna om hälsa handlade om psykiska symptom, självkänsla samt alkohol- och drogkonsumtion och avsåg förhållanden vid tidpunkten för undersökningens genomförande.

Frågor om potentiellt traumatiska händelser och ogynnsamma förhållanden syftade däremot på tiden under deltagarnas uppväxt, d.v.s. före 18-årsåldern.

Tabell 1.28 visar att männen som köpt sex inte skilde sig från männen som aldrig köpt sex med avseende på psykiska symptom eller självkänsla vid tidpunkten för undersökningens genomförande.

Tabell 1.28. Psykiska symptom (SCL-25) och självkänsla (Rosenbergs self-esteem skala).

	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4)	Aldrig köpt sex (5)	Jämförelse 1, 2, 3, 5 p-värde	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 28 M (SD)	> 1 år, men < 12 år sedan (2) n = 84 M (SD)	> 12 år sedan (3) n = 140 M (SD)				
SCL totalvärde ^a	30,2 (7,6)	31,9 (9,1)	31,1 (6,7)	31,3 (7,7)	31,4 (8,2)	n.s.	n.s.
Rosenberg self-esteem ^b	24,2 (5,4)	24,7 (5,2)	24,4 (5,0)	24,6 (4,9)	24,4 (5,0)	n.s.	n.s.

^a Ju högre värden, desto fler symptom. ^b Ju högre värden, desto starkare självkänsla.
OneWay ANOVA; T-test.

Män som någon gång köpt sex hade en signifikant högre generell alkoholkonsumtion vid tidpunkten för undersökningen än män som aldrig hade köpt sex (M 4,9 jämfört med M 3,9), tabell 1.29. Män som någon gång hade köpt sex hade också en signifikant högre drogkonsumtion vid tidpunkten för undersökningen än män som aldrig köpt sex, tabell 1.29. Det var vanligast att använda droger bland män som köpt sex för mer än 12 månader men mindre än 12 år sedan (14,3 %) och minst vanligt bland de som köpt sex för mer än 12 år sedan (2,1 %) eller aldrig köpt sex (3,7 %).

Tabell 1.29. Konsumtion av alkohol (AUDIT) och droger (DUDIT). Män.

	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) n = 253	Aldrig köpt sex (5) n = 2206-17	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 28	> 1 år, men < 12 år sedan (2) n = 84	> 12 år sedan (3) n = 140			
<u>Generell alkoholkonsumtion^{a,b}</u>	M (SD) 5,0 (2,5)	M (SD) 5,3 (2,3)	M (SD) 4,8 (2,4)	M (SD) 4,9 (2,4)	M (SD) 3,9 (2,2)	≤ .001
<u>Använder du droger?^c</u>	%	%	%	%	%	
Nej	92,6	85,7	97,9	93,3	96,3	
Ja	7,1	14,3	2,1	6,7	3,7	≤ .05

^a Höga värden indikerar hög alkoholkonsumtion. ^b Oneway ANOVA : Jämförelse 1,2,3,5 p≤ .001. Posthoc Scheffe: 2, 5 p≤ .001; 3, 5 p≤ .001. T Test: Jämförelse 4,5.
^c Chi² Test. Jämförelse 1,2,3,5, använder droger p≤ .001

Potentiellt traumatiska händelser under uppväxten avsåg till exempel att någon i familjen eller en annan närstående person dog eller att man utsatts för hot, rån eller sexuella handlingar mot sin vilja. Ogynnsamma erfarenheter under uppväxten avser förhållanden som ofta är mer långvariga, till exempel långvarig sjukdom eller handikapp eller psykisk ohälsa i familjen. Tabell 1.30 visar medelvärdet för hur många av 31 traumatiska händelser och 10 ogynnsamma erfarenheter deltagarna i genomsnitt rapporterade. Det var relativt vanligt i hela undersökningsgruppen att man uppgav flera traumatiska händelser under uppväxten. Medianen för samtliga män var 5, d.v.s. cirka hälften rapporterade fem eller färre händelser medan den andra hälften rapporterade sex eller fler händelser. Män som hade köpt sex

rapporterade signifikant fler traumatiska händelser (M 7,57) än män som aldrig köpt sex (M 6,40). Framför allt var det män som köpt sex för mer än 12 år sedan som rapporterade fler traumatiska händelser (M 8,10). Bland annat rapporterade män som köpt sex signifikant oftare än män som inte köpt sex att de under sin uppväxt hade utsatts för sexuella handlingar mot sin vilja av en vuxen som inte ingick i deras familj (köpt sex 6,3 %, inte köpt sex 3,5 %, $p \leq .05$), blivit slagen eller skadad av en vuxen i sin familj (köpt sex 20,6 %, inte köpt sex 12,2 %, $p \leq .001$) eller att de sett när någon i deras familj – förälder eller syskon – blev slagen eller skadad av en vuxen i deras familj (köpt sex 38,7 %, inte köpt sex 29,2 %, $p \leq .01$). Ogynnsamma erfarenheter rapporterades inte oftare bland män som köpt sex än bland män som aldrig köpt sex, tabell 1.30.

Tabell 1.30. Traumatiska händelser och ogynnsamma erfarenheter under uppväxten (LYLES). Män.

LYLES ^a	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) n = 253 M (SD)	Aldrig ^{1,2} köpt sex (5) n = 2217 M (SD)	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 28 M (SD)	> 1 år, men < 12 år sedan (2) n = 84 M (SD)	> 12 år sedan (3) n = 140 M (SD)			
Traumatiska händelser	5,9 (4,1)	7,3 (4,9)	8,1 (5,5)	7,6 (5,2)	6,4 (4,6)	$\leq .001$
Ogynnsamma erfarenheter	0,9 (1,0)	1,1 (1,4)	1,3 (1,4)	1,2 (1,4)	1,2 (1,5)	n.s.

^a Ju högre medelvärde (M) desto fler traumatiska händelser eller ogynnsamma erfarenheter under uppväxten. Oneway ANOVA; T-Test. ¹= jämförelse 1,2,3,5, traumatiska händelser $p \leq .001$, ² = jämförelse 1,2,3,5, ogynnsamma erfarenheter n.s.

4.2.13 Sexualitet

Frågorna om sexualitet avsåg sexuell läggning, antal personer man hade haft samlag med, om man någon gång hade hiv-testat sig och en allmän värdering av hur nöjd man i nuläget var med sitt sexualliv. Vidare ställdes ett antal frågor som syftade på om man under de senaste 12 månaderna hade använt Internet för kärleks- eller sexuella syften. Slutligen besvarade deltagarna ett antal frågor om sexuellt tvångsmässigt beteende.

På frågan om sexuell läggning svarade en övervägande majoritet (94,5 %) av männen som hade köpt sex att de var heterosexuella, medan 1,6 procent uppgav att de var homosexuella, 2,0 procent bisexuella, 1,2 procent osäkra och 0,8 procent inget av dessa. Motsvarande siffror för män som inte hade köpt sex var 95,1 procent heterosexuella, 1,8 procent homosexuella, 1,2 procent bisexuella, 0,7 procent osäkra och 1,2 procent inget av dessa. Det fanns inga signifikanta skillnader mellan män som köpt sex respektive inte köpt sex med avseende på sexuell läggning.

De som hade haft oralsex, analsex eller vaginalt samlag fick en fråga om hur många personer de hade haft samlag med. Tabell 1.31 visar att andelen personer som har haft fler än tio samlagspartners är större bland dem som har köpt sex, framför allt om sexköpet har skett för mindre än 12 år sedan (köpt sex för mindre än 12 månader sedan 63,0 %, köpt sex för mer än 12 månader men mindre än 12 år sedan 71,1 %, aldrig köpt sex 34,7 %). Bland dem som aldrig har köpt sex hade 42,5 procent inte haft fler än fem samlagspartners.

Tabell 1.31. Antal samlagspartners^a och förekomst av hiv-testning. Män.

Hur många personer har du haft samlag med?	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) n = 253 %	Aldrig köpt sex (5) n = 2209 %	Jämförelse 1, 2, 3, 5 p-värde	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 28 %	> 1 år, < 12 år sedan (2) n = 84 %	> 12 år sedan (3) n = 140 %				
<u>Antal samlagspartners</u>	n = 27	n = 83	n = 136	n = 247	n = 2056		
En	-	1,2	1,5	1,2	10,3		
2 – 5	14,8	13,3	20,6	17,4	32,2		
6 – 10	22,2	14,5	22,8	19,8	22,9		
Fler än 10	63,0	71,1	55,1	61,5	34,7	≤ .001	≤ .001
<u>Testat sig för hiv:</u>	n = 28	n = 84	n = 140	n = 253	n = 2209		
Ja, någon gång	50,0	54,8	37,1	44,7	26,3	≤ .001	≤ .001

^a Frågan ställdes till alla som hade rapporterat att de någon gång haft oralsex, analsex eller vaginalt samlag med någon. Åtta män ansåg inte att de hade haft samlag och svarade inte på frågan om hur många personer de hade haft samlag med. Fyrtiofem män (1,8 %) ville ej svara.
Chi² Test.

Män som någon gång har köpt sex uppgav oftare än män som aldrig köpt sex att de någon gång har testat sig för hiv (köpt sex 44,7 %, aldrig köpt sex 26,3 %), tabell 1.31. Män som senast köpt sex för mer än 12 månader, men mindre än ett år sedan uppgav oftast att de hade testat sig för hiv (54,8 %), följd av dem som köpt sex för mindre än 12 månader sedan (50,0 %) och de som köpt för mer än 12 år sedan (37,1 %).

Drygt hälften av männen som aldrig köpt sex (52,4 %) upplevde sitt sexualliv som mycket eller ganska tillfredsställande jämfört med 47,4 procent bland männen som någon gång köpt sex, tabell 1.32. Andelen män som värderade sitt sexualliv som ganska eller mycket otillfredsställande var störst bland män som köpt sex under de senaste 12 månaderna. En majoritet av de män som vid tidpunkten för undersökningen hade ett stadigt förhållande upplevde att de levde i en kärleksfull relation: Bland dem som någon gång köpt sex svarade

Tabell 1.32. Värderingen av sexuallivet. Män.

Hur värderar du ditt sexualliv som helhet? Tycker du att det är ...	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) n = 253 %	Aldrig ¹ köpt sex (5) n = 2217 %	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 28 %	> 1 år, men < 12 år sedan (2) n = 84 %	> 12 år sedan (3) n = 140 %			
.. mycket tillfredsställande	3,6	15,5	6,4	9,5	14,6	
.. ganska tillfredsställande	42,9	39,3	36,4	37,9	37,8	
..varken eller	7,1	14,3	25,0	19,4	22,5	
..ganska otillfredsställande	21,4	21,4	24,3	22,9	16,6	
..mycket otillfredsställande	25,0	9,5	7,9	10,3	8,5	≤ .05

Chi² Test. ¹= jämförelse 1,2,3,5, hur värderar du ditt sexualliv p≤ .01

82,5 procent att de levde i en kärleksfull relation jämfört med 85,6 procent bland dem som aldrig köpt sex (n.s.). Bland männen som köpt sex under de senaste 12 månaderna levde 64,3 procent i ett stadigt förhållande och de flesta av dessa (77,8 %) upplevde att de levde i en kärleksfull relation.

Generellt hade en större andel bland män som köpt sex använt Internet för kärleks- eller sexuella syften under det senaste året än män som aldrig köpt sex, tabell 1.33. Till exempel hade fler chattat om sex med andra på Internet (köpt sex 19,0 %, aldrig köpt sex 10,6 %), letat via Internet efter en kärleksrelation (köpt sex 28,9 %, aldrig köpt sex 14,8 %) eller letat via Internet efter sexpartners (köpt sex 23,7 %, aldrig köpt sex 8,7 %).

Tabell 1.33. Användning av Internet för kärleks- och sexuella syften. Män.

Har du gjort eller upplevt något av följande under de senaste 12 månaderna? ^a	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4) n = 253 %	Aldrig köpt sex (5) n = 2217 %	Jämförelse ^b 1-3, 5 ^c 4,5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 28 %	> 1 år, men < 12 år sedan (2) n = 84 %	>sex för mer än 12 år sedan (3) n = 140 %			
Läst erotiska texter (t.ex. noveller) på Internet	50,0	36,9	22,9	30,8	25,1	^b ≤ .01 ^c ≤ .05
Tittat på pornografi på Internet	92,9	91,7	75,7	82,6	66,8	^b ≤ .001 ^c ≤ .001
Chattat om sex med andra på Internet	35,7	28,6	9,3	19,0	10,6	^b ≤ .001 ^c ≤ .001
Sökt kunskap om sex på Internet	42,9	42,9	20,0	30,4	28,5	^b ≤ .001 ^c n.s.
Köpt sexprodukter via Internet (t.ex. sexuella hjälpmedel, filmer, kläder)	39,3	28,6	10,0	19,8	14,1	^b ≤ .001 ^c ≤ .05
Flirtat med andra på Internet	53,6	46,4	13,6	29,2	19,1	^b ≤ .001 ^c ≤ .001
Letat via Internet efter en kärleksrelation	53,6	38,1	17,9	28,9	14,8	^b ≤ .001 ^c ≤ .001
Letat via Internet efter sexpartners	60,7	29,8	12,1	23,7	8,7	^b ≤ .001 ^c ≤ .001
Lärt känna någon på Internet som du blivit kär i	14,3	14,3	5,0	9,5	7,6	^b ≤ .05 ^c n.s.
Lagt ut sexuella bilder/filmer av dig själv på Internet eller mobil	14,3	2,4	1,4	3,2	2,8	^b ≤ .01 ^c n.s.
Lärt känna någon på Internet som du hade sex med online	10,7	7,1	2,9	5,1	3,9	^b n.s. ^c n.s.
Lärt känna någon på Internet som du sedan träffade offline och hade sex med	28,6	19,0	7,9	14,2	7,7	^b ≤ .001 ^c ≤ .001

^a Siffrorna anger andelen som svarat Ja.
Chi² Test.

Om man analyserar resultaten med avseende på när senaste sexköpet skedde, ser man dock att svaren från dem som senast köpt sex för mer än 12 år sedan är relativt lik svaren från dem som aldrig köpt sex medan det är framför allt de som köpt sex under de senaste 12 månaderna som var aktiva i att använda Internet för kärleks- eller sexuella syften. Till exempel hade 14,3 procent i denna grupp lagt ut sexuella bilder eller filmer av sig själva på Internet eller mobil jämfört med 2,4 procent bland de som köpt sex senast för mer än 12 månader men mindre än 12 år sedan, 1,4 procent bland de som köpt sex för mer än 12 år sedan och 2,8 procent bland de som aldrig köpt sex, tabell 1.33.

Tabell 1.34 visar att män som någon gång har köpt sex också genomgående rapporterade mer sexuellt tvångsmässigt beteende än personer som aldrig köpt sex. Detta gäller både för skalan i sin helhet som mer specifikt för delskalorna om Internet och sexuellt beteende (t.ex. ”Tillbringar du för mycket tid online i sexuellt syfte?”), Upptagenhet, d.v.s. tvångsmässigt tänkande på sexuellt beteende, tillfällen och fantasier (t.ex. ”Är sex nästan allt du tänker på?”), Kontrollförlust, d.v.s. oförmåga att sluta med sexuellt beteende trots utfästelser inför sig själv och andra och trots att beteendet orsakar problem (t.ex. ”Känner du någon gång att din sexuella lust är starkare än du?”), Relationsstörning, d.v.s. det sexuella beteendet har skapat betydande relationsstörningar (t.ex. ”Har ditt sexuella beteende någonsin skapat problem för dig och din familj?”), och Känsломässig störning, d.v.s. betydande depressivitet, förtvivlan eller ångest på grund av sexuellt beteende (t.ex. ”Händer det att du mår dåligt på grund av ditt sexuella beteende?”). Det var framför allt de som köpt sex för mindre än 12 månader sedan som rapporterade problem med sexuellt tvångsmässigt beteende i huvudskalan och i delskalorna Internet, Upptagenhet och Känsломässig störning. Men även män som köpt sex för mer än 1 år sedan, men mindre än 12 år sedan hade jämfört med män som aldrig köpt sex signifikant högre värden i huvudskalan samt i skalorna Internet, Upptagenhet, Kontrollförlust, Relationsstörning och Känsломässig störning. Män som senast köpt sex för mer än 12 år sedan skilde sig inte från män som aldrig köpt sex i någon av SAST-skalorna.

Tabell 1.34. Sexual Addiction Screening Test^a. Män.

	Köpt sex för			Någon gång köpt sex (4)	Aldrig köpt sex (5)	Jämförelse 1, 2, 3, 5 p-värde	Jämförelse 4, 5 p-värde
	< 12 månader sedan (1) n = 28 M (SD)	> 1 år, men < 12 år sedan (2) n = 84 M (SD)	> än 12 år sedan (3) n = 140 M (SD)				
SAST Huvudskala	3,1 (2,7)	2,5 (3,1)	1,7 (2,0)	2,1 (2,5)	1,3 (2,1)	≤ .001	≤ .001
SAST Internet	1,3 (1,2)	0,7 (1,1)	0,3 (0,7)	0,5 (0,9)	0,3 (0,8)	≤ .001	≤ .001
SAST Upptagenhet	0,9 (0,9)	0,6 (0,9)	0,5 (0,6)	0,9 (0,8)	0,4 (0,7)	≤ .001	≤ .001
SAST Kontrollförlust	0,6 (0,9)	0,6 (1,0)	0,3 (0,7)	0,5 (0,8)	0,3 (0,7)	≤ .001	≤ .001
SAST Relationsstörning	0,3 (0,6)	0,5 (0,9)	0,2 (0,6)	0,3 (0,7)	0,2 (0,5)	≤ .001	≤ .01
SAST Känsломässig störning	0,9 (1,1)	0,7 (0,9)	0,6 (0,7)	0,7 (0,9)	0,4 (0,8)	≤ .001	≤ .001

^a Högre medelvärde (M) indikerar fler problem med tvångsmässigt sexuellt beteende.
Oneway ANOVA; T-Test.

Gränsvärden för SAST-R beskrivs i avsnittet ”Enkät” i metoddelen. Andelen män som hade värden ovanför kliniska gränsvärden är högre bland dem som någon gång köpt sex jämfört med dem som aldrig har gjort det i huvudskalan ($p \leq .05$) och i delskalorna Upptagenhet ($p \leq .05$), Kontrollförlust ($p \leq .001$), Relationsstörningar ($p \leq .05$) och Känsломässig störning ($p \leq .05$). Till exempel har 8,7 procent bland män som köpt sex och 5,5 procent bland män som inte köpt sex ett värde ovanför gränsvärdet i huvudskalan. Särskilt män som köpt sex för mindre än 12 månader sedan hade en hög andel med värden ovanför gränsvärdet (Huvudskalan 17,9 %, Internet 14,3 %, Upptagenhet 21,4 %, Kontrollförlust 21,4 %, Relationsstörning 7,1 %, Känsломässig störning 25,0 %).

4.2.14 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier

Män som någon gång köpt sex skiljer sig inte från män som aldrig köpt när det gäller ett antal *sociodemografiska variabler* som t.ex. utbildningsnivå, nuvarande bostadsort, om man vid tidpunkten för undersökningen levde i ett stadigt förhållande eller hade barn och om man levde tillsammans med sina minderåriga barn. En betydande del bland dem som köpt sex bor utanför storstadsområden. Det kan naturligtvis vara så att man har flyttat sedan senaste sexköpet eller att sexköpen skedde i samband med resor inom Sverige eller utomlands, men det är ändå mycket som talar för att sexköp inte bara sker i storstadsområdena. Något fler män som var födda utomlands uppgav att de hade köpt sex, framför allt bland dem som köpt sex under de senaste 12 månaderna, men dessa skillnader var inte signifikanta.

Några av dessa faktorer har också undersökts i tidigare studier. Till exempel fann Månsson (1998) att de flesta män som köpt sex hade erfarenhet av stadigvarande relationer. Jämfört med män som inte köpt sex hade de dock oftare varit med om skilsmässor och brutna samboförhållanden, oftare bytt stadigvarande partner och tycktes ha svårare att etablera långvariga parrelationer. Schei och Stigum (2010) fann att andelen män som någon gång i sitt liv hade betalat för sex var högre bland dem som vid tidpunkten för undersökningen inte levde tillsammans med en partner (14,8 %) jämfört med dem som levde tillsammans med någon (11,9 %). Med viss reservation för det låga antalet utländska män som deltog i Sex i Sverige fann man att andelen utländska män som köpt sex var högre än bland svenska män (svensk 12 %, nordisk 29 %, europeisk 27 %, utomeuropeisk 14 %) (Månsson, 1998). Också Schei och Stigum (2010) rapporterade att andelen som uppgav att de hade köpt sex var högre bland män som inte var födda i Norge (17,3 %) jämfört med män födda i Norge (12,6 %).

Det finns i vår studie en del skillnader mellan män som köpt sex och män som inte köpt sex som är intressanta att notera. Män som köpt sex under det senaste året uppgav oftare än andra att de hade arbete som huvudsaklig sysselsättning, att de under det senaste året hade haft övernattnings på annan ort i samband med arbetet och att de hade en månadsinkomst på mer än 35 000 SEK. Det talar för att många i denna grupp har en relativt god ekonomi som gör det möjligt att betala för sex och att man har relativt många tillfällen att göra det i samband med övernattnings i tjänsten. Cirka en fjärdedel i denna grupp uppgav att senaste sexköpet hade skett i samband med tjänsteresa i Sverige eller utomlands. Också i Sex i Sverige var andelen som köpt sex större i högre socialgrupper än i lägre och andelen som övernattnat på annan ort i tjänsten var större bland dem som köpt sex (Månsson, 1998).

En annan skillnad som är anmärkningsvärt är att fler än dubbelt så många män som någon gång har köpt sex än de som aldrig köpt sex rapporterat förekomsten av våld i någon av deras parrelationer (8,9 % respektive 4,0 %). Vi vet inte om det är mannen som har utsatt sin partner för våld eller om partnern har utsatt mannen eller både-och.

Faktorer relaterade till *hälsa* hos män som köpt sex har inte undersökts i tidigare befolkningsstudier, såtillvida det inte handlar om sexuell hälsa. Vi saknar därför jämförelsedata från tidigare studier. Psykiska symptom och självkänsla skiljer sig inte hos män som köpt sex och män som inte gjort det, medan både alkohol- och drogkonsumtionen är högre hos män som köpt sex. Något mer överraskande var kanske att män som köpt sex rapporterade att ha upplevt fler potentiellt traumatiska händelser under sin uppväxt, det vill säga före 18-årsåldern. Det gällde bland annat egen utsatthet för sexuella handlingar eller fysisk våld, men också att vara vittne till våld inom familjen. Förekomsten av våld under

uppväxten och i senare parrelationer bland män som köpt sex har så vitt vi vet inte undersökts tidigare.

När det gäller *sexualitet* beskriver framför allt män som köpt sex under de senaste 12 månaderna en sexuell aktiv livsstil med ett stort antal samlagspartners och en aktiv användning av Internet i kärleks- eller sexuella syften. Samtidigt är också andelen män som upplever sitt sexualliv som otillfredsställande, som rapporterar sexuellt tvångsmässigt beteende och som har testat sig för hiv störst i denna grupp. Män som köpt sex för mer än 12 år sedan liknar dem som aldrig köpt sex såtillvida att de mindre aktivt använder Internet i kärleks- eller sexuella sammanhang och i mindre utsträckning rapporterar tvångsmässigt sexuellt beteende än de som köpt sex mer nyligen. Möjligen kan detta förklaras av att denna grupp är något äldre och i nuläget överlag sexuellt mindre aktiv än framför allt de som köpt sex mer nyligen. Sett ur ett livstidsperspektiv har de dock oftare haft fler än 10 samlagspartners och oftare testat sig för hiv än de som aldrig köpt sex. Vi vill här också påminna om att stark sexuell lust var den faktorn som nämndes oftast på frågan efter omständigheter som påverkade senaste sexköpet. Sammantaget talar mycket för att sexköp inte ska ses som ett isolerat beteende utan i ett sammanhang som präglas av ett aktivt sexualliv, samtidigt som man ofta är något mindre tillfreds med sitt sexualliv och oftare rapporterar sexuellt tvångsmässigt beteende.

Våra resultat om antal samlagspartners och förekomsten av hiv-testning bekräftar fynden i den norska studien (Schei & Stigum, 2010) och i Sex i Sverige (Månsson, 1998). Andelen män som hade betalat för sex var i Sex i Sverige 13 procent bland dem med 6 till 10 samlagspartners och 43 procent bland dem med fler än 50 samlagspartners. Både år 1996 och 2011 uppgav män som köpt sex betydligt oftare än män som inte köpt sex att de hade hiv-testat sig, men andelen är högre år 2011 för både de som köpt sex och de som inte köpt sex. År 1996 hade 23 procent bland män som köpt sex och 12 procent bland män som inte köpt sex hiv-testat sig jämfört med år 2011 då 45 procent bland män som köpt sex och 26 procent bland män som inte köpt sex hiv-testat sig. Om ökningen över tid står för ett allmänt större riskmedvetande eller också för ett högre risktagande är svårt att avgöra.

4.2.15 Köp av sex utan fysisk beröring

Deltagarna fick även frågan om de någon gång hade köpt sex utan fysisk beröring. Sex utan fysisk beröring specificerades som posering utan fysisk beröring, striptease, telefonsex eller andra sexuella teletjänster och webcamsex eller andra sexuella Internettjänster.

Tabell 1.35 visar att sammanlagt 11,7 procent av deltagarna, 22,1 procent bland männen och 1,8 procent bland kvinnorna, uppgav att de hade köpt någon form av sex utan fysisk beröring. Det vanligaste var att man hade betalt för striptease (9,7 %).

Tabell 1.35. Köpt sex utan fysisk beröring. Uppdelat efter kön.

Man kan också köpa sex utan fysisk beröring. Har du någon gång betalt för ...	Alla deltagare n = 5071 % (n)	Män n = 2488 % (n)	Kvinnor n = 2583 % (n)	p-värde
... posering utan fysisk beröring				
Ja	2,9 (149)	5,8 (144)	0,2 (5)	
Nej	96,5 (4894)	93,7 (2332)	99,2 (2562)	
Vill ej svara	0,6 (28)	0,5 (12)	0,6 (16)	≤ .001
... striptease				
Ja	9,7 (491)	18,3 (455)	1,4 (36)	
Nej	89,7 (4551)	81,2 (2021)	97,9 (2530)	
Vill ej svara	0,6 (29)	0,5 (12)	0,7 (17)	≤ .001
... telefonsex eller andra sexuella teletjänster				
Ja	2,3 (115)	4,1 (103)	0,5 (12)	
Nej	97,1 (4926)	95,4 (2373)	98,8 (2553)	
Vill ej svara	0,6 (30)	0,5 (12)	0,7 (18)	≤ .001
... webcamsex eller andra sexuella Internettjänster				
Ja	0,9 (45)	1,7 (42)	0,1 (3)	
Nej	98,5 (4997)	97,8 (2434)	99,2 (2563)	
Vill ej svara	0,6 (29)	0,5 (12)	0,7 (17)	≤ .001
Köpt minst ett av ovanstående: Ja	11,7 (595)	22,1 (549)	1,8 (46)	≤ .001
Chi ² Test.				

Det var vanligare bland männen att man hade betalt för sex utan fysisk beröring (mellan 1,7 % för webcamsex och 18,3 % för striptease) än bland kvinnorna (mellan 0,1 % för webcamsex och 1,4 % för striptease). Att ha betalt för någon form av sex utan fysisk beröring var vanligare bland personer i åldern 35 till 49 år (13,0 %) eller 50 till 65 år (12,8 %) än bland personer i åldern 18 till 24 år (5,0 %) eller 25 till 34 år (10,5 %) ($p \leq .001$). Drygt hälften (51,6 %) uppgav att senast de betalade för sex utan fysisk beröring var för mer än 12 år sedan, medan 7,2 procent rapporterade att det skedde senast för mindre än 12 månader sedan, 34,1 procent att det var mer än ett år men mindre än 12 år sedan och 7,1 procent inte ville svara på frågan när det skedde senast.

Bland de 255 personer som har köpt sex med fysisk beröring har 121 (47,5 %) även köpt sex utan fysisk beröring, jämfört med 470 (9,8 %) bland dem som aldrig köpt sex med fysisk beröring ($p \leq .001$). Vanligast var det bland dem som köpt sex med fysisk beröring för mer än 12 månader, men mindre än 12 år sedan (54,1 %), följd av dem som köpt sex med fysisk beröring för mindre än 12 månader sedan (51,7 %), och dem som köpt sex med fysisk beröring för mer än 12 år sedan (42,1 %).

4.2.16 Kommentar

Det är första gången förekomsten av att köpa sex utan fysisk beröring explicit har undersökts i en svensk befolkningsstudie. Att köpa sex utan fysisk beröring omfattas inte av sexköpslagen. En tredjedel av deltagarna i enkäten ansåg dock att köp av sex utan fysisk beröring borde förbjudas i lag. Andelen i undersökningsgruppen som hade köpt sex utan fysisk beröring var mer än dubbelt så stor som andelen som köpt sex med fysisk beröring, 11,7 procent respektive 5,0 procent. Det finns en tydlig koppling mellan att köpa sex med och utan fysisk beröring då närmare hälften bland dem som köpt sex med fysisk beröring också hade köpt sex utan fysisk beröring. Som vi har sett i avsnittet om sexköpslagens påverkan på dem som köpt sex angav

också några personer att de på grund av lagen har slutat köpa sex med fysisk beröring och istället köpt sex utan fysisk beröring.

4.3 Att sälja sex

4.3.1 Förekomsten i undersökningsgruppen

I hela undersökningsgruppen uppgav 37 personer (0,7 %) att de har tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon, tabell 1.36. Det var fler bland männen (0,8 %) än bland kvinnorna (0,6 %) som uppgav att de hade sålt sex. Det var också fler bland männen än bland kvinnorna som hade fantiserat om att sälja sex (män 1,2 %, kvinnor 1,0 %) eller som kunde tänka sig att sälja sex (män 1,6 %, kvinnor 0,5 %).

Tabell 1.36. Erfarenhet av att sälja sex. Uppdelat efter kön.

Har det hänt att du tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon?	Alla deltagare n = 5071 %	Män n = 2488 %	Kvinnor n = 2583 %	p-värde
Ja	0,7	0,8	0,6	
Nej, det har aldrig hänt.	96,5	95,7	97,4	
Nej, det har aldrig hänt, men jag har fantiserat om det.	1,1	1,2	1,0	
Nej, det har aldrig hänt, men jag kan tänka mig att sälja sex.	1,0	1,6	0,5	
Vill ej svara.	0,5	0,6	0,5	≤ .001
Chi ² Test.				

Deltagarna som tagit emot betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon var vid undersökningstillfället mellan 24 och 65 år gamla. På frågan hur gamla de var första gången de tagit emot ersättning uppgavs ett åldersspann mellan 13 och 37 år. Medelåldern första gången var 19,7 år (SD 5,1). Männen var i genomsnitt 20,8 år gamla första gången de sålde sex (SD 6,2) medan kvinnorna var i genomsnitt 18,2 år gamla (SD 2,6) (n.s.). Hälften (50,0 %) av kvinnorna och en tredjedel (33,3 %) av männen var under 18 år gamla första gången de sålde sex.

Tabell 1.37. Erfarenhet av att sälja sex. Uppdelat efter ålder.

Har det hänt att du tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon?	Alla deltagare n = 5071 %	18-24 år n = 463 %	25-34 år n = 945 %	35-49 år n = 1640 %	50-65 år n = 2023 %	p-värde
Ja.	0,7	0,4	0,5	0,8	0,8	
Nej, det har aldrig hänt.	96,5	93,1	94,9	96,7	98,0	
Nej, det har aldrig hänt, men jag har fantiserat om det.	1,1	2,8	2,4	1,1	0,2	
Nej, det har aldrig hänt, men jag kan tänka mig att sälja sex.	1,0	2,8	1,9	0,9	0,4	
Vill ej svara.	0,5	0,9	0,2	0,5	0,6	≤ .001
Chi ² Test.						

Något fler äldre än yngre rapporterade att de har sålt sex – 0,8 procent i åldersgrupperna 35 till 49 och 50 till 65 år jämfört med 0,4 procent bland 18 till 24 åringarna, tabell 1.37. Mycket få personer i åldersgruppen 50 till 65 år hade fantiserat om att sälja sex (0,2 %) eller kunde

tänka sig att sälja sex (0,4 %), medan det var vanligare i gruppen 18 till 24 år (2,8 % i båda alternativen).

Majoriteten (73 %) uppgav att det var mer än 12 år sedan de senast sålde sex, tabell 1.38.

Tabell 1.38. När skedde senaste sexförsäljningen? Uppdelat efter kön.

	Alla som sålt sex n = 37 %	Män n = 21 %	Kvinnor n = 16 %	p-värde
För mindre än 30 dagar sedan.	5,4	9,5	-	n.s.
För mindre än 12 månader sedan.	-	-	-	
För mindre än fem år sedan.	5,4	4,8	6,3	
För mindre än tolv år sedan.	16,2	19,0	12,5	
För tolv år sedan eller mer.	73,0	66,7	81,3	
Chi ² Test.				

Endast 5,4 procent hade sålt sex under det senaste året. Skillnaderna mellan män och kvinnor och mellan olika åldersgrupper var inte signifikanta. Ingen kvinna och ingen person under 35 år rapporterade att ha sålt sex under det senaste året. En majoritet bland dem som var 35 till 49 år gamla (84,6 %) eller 50 till 65 år gamla (88,2 %) rapporterade att senaste försäljningen av sex hade skett för mer än 12 år sedan, tabell 1.39.

Tabell 1.39. När skedde senaste försäljning av sex? Uppdelat efter ålder.

	Alla som sålt sex n = 37 %	18-24 år n = 2 %	25-34 år n = 5 %	35-49 år n = 13 %	50-65 år n = 17 %	p-värde
För mindre än 30 dagar sedan.	5,4	-	-	7,7	5,9	≤ .001
För mindre än 12 månader sedan.	-	-	-	-	-	
För mindre än fem år sedan.	5,4	50,0	-	7,7	-	
För mindre än tolv år sedan.	16,2	50,0	80,0	-	5,9	
För tolv år sedan eller mer.	73,0	-	20,0	84,6	88,2	
Chi ² Test.						

En dryg tredjedel (35,1 %) har sålt sex endast en gång medan drygt en femtedel (21,6 %) har sålt sex fler än 10 gånger, tabell 1.40. Bland männen var det fler än bland kvinnorna som har sålt sex endast en gång (män 42,9 %, kvinnor 25,0 %); samtidigt var alla som uppgav att de har sålt sex fler än 20 gånger (10,8 %) män (n.s.). Av dem som var under 18 år gamla första gången sålde 67 procent sex fler än tre gånger jämfört med 41 procent av dem som var 18 år eller äldre första gången.

Tabell 1.40. Hur många gånger har man sålt sex? Uppdelat efter kön.

Hur många gånger har du tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för sexuell samvaro?	Alla som sålt sex n = 37 %	Män n = 21 %	Kvinnor n = 16 %	p-värde
1 gång	35,1	42,9	25,0	n.s.
2 – 3 gånger	13,5	14,3	12,5	
4 – 10 gånger	29,7	14,3	50,0	
11 – 20 gånger	10,8	9,5	12,5	
21 – 50 gånger	2,7	4,8	-	
Fler än 50 gånger	8,1	14,3	-	
Chi ² Test.				

4.3.2 Förekomsten i befolkningen

På motsvarande sätt som för personer som köpt sex har vi uppskattat hur stor del av befolkningen som har sålt sex. Vi har återigen utgått från Statistiska Centralbyråns uppgifter för 2010 om folkmängden i Sverige i åldern 18 till 65 år, d.v.s. 5 900 000 personer. I vår undersökning har 0,7 procent av deltagarna uppgett att de någon gång har tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon. Det motsvarar 41 000 personer i befolkningen, men som vi har beskrivit tidigare kan det vara vanskligt att ange en exakt siffra på grund av felmarginalen i urvalsundersökningar som denna. Konfidensintervallen i tabell 1.41 anger att mellan 0,5 procent och 0,9 procent eller mellan 30 000 och 53 000 personer i åldern 18 till 65 år i Sveriges befolkning med 95 % sannolikhet någon gång har tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon.

Tabell 1.41. Uppskattning och konfidensintervaller för andelen i befolkningen som har sålt sex.^a

	% i undersökningsgruppen	95 % Konfidensintervall	Uppskattning av antalet i befolkningen ^b	95 % Konfidensintervall
Har sålt sex någon gång i sitt liv.	0,7 %	0,5 % - 0,9 %	41 000	30 000 – 53 000 ^b
Har sålt sex någon gång under de senaste 12 åren.	0,2 %	0,004 % - 0,4 %	12 000	200 – 23 600 ^c

^a Uppskattningen av antalet i befolkningen baseras på uppgifter från Statistiska Centralbyrån om folkmängden i riket i åldern 18 till 65 år den 31 december 2010 som var 5 900 000 personer (siffran är rundad till närmaste 10 000-tal).

^b Uppskattningen av antalet i befolkningen och konfidensintervallet är rundade till närmaste 1 000-tal.

^c Konfidensintervallet rundat till närmaste 100-tal.

Andelen personer som uppgett att de har sålt sex någon gång under de senaste 12 åren var 0,2 procent motsvarande 12 000 personer i befolkningen. Konfidensintervallen i tabell 1.41 visar att mellan 0,004 procent och 0,4 procent eller mellan 200 och 23 600 personer i åldern 18 till 65 år i Sveriges befolkning med 95 % sannolikhet under de senaste 12 åren har tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon. Konfidensintervallen är här stora. Eftersom det var mycket få personer som svarade att de hade sålt sex under de senaste 12 åren, får enskilda personers svar stor betydelse och uppskattningen blir mer osäker. Siffrorna kan inte tolkas som att andelen personer som har sålt sex har minskat sedan sexköpslagen infördes för 12 år sedan. De som har sålt sex under de senaste 12 åren utgör en undergrupp bland dem som sålt sex någon gång i sitt liv och många som sålt sex någon gång har gjort det för länge sedan.

4.3.3 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier

Bland deltagarna i denna undersökning uppgav 37 personer eller 0,7 procent att de någon gång i sitt liv har tagit emot ersättning för sex. Konfidensintervallet (95 %) är mellan 0,5 och 0,9 procent. Det motsvarar mellan 30 000 och 53 000 personer i åldern 18 till 65 år i Sveriges befolkning.

I 1996 års undersökning uppgav 12 personer eller 0,4 procent i åldern 18 till 74 år att de tagit emot ersättning för sex (Månsson, 1998) och i 2008 års undersökning var det 9 personer eller

1,2 procent i åldern 18 till 74 år (Kuosmanen, 2008). Vi har beräknat 95 % konfidensintervallen för dessa resultat och finner då att de ligger mellan 0,2 och 0,6 procent i 1996 års undersökning och mellan 0,6 och 1,8 procent i 2008 års undersökning. Det finns överlappningar mellan konfidensintervallen för alla tre undersökningar vilket gör det svårt att veta om en verklig förändring över tid har skett.

I befolkningsstudierna med ungdomar i 18-årsåldern var det 1,4 procent i studien från 2004 (Svedin & Priebe, 2004) respektive 1,5 procent i studien från 2009 (Svedin & Priebe, 2009) som uppgav att de hade sålt sex mot ersättning. Konfidensintervallen (95 %) låg mellan 1,0 och 1,8 procent för år 2004 och mellan 1,1 och 1,9 procent för år 2009. Dessa siffror är högre än i ovannämnda studier, framför allt om man jämför med den yngsta åldersgruppen, 18 till 24 år, i 2011 års undersökning där endast 0,4 procent uppgett att de sålt sex. Möjliga förklaringar är att frågorna i ungdomsstudierna var annorlunda ställda, men framför allt att även försäljning av sex utan fysisk kontakt inkluderades.

I samtliga studier som nämnts här har fler män än kvinnor uppgett att de har sålt sex någon gång. I den här undersökningen var det 0,8 procent bland männen och 0,6 bland kvinnorna; i Sex i Sverige 0,5 procent bland männen och 0,3 procent bland kvinnorna (Månsson, 1998); i Tio år efter lagen 1,4 procent bland männen och 1,1 procent bland kvinnorna (Kuosmanen, 2008); i den första ungdomsstudien 1,8 procent bland pojkarna och 1,0 procent bland flickorna (Svedin & Priebe, 2004) och i den andra ungdomsstudien 1,7 procent bland pojkarna och 1,2 procent bland flickorna (Svedin & Priebe, 2009). Siffrorna skiljer sig åt något i de olika undersökningar, men det verkar ändå stå klart att fler män än kvinnor har sålt sex. Det har framförts att män och kvinnor uppfattar begrepp som ”sälja sex” eller ”ta emot ersättning för sex” på olika sätt eller att det är mer stigmatiserande för kvinnor att uppges att de sålt sex, vilket skulle kunna leda till en underrapportering hos kvinnor (Abelsson & Hulusjö, 2008). Det kan dock konstateras att en väsentlig andel bland dem som någon gång sålt sex är män, samtidigt som den allmänna debatten fortfarande till stor del handlar om män som köper sex av kvinnor.

En annan överensstämmelse mellan befolkningsstudierna är att många har sålt sex endast en eller ett fåtal gånger. I Sex i Sverige uppgav de flesta att det var en engångsföreteelse (Månsson, 1998), i Tio år med lagen uppgav tre av nio personer som sålt sex att de gjort det en eller två gånger och i ungdomsstudierna var det 27 av 60 (Svedin & Priebe, 2004) respektive 41 av 51 ungdomar (Svedin & Priebe, 2009) som sålt sex upp till fem gånger. I 2011 års undersökning var det knappt hälften som sålt sex upp till tre gånger. Samtidigt var det runt 10 procent som sålt sex fler än 20 gånger.

4.3.4 Omständigheter kring senaste försäljningen av sex

Deltagarna som svarade Ja på frågan om de sålt sex fick också frågor om omständigheterna kring senaste gången de hade gjort det. I det följande avsnittet redovisas svaren uppdelad efter kön.

Som kontaktarena senast man sålde sex nämnde männen oftast restaurang/pub/dansställe (23,8 %), följd av Internet (19,0 %), medan kvinnorna oftast nämnde gatan som kontaktarena (37,5 %), följd av restaurang/pub/dansställe (18,8), tabell 1.42. Cirka en femtedel av kontakterna togs via Internet eller mobiltelefon.

Tabell 1.42. Hur togs kontakten senast man sålde sex?

Hur togs kontakten senast? ^a	Alla som sålt sex n = 37 %	Män n = 21 %	Kvinnor n = 16 %	p-värde
Via Internet.	10,8	19,0	-	n.s.
Via mobiltelefon.	10,8	9,5	12,5	n.s.
Genom vänner/bekanta.	13,5	14,3	12,5	n.s.
På arbetsplatsen.	5,4	4,8	6,3	n.s.
Genom tidning/tidskrift.	-	-	-	-
På restaurang/pub/klubb/dansställe.	21,6	23,8	18,8	n.s.
På gatan.	18,9	4,8	37,5	≤.05
Annan utemiljö.	13,5	14,3	12,5	n.s.
På annat sätt.	16,2	19,0	12,5	n.s.
Vill ej svara.	2,7	-	6,3	n.s.
^a Flera svar kunde markeras. Chi ² Test.				

Alla 16 kvinnor och 11 (52,4 %) av männen som sålt sex uppgav att köparen vid det senaste tillfället hade varit en man ($p \leq .01$). Ingen kvinna och 10 (47,6 %) av männen som sålt sex uppgav att köparen vid det senaste tillfället hade varit en kvinna ($p \leq .01$). Av de 17 män som sålt sex och såg sig som heterosexuella hade sju senast sålt till en man och tio till en kvinna. Alla män som såg sig som homosexuella ($n=2$) eller bisexuella ($n=2$) uppgav att de hade senast sålt sex till män. Alla kvinnor, varav 13 såg sig som heterosexuella, två som bisexuella kvinnor och en var osäker kring sin sexuella läggning, hade senast sålt till män.

Färre än hälften (43,2 %) uppgav att kondom användes vid senaste försäljningen av sex, tabell 1.43. Det var fler bland kvinnorna (62,5 %) än bland männen (28,6 %) som svarade att så hade skett.

Tabell 1.43. Användes kondom senast man sålde sex?

Användes kondom senast man sålde sex?	Alla som sålt sex n = 37 %	Män n = 21 %	Kvinnor n = 16 %	p-värde
Ja	43,2	28,6	62,5	≤ .05
Nej	54,1	71,4	31,3	
Vill ej svara	2,7	-	6,3	
Chi ² Test.				

Tabell 1.44 visar medelvärden för i vilken utsträckning den senaste försäljningen av sex påverkades av olika omständigheter. De procentsiffror som redovisas i texten syftar på andelen som instämde i påståendena (4 eller 5 på en femgradig skala där 1=Inte alls och 5=I mycket hög grad). Omständigheter som påverkade att man senast sålde sex handlade oftast om att man var utan arbete eller pengar (48,6 %, M 3,0) och att man blev övertalad av sexköparen (37,8 %, M 2,6), tabell 1.44.

Tabell 1.44. Omständigheter som påverkade senaste försäljningen av sex.

Omständigheter som i hög eller mycket hög grad påverkade att man senast sålde sex ^a	Alla som sålt sex n = 37 %	Män n = 21 %	Kvinnor n = 16 %	p-värde
Var utan arbete eller pengar.	48,6	33,3	68,8	≤ .05
Behövde pengar till droger.	5,4	-	12,5	n.s.
Gillar en livsstil som kräver stora inkomster.	10,8	4,8	18,8	n.s.
Har stark sexuell lust.	16,2	28,6	-	≤ .05
Har speciella sexuella önsknningar.	8,1	14,3	-	n.s.
Får inte sex på annat sätt.	-	-	-	-
Blir extra tänd på en person som köper sex.	2,7	4,8	-	n.s.
Enkel och snabb sex.	16,2	23,8	6,3	n.s.
Ville ha sällskap.	-	-	-	-
Sökte en relation.	-	-	-	-
Ville ha närhet och intimitet.	-	-	-	-
Mådde psykiskt dåligt.	8,1	4,8	12,5	n.s.
Var berusad/drogpåverkad.	13,5	14,3	12,5	n.s.
Påverkades av grupptricket.	5,4	4,8	6,3	n.s.
Sexköparen övertalade mig.	37,8	42,9	31,3	n.s.
Blev tvingad att sälja sex.	2,7	4,8	-	n.s.
För att dämpa min ångest.	2,7	4,8	-	n.s.
För att straffa/skada mig själv.	-	-	-	-

4 eller 5 på femgradig skala där 1=inte alls och 5=I mycket hög grad.
Chi² eller Fisher's Exact Test.

Kvinnorna nämnde i högre grad än männen att de var utan arbete eller pengar (kvinnor 68,8 %, män 33,3 %) medan männen uppgav i högre grad än kvinnorna att de har stark sexuell lust (män 28,6 %, kvinnor 0 %). Skillnader för övriga svarsalternativ var inte signifikanta.

4.3.5 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier

Internets och den nya teknikens betydelse i hur kontakten mellan den som köper och den som säljer sex skapas har diskuterats mycket på senare år (se t.ex. SOU 2010:49). Kontaktsätten för ungdomar som sålt sex skiljer sig något från dem som framkommer i 2011 års undersökning; i ungdomsstudierna gällde frågan dock inte enbart senaste gången man sålt sex utan samtliga tillfällen (Svedin & Priebe, 2004, 2009). Både 2004 och 2009 var det många ungdomar som fick kontakt med köparen via kompisar (26 % år 2009), framför allt pojkar fick kontakt på krogen eller andra uteställen (36 % av pojkarna och 10 % av flickorna år 2009) och Internet som redan 2004 var en viktig kontaktarena fick ökad betydelse 2009, då mer än hälften uppgav att de hade fått kontakt med köparen via Internet. Förklaringen till att Internet inte hade större betydelse i denna studie där en femtedel av kontakterna vid senaste sexköpet etablerades via Internet eller mobiltelefon kan ligga i att majoriteten hade sålt sex senast för mer än 12 år sedan, det vill säga före 1999. Att det var vanligare för kvinnor än för män som sålt sex att kontakten togs på gatan ligger i linje med en nyligen genomförd dansk undersökning om prostitution där männen som forskarna kom i kontakt med huvudsakligen sålde sex som eskort och bara i liten utsträckning på gatan (Kofod et al., 2011).

En anmärkningsvärt hög andel, fler än hälften, uppgav att ingen kondom användes senast man sålde sex. Bland männen som sålt sex var det så många som tre fjärdedelar som uppgav detta. Vi vet inte hur detta är relaterat till vilken typ av sex med fysisk beröring som såldes senast. Vi kan dock konstatera att det var betydligt färre, cirka en femtedel, bland dem som köpt sex

som uppgav att kondom hade använts vid senaste sexköpet. Det är inte troligt att förklaringen ligger i att kondom används i större utsträckning vid sexköp utomlands än i Sverige utan det rör sig förmodligen om en underrapportering från dem som har köpt sex.

4.3.6 Skäl till att sluta med att sälja sex

Denna enkätundersökning ingår i ett större projekt där verksamheten vid de tre svenska prostitutionsenheterna utvärderas. Dessa enheter erbjuder bland annat stöd till personer som säljer sex och som eventuellt vill sluta med det. Det är därför intressant att fråga de deltagare i enkäten som sålt sex och som har slutat om skälen till det och om stödet de eventuellt har fått.

De som hade indikerat att de hade tagit emot betalning för sex fick även följdfrågor om skälen till varför de eventuellt hade slutat. Svaren kunde formuleras fritt och det fanns möjlighet att gå vidare till nästa fråga i enkäten, om man inte ville svara eller inte hade slutat sälja sex. Efter en inledning – ”Om du har sålt sex tidigare, men inte längre gör det, beskriv varför du slutade” – ställdes följande frågor: ”Fanns det några förändringar eller viktiga händelser som bidrog till att du slutade?” (28 svar), ”Fick du stöd av någon (vänner, släkt, professionella)? Vad gjorde de som har varit till hjälp?” (31 svar) och ”Försökte du bryta upp tidigare och vilka hinder stötte du på? Vad har varit till hjälp när du slutade?” (27 svar).

Flera hänvisade till att det var en engångsföreteelse att sälja sex och gav oftast ingen närmare förklaring till varför man inte sålde sex fler gånger. Någon skrev ”Jag gjorde det en gång, det var en otrevlig och kränkande upplevelse och hände aldrig mer”. En annan person svarade: ”Engångshändelse för att komma hem när pengarna tagit slut i Spanien”. Jämfört med personer som har köpt sex saknas här nästan helt hänvisningar till att det var en ungdomssynd eller att man ville prova att sälja sex av nyfikenhet eller för spännings skull. En person svarade dock: ”Jag var ung och dum och förstod att det var fel – men provade, tröttnade och slutade.” Flera uppgav att de slutade när de blev äldre, i bemärkelsen att de ”blev klokare” eller att utseendet förändrades, ”slutade vara snygg och ofördärvad”.

Förbättrad ekonomi och att man fick arbete angavs av flera som anledning att sluta. Ändrade relationer var ytterligare ett skäl att sluta som angavs av flera, t.ex. att man gifte sig eller fick en pojkvän, men också att man gjorde slut med pojkvännen, vilket kan tolkas som att pojkvännen hade varit inblandad i försäljningen av sex. Barn uppgavs som ytterligare en anledning till att sluta. Någon slutade i samband med graviditet, medan en annan slutade eftersom ex-partnern hotade med att inte lämna tillbaka det gemensamma barnet. Ändrade livsomständigheter som flyttning och drogfrihet var också skäl till att sluta. Någon slutade eftersom det upplevdes som nedvärderande att sälja sex, en annan ”för att det inte går ihop med min person”. Ingen hänvisade till att sexköpslagen har bidragit till att man slutade.

Två personer som hade svarat ”ja” på frågan om de tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för att vara sexuellt tillsammans med någon, skrev att de inte hade sålt sex. En av dessa hade haft sex för att få saker hon eller han ville ha medan den andra skriver ”fick pengar efteråt av en man. Tog emot dem, men kunde lika gärna varit utan”. Kommentarer belyser den gråzon som finns mellan att ha sex mot ersättning, att sälja sex och prostitution som har beskrivits tidigare, framför allt när det gäller ungdomar (Abelsson & Hulusjö, 2008; Priebe, 2008).

De flesta som svarade på frågan om vilket stöd man hade fått uttryckte att det inte hade behövts något stöd. Några hänvisade till att det hade varit en engångsföreteelse eller att

livsomständigheterna hade förändrats. Andra menade att det räckte med att de själva fattade beslutet, t.ex. ”inget stöd slutade bara för jag inte ville”. Någon betonade att det inte behövdes stöd och hjälp, eftersom det inte var något problem att sälja sex: ”Alltså, sälja sex är ingen djävla stor grej som somliga verkar tro! Det är som ett extrajobb, spänning och krydda i tillvaron. När man inte känner för det längre så drar man sig ur.” En person hade fått hjälp av goda vänner, andra hade inte velat blanda in någon annan person och ingen rapporterade att ha fått professionellt stöd. Ingen beskrev heller att man hade försökt att bryta upp tidigare, men stött på hinder.

4.3.7 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier

Liksom många som slutat köpa sex hänvisade också många som slutat sälja sex till att det var en engångsföreteelse. För många var förändrade levnadsomständigheter avgörande för att man inte längre sålde sex – till exempel förbättrad ekonomi, flyttning, barn eller drogfrihet. I motsats till personer som slutat köpa sex var det bara några enstaka som hade slutat sälja sex när det inte var spännande längre eller för att det bara inte blivit av. Det var ingen som slutade på grund av ett moraliskt ställningstagande mot att sälja sex. Det verkar vara vanligare bland de som sålt sex än bland de som köpt sex att man fattade ett aktivt beslut om att sluta. Det finns inga indikationer på att man tyckte att det var svårt att sluta när väl beslutet var fattat eller att man har gjort upprepade försök att sluta. De allra flesta utom en person som fick stöd av vänner slutade på egen hand. Ingen beskrev att man hade velat ha stöd, men inte fick det.

Vi känner inte till att liknande frågor kring att sluta sälja sex har ställts i tidigare befolkningsstudier. I andra delrapporter inom detta projekt (delrapport 3, 5 och 7) belyses processen och situationen för de personer som haft kontakt med prostitutionens enheter i Stockholm, Malmö eller Göteborg. Det finns också en intervjustudie från 1996 med 23 kvinnor som lämnat prostitutionen där kvinnornas livssituation och vägen ut ur prostitutionen utförligt beskrivs (Hedin & Månsson, 1998). Samtliga kvinnor hade tidigare haft kontakt med prostitutionsgruppen i Göteborg och hade alltså fått specialiserat professionellt stöd. Här framtonar en annan bild än den som ges i enkättagarnas beskrivningar. Vägen ut ur prostitutionen beskrevs som en ofta långvarig process där flera återfall i prostitutionen var vanliga innan man slutligen lämnade prostitutionen. Att hitta alternativa försörjningsmöjligheter var en viktig del i processen liksom att få tillgång till nätverk som inte hade anknytning till prostitutionsmiljön, t.ex. genom att flytta. Något om detta framkommer också i enkättagarnas svar. I intervjuerna nämndes svårigheter att hantera nära och intima relationer; detta är något som inte alls nämns av enkättagarna. Tillgång till både informellt och professionellt stöd (t.ex. medicinsk hjälp, psykologisk behandling, ekonomisk hjälp och stöd genom prostitutionsgruppen) nämndes som väsentlig och ibland avgörande i intervjustudien, men nästan inte alls i enkätstudien.

Sannolikt är det så att försäljningen av sex var en mer avgränsad del av livet för de flesta som svarat på enkätfrågorna och att det därför var relativt lätt att sluta jämfört med deltagarna i intervjustudien, där det för många handlade om att bygga upp ett nytt liv. Det är viktigt att konstatera att några inte tycks ha några problem med att sluta sälja sex eller att inte fortsätta sälja sex efter att ha gjort det några gånger medan det för andra, framför allt dem som mer regelbundet sålt sex och där livet har påverkats av det på ett annat sätt, är helt nödvändigt med olika former av stöd.

4.3.8 Attityder till prostitution och sexköpslagens påverkan

Allmänna attityder till prostitution och sexköpslagen hos män och kvinnor som sålt sex jämfördes med uppgifterna från män och kvinnor som inte sålt sex. Vi undersökte också om sexköpslagen hade påverkat beteendet hos personer som sålt sex.

Generellt uttryckte män och kvinnor som sålt sex mer positiva och färre negativa attityder till prostitution än de som inte sålt sex, tabell 1.45. Till exempel menade män som sålt sex i högre grad än män som inte sålt sex att försäljning av sex borde ses som ett vanligt arbete (61,9 %, respektive 28,4 %). Kvinnor som sålt sex ansåg i högre grad än kvinnor som inte sålt sex att statliga bordeller borde införas i Sverige (56,3 % respektive 13,7 %). Män och kvinnor som sålt sex instämde också i högre grad än de som inte sålt sex i påståendet att det skulle vara ok för dem om deras son sålde sex (män som sålt sex: 28,6 %; män som aldrig sålt sex: 4,7 %; kvinnor som sålt sex: 6,3 %; kvinnor som aldrig sålt sex: 1,2 %).

Tabell 1.45. Attityder till köp och försäljning av sex ^a.

	Män som sålt sex n = 21 %	Män som aldrig sålt sex n = 2453 %	Kvinnor som sålt sex n = 16 %	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554 %
Försäljning av sex uppstår ur sociala och ekonomiska problem.	52,4	81,2**	93,8	83,8
Myndigheter skall inte blanda sig i köp och försäljning av sex mellan vuxna människor.	52,4	34,3#	31,3	12,6*
Det skulle vara ok om min dotter sålde sex.	23,8	4,3**	6,3	1,8
Köp och försäljning av sex orsakar sociala problem.	57,1	79,4*	81,3	86,3
Statliga bordeller borde införas i Sverige.	42,9	32,2	56,3	13,7***
Försäljning av sex borde ses som ett vanligt arbete.	61,9	28,4***	25,0	7,7*
Det skulle vara ok om min son sålde sex.	28,6	4,7***	6,3	1,2#
1 eller 2 på fyragradig skala där 1=Instämmer helt och 4=Instämmer inte alls. Chi ² eller Fisher's Exact Test. Skillnader mellan de som sålt resp. aldrig sålt sex, #= \leq .10, *= \leq .05, **= \leq .01, ***= \leq .001				

Färre män som sålt sex än män som inte sålt sex och färre kvinnor som sålt sex än kvinnor som inte sålt sex ville behålla sexköpslagen, tabell 1.46. Ändå ville mer än hälften av kvinnorna som sålt sex behålla sexköpslagen (56,3 %), vilket var fler än bland männen som inte sålt sex (50,3 %).

Tabell 1.46. Åsikter om sexköpslagen

	Män som sålt sex n = 20-21 %	Män som aldrig sålt sex n = 2436-2453 %	Kvinnor som sålt sex n = 16 %	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2518-2554 %
Skall vi behålla sexköpslagen som förbjuder köp av sex? Ja	19,0	50,3**	56,3	80,6*
Straffsatsen för köp av sex är för närvarande böter eller fängelse i högst sex månader. Det finns ett förslag att höja maximistraffet till ett års fängelse. Vad anser du om det?				
Fängelsestraffet borde tas bort helt.	55,0	31,5	18,8	4,9
Maximistraffet borde vara kortare än sex månaders fängelse.	5,0	2,6	-	0,5
Nuvarande maximistraff på sex månaders fängelse är lagom.	10,0	16,9	6,3	12,7
Maximistraffet borde höjas till 12 månaders fängelse.	5,0	11,8	18,8	23,2
Maximistraffet borde höjas till mer än 12 månaders fängelse.	5,0	11,0	12,5	27,2
Tveksam, vet ej.	20,0	26,2	43,8	31,5
Chi ² Test eller Fisher's Exact Test. Skillnader mellan de som sålt sex och de som aldrig gjort det *= \leq .05, **= \leq .01. Synpunkter på straff/straffsats n.s.				

Över hälften av männen som sålt sex ville ta bort fängelsestraffet helt jämfört med 31,5 procent bland män som inte sålt sex. Cirka en tredjedel (31,0 %) bland kvinnorna som sålt sex ville att maximistraffet borde höjas till 12 månaders fängelse eller mer jämfört med 50,2 procent bland kvinnorna som inte sålt sex. Skillnaderna var dock inte signifikanta.

Förutom attityder till prostitution och åsikter om sexköpslagen och dess effekt i allmänhet har vi undersökt om sexköpslagen har påverkat beteendet hos personer som sålt sex. Som det framgår av avsnittet om skäl till att sluta med att sälja sex har ingen spontant tagit upp att sexköpslagen har haft någon betydelse i ett eventuellt beslut att inte fortsätta att sälja sex utan andra skäl har varit avgörande. På en direkt fråga om sexköpslagen har påverkat försäljningen av sex svarade 33 personer Nej (89,2 %) och fyra personer (tre kvinnor och en man) ville inte svara.

4.3.9 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier

Det är inte förvånande att män och kvinnor som sålt sex ofta var mer positiva och mindre negativa till prostitution än de som inte sålt sex. Samtidigt var framför allt attityderna hos kvinnorna inte odelat positiva. Kvinnor som sålt sex instämde i högre grad än andra i påståendet att försäljning av sex uppstår ur sociala och ekonomiska problem. Detta är sannolikt kopplat till egna erfarenheter, eftersom många kvinnor också har uppgett att senaste försäljningen av sex påverkades av att de var utan arbete eller pengar. För männen var försäljningen av sex i mindre grad relaterat till ekonomiska omständigheter och det kan ha påverkat deras attityder till prostitution.

Frågor om attityder till att sälja sex ställdes också i ungdomsundersökningarna (Svedin & Priebe, 2004, 2009). Ungdomarna frågades om de kunde tänka sig att själva sälja olika typer av sexuella tjänster i framtiden och om de kunde acceptera att andra gör det. I båda studier var det fler bland ungdomar som hade sålt sex än bland dem som inte hade gjort det som kunde

tänka sig att själva sälja sex i framtiden eller som accepterade att andra gjorde det. I Unga, sex och Internet (Svedin & Priebe, 2009) till exempel var det, beroende på vilken typ av sexuell tjänst det gällde, mellan 37 och 52 procent bland ungdomar som sålt sex och mellan 21 och 32 procent bland dem som inte sålt sex som kunde acceptera att någon annan sålde sex.

Det är heller inte förvånande att stödet för sexköpslagen var mindre bland personer som sålt sex, om man delar upp jämförelsen efter kön. Det var dock mer än hälften bland kvinnorna som sålt sex, fler än bland män som inte sålt sex, som ville behålla lagen.

Eftersom det inte är olagligt att sälja sex, skulle man kunna förvänta sig att en eventuell påverkan av lagen på försäljningen av sex mest skulle vara indirekt genom minskad eller ändrad efterfrågan från dem som köper sex, till exempel att man vill köpa sex i mer osynliga former. Det är dock ingen som har uppgett att sexköpslagen har påverkat deras försäljning av sex överhuvudtaget och det finns inget som talar för att man på grund av lagen har börjat sälja sex i mer osynliga former. Det kan delvis bero på att många inte berörs av lagstiftningen eftersom de enbart har sålt sex före lagens tillkomst. Men detta gällde också för 2008 års studie, där två personer uppgav att de hade slutat sälja sex på grund av lagen och en person hade börjat sälja sex i mer osynliga former (Kuosmanen, 2008).

4.3.10 Sociodemografiska faktorer, hälsa och sexualitet

I detta avsnitt jämförs män och kvinnor som sålt sex med män och kvinnor som inte sålt sex med avseende på en rad sociodemografiska faktorer, hälsa och sexualitet. Flera av dessa faktorer rör förhållanden som kan ha ändrats sedan man sålde sex. Detta är särskilt viktigt med tanke på att de flesta som sålt sex har gjort det för länge sedan. Uppgifterna kan ändå ge en uppfattning om eventuella långsiktiga samband mellan försäljning av sex och livsförhållanden i övrigt.

4.3.11 Sociodemografiska faktorer

Sociodemografiska faktorer inkluderar till exempel högsta avslutade utbildning, huvudsaklig sysselsättning eller om man är född utomlands, lever i ett stadigt förhållande eller har barn. Män som sålt sex hade oftare en avslutad universitets- eller högskoleutbildning (65,0 %) än män som inte sålt sex (46,3 %), tabell 1.47. Omvänt hade kvinnor som sålt sex mer sällan en avslutad universitets- eller högskoleutbildning (31,3 %) än kvinnor som inte sålt sex (54,1 %) (n.s.).

Tabell 1.47. Utbildning och huvudsaklig sysselsättning.

	Män som sålt sex n = 21 %	Män som aldrig sålt sex n = 2453 %	p-värde	Kvinnor som sålt sex n = 16 %	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554 %	p-värde
<u>Högsta avslutade utbildning^a</u>	n = 20	n = 2435		n = 16	n = 2535	
Grundskola	15,0	8,4		12,5	5,4	
Gymnasieskola	20,0	45,3		56,3	40,5	
Universitet/högskola	65,0	46,3	≤ .10	31,3	54,1	n.s.
<u>Huvudsaklig sysselsättning för närvarande</u>	n = 21	n = 2453		n = 16	n = 2554	
Hel- eller deltidsarbete: Ja	71,4	82,7		68,8	75,1	
Annat ^b	28,6	17,3	n.s.	31,3	24,9	n.s.

^a Grundskola=Obligatorisk skola (grundskola, folkskola, enhetsskola) eller motsvarande, i vissa fall även ytterligare yrkesutbildning, men ej gymnasieskola. Gymnasieskola= Gymnasieskola eller motsvarande, i vissa fall även eftergymnasial utbildning, dock ej universitets- eller högskoleutbildning.

^b Annat= till exempel studerande, arbetsökande, långtidssjukskriven, föräldraledig, sjuk- eller ålderspensionär, annan sysselsättning, tveksam, vill ej svara. Chi² Test eller Fisher's Exact Test.

Män och kvinnor som sålt sex skiljde sig inte från män och kvinnor som inte sålt sex med avseende på andelen som hade hel- eller deltidsarbete som sin huvudsakliga sysselsättning. Det fanns inga skillnader vad gäller den senaste månadsinkomsten eller nuvarande bostadsort mellan män och kvinnor som sålt sex och män och kvinnor som inte sålt sex, tabell 1.48.

Tabell 1.48. Månadsinkomst och nuvarande bostadsort.

	Män som sålt sex n = 21 %	Män som aldrig sålt sex n = 2453 %	Kvinnor som sålt sex n = 16 %	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554 %
<u>Senaste månadsinkomst</u>				
Ingen inkomst eller mindre än 15000 SEK	19,0	11,6	25,0	24,9
15000 till 24999 SEK	14,3	23,0	50,0	32,7
25000 till 34999 SEK	38,1	40,0	12,5	33,3
Mer än 35000 SEK	28,6	25,4	12,5	9,2
<u>Nuvarande bostadsort</u>				
Stor-Stockholm, Stor-Göteborg, Stor-Malmö	33,3	30,4	50,0	29,3
Annan större stad eller ort	42,9	41,2	37,5	39,7
Mindre ort eller landsbygd (under 10000 invånare)	23,8	28,5	12,5	31,0

Chi² Test. Inga statistiskt säkerställda skillnader mellan de som sålt respektive aldrig sålt sex.

Andelen män som var födda utomlands var större bland dem som hade sålt sex (19,0 %) än bland dem som inte sålt sex (5,3 %) ($p \leq .05$), medan det fanns inte någon skillnad för kvinnor (sålt sex 6,3 %, inte sålt sex 5,0 %).

Tre fjärdedelar (71,4%) bland män som någon gång hade sålt sex uppgav att de vid tillfället för undersökningen levde i ett stadigt förhållande med någon, en ungefär lika stor andel som bland män som aldrig sålt sex (77,0 %), tabell 1.49 . Enbart drygt hälften (56,3 %) bland kvinnorna som sålt sex levde i ett stadigt förhållande medan 75,5 procent bland kvinnor som aldrig sålt sex gjorde det. Det var vanligare bland både män och kvinnor som sålt sex att det hade förekommit våld i någon parrelation de levte i; skillnaden var dock inte signifikant för män. Mer än en tredjedel (37,5 %) bland kvinnorna som sålt sex uppgav att det hade

förekommit våld i någon av deras parrelationer jämfört med 12,8 procent bland kvinnor som inte sålt sex.

Tabell 1.49. Stadigt förhållande och våld i relationer.

	Män som sålt sex n = 21 %	Män som aldrig sålt sex n = 2453 %	p-värde	Kvinnor som sålt sex n = 16 %	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554 %	p-värde
<u>Har du nu ett stadigt förhållande med någon?</u>	n = 21	n = 2453		n = 16	n = 2554	
Ja	71,4	77,0	n.s.	56,3	75,5	≤ .10
<u>Har det i någon relation du har levt i förekommit våld mellan dig och din partner?</u> ^a	n = 20	n = 2258		n = 16	n = 2418	
Ja	10,0	4,5	n.s.	37,5	12,8	≤ .05
^a Frågan ställdes till dem som någon gång – just nu eller tidigare – har haft ett stadigt förhållande. Fisher's Exact Test.						

Ungefär en tredjedel oavsett kön eller erfarenhet av att sälja sex uppgav att man hade barn som var yngre än 18 år, tabell 1.50. Av de två personer (båda män) som senast hade sålt sex för mindre än 30 dagar sedan hade båda barn, varav en hade barn under 18 år som han bodde tillsammans med helt eller växelvis. Bland män och kvinnor som hade minderåriga barn och som hade sålt sex var det något färre som bodde tillsammans med sina barn (män 87,5 %, kvinnor 85,7 %) än bland män och kvinnor som hade minderåriga barn och som inte hade sålt sex (män 95,5 %, kvinnor 97,5 %) (n.s.).

Tabell 1.50. Barn och boende med minderåriga barn.

	Män som sålt sex n = 21 %	Män som aldrig sålt sex n = 2453 %	Kvinnor som sålt sex n = 16 %	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554 %
<u>Har barn?</u>	n = 21	n = 2450	n = 16	n = 2553
Inga barn	38,1	33,8	31,3	33,3
Enbart barn < 18 år gamla	33,3	27,5	37,5	26,9
Enbart barn > 18 år gamla	23,8	32,9	25,0	33,3
Både barn < och > 18 år gamla	4,8	5,8	6,3	6,4
<u>Bor ihop med minderårigt/a barn</u> ^a	n = 8	n = 816	n = 7	n = 851
Bor ihop med minst ett minderårigt barn.	87,5	95,5	85,7	97,5
Bor inte ihop med något minderårigt barn.	12,5	4,5	14,3	2,5
^a Avser boende helt eller växelvis. Frågan ställdes endast till dem som hade minderåriga barn. Chi ² Test eller Fisher's Exact Test. Inga statistiskt säkerställda skillnader mellan de som sålt respektive aldrig sålt sex.				

4.3.12 Hälsa

Deltagarna svarade på en rad frågor om nuvarande psykiska symptom, självkänsla, alkohol- och drogkonsumtion samt om traumatiska händelser och ogynnsamma förhållanden under uppväxten. Det är viktigt att ha i minnet att situationen vid tidpunkten för undersökningen kan skilja sig från situationen när man sålde sex. Samband mellan hälsfaktorer och erfarenhet av

att sälja sex kan vara av intresse även ur ett mer långsiktigt perspektiv om man inte ser försäljningen av sex som en isolerad företeelse.

Män som hade sålt sex skiljde sig inte från män som inte hade sålt sex när det gäller psykiska symptom och självkänsla i nuläget, tabell 1.51. Kvinnor som sålt sex hade högre medelvärden för psykiska symptom (M 42,4), d.v.s. rapporterade i genomsnitt fler symptom än kvinnor som inte sålt sex (M 34,0).

Tabell 1.51. Psykiska symptom (SCL-25) och självkänsla (Rosenbergs self-esteem skala).

	Män som sålt sex n = 21 M (SD)	Män som aldrig sålt sex n = 2453 M (SD)	p-värde	Kvinnor som sålt sex n = 16 M (SD)	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554 M (SD)	p-värde
SCL totalvärde ^a	33,9 (11,1)	31,3 (8,1)	n.s.	42,4 (15,8)	34,0 (9,8)	≤ .10
Rosenberg self-esteem ^b	25,3 (5,3)	24,4 (5,0)	n.s.	21,3 (7,8)	23,0 (5,8)	n.s.

^a Ju högre värden, desto fler symptom.
^b Ju högre värden, desto starkare självkänsla.
T-test.

Kvinnor som hade sålt sex hade en signifikant högre generell alkoholkonsumtion vid tidpunkten för undersökningen jämfört med kvinnor som aldrig hade sålt sex, tabell 1.52. Män som hade sålt sex hade däremot ingen högre alkoholkonsumtion än män som inte sålt sex. Både män och kvinnor som sålt sex uppgav en signifikant högre drogkonsumtion än män och kvinnor som inte sålt sex – 14,3 respektive 18,8 procent jämfört med 3,9 respektive 2,2 procent. Det var dock endast 12,5 procent av kvinnorna och ingen av männen som sålt sex som uppgav att senaste försäljningen av sex hade påverkats av att man behövde pengar till droger, se tabell 1.44.

Tabell 1.52. Konsumtion av alkohol (AUDIT) och droger (DUDIT).

	Män som sålt sex n = 21	Män som aldrig sålt sex n = 2453	p-värde	Kvinnor som sålt sex n = 16	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554	p-värde
<u>Generell alkoholkonsumtion</u> ^a	M (SD) 4,3 (3,4)	M (SD) 4,0 (2,2)	n.s.	M (SD) 4,4 (2,5)	M (SD) 3,0 (1,9)	≤ .01
<u>Använder du droger?</u> ^b	%	%		%	%	
Nej	85,7	96,1		81,3	97,8	
Ja	14,3	3,9	≤ .05	18,8	2,2	≤ .01

^a Höga värden indikerar hög alkoholkonsumtion. Oneway ANOVA.
^b Chi² Test.

Män som sålt sex rapporterade i genomsnitt signifikant fler potentiellt traumatiska händelser som de hade varit med om under sin uppväxt (M 10,6) än män som inte sålt sex (M 6,5), tabell 1.53. Män som sålt sex rapporterade till exempel signifikant oftare än män som inte sålt sex att de under sin uppväxt hade utsatts för sexuella handlingar mot sin vilja av en vuxen som inte ingick i deras familj (sålt sex 19,0 %, inte sålt sex 3,6 %, p ≤ .01), blivit slagen eller skadat av en vuxen i sin familj (sålt sex 47,6 %, inte sålt sex 12,8 %, p ≤ .001), blivit slagen eller skadat av en vuxen som inte ingick i familjen (sålt sex 52,4 %, inte sålt sex 19,1 %, p ≤ .001), sett någon i sin familj – förälder eller syskon – bli slagen eller skadad av en vuxen i sin familj (sålt sex 33,3 %, inte sålt sex 9,6 %, p ≤ .01) eller blivit bunden eller instängd i ett trångt utrymme mot sin vilja (sålt sex 28,6 %, inte sålt sex 4,9 %, p ≤ .001). Kvinnor som sålt sex hade oftare än kvinnor som inte sålt sex blivit slagen eller skadat av en vuxen som inte

ingick i familjen (sålt sex 31,3 %, inte sålt sex 8,8 %, $p \leq .01$). Kvinnor som sålt sex rapporterade inte signifikant oftare än kvinnor som inte sålt sex att de utsatts för sexuella handlingar av en vuxen i sin familj (sålt sex 0 %, inte sålt sex 1,9 %) eller av en annan vuxen (sålt sex 12,5 %, inte sålt sex 10,0 %).

Tabell 1.53. Traumatiska händelser och ogynnsamma erfarenheter under uppväxten (LYLES).

LYLES ^a	Män som sålt sex n = 21 M (SD)	Män som aldrig sålt sex n = 2453 M (SD)	p-värde	Kvinnor som sålt sex n = 16 M (SD)	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554 M (SD)	p-värde
Traumatiska händelser	10,6 (5,8)	6,5 (4,6)	$\leq .01$	6,3 (4,6)	5,3 (3,8)	n.s.
Ogynnsamma erfarenheter	2,3 (2,1)	1,2 (1,4)	$\leq .05$	2,6 (1,7)	1,4 (1,5)	$\leq .001$
^a Ju högre medelvärde (M) desto fler traumatiska händelser eller ogynnsamma erfarenheter under uppväxten. T-Test.						

Både män och kvinnor som sålt sex rapporterade också i genomsnitt fler långvariga ogynnsamma erfarenheter under uppväxten än män och kvinnor som inte sålt sex. Bland annat rapporterade män som sålt sex oftare än män som inte sålt sex att de hade blivit mobbad (sålt sex 57,1 %, inte sålt sex 34,4 %, $p \leq .05$), att de blivit utsatta för känslomässig misshandel som att bli nedvärderad, nedtryckt eller förnedrad (sålt sex 38,1 %, inte sålt sex 16,5 %, $p \leq .05$) och att föräldrarna haft någon långvarig sjukdom eller handikapp (sålt sex 33,3 %, inte sålt sex 11,1 %, $p \leq .01$). Kvinnor som sålt sex rapporterade oftare än kvinnor som inte sålt sex att de hade blivit mobbad (sålt sex 68,8 %, inte sålt sex 34,5 %, $p \leq .01$), att föräldrarna haft någon långvarig sjukdom eller handikapp (sålt sex 31,3 %, inte sålt sex 12,6 %, $p \leq .05$) eller att någon förälder suttit i fängelse (sålt sex 12,5 %, inte sålt sex 1,1 %, $p \leq .05$).

4.3.13 Sexualitet

Bland män som hade sålt sex uppgav signifikant fler än bland män som inte hade sålt sex att de var homosexuella eller bisexuella (män som sålt sex: heterosexuella 81,0 %, homosexuella 9,5 %, bisexuella 9,5 %, osäker eller inget av dessa 0 %; män som inte sålt sex: heterosexuella 95,2 %, homosexuella 1,7 %, bisexuella 1,2 %, osäker 0,7 %, inget av dessa 1,2 %; $p \leq .001$). Bland kvinnor som sålt sex uppgav signifikant fler än bland kvinnor som inte sålt sex att de var bisexuella eller osäkra kring sin sexuella läggning (kvinnor som sålt sex: heterosexuella 81,3 %, homosexuella/lesbiska 0 %, bisexuella 12,5 %, osäkra 6,3 %, inget av dessa 0 %; kvinnor som inte sålt sex: heterosexuella 94,7 %, homosexuella/lesbiska 0,6 %, bisexuella 2,1 %, osäkra 1,6 %, inget av dessa 1,1 %; $p \leq .001$).

Män och kvinnor som sålt sex rapporterade oftare än män och kvinnor som inte sålt sex att de hade haft fler än 10 samlagspartners (ej relaterat till prostitution), tabell 1.54.

Män som hade sålt sex uppgav betydligt oftare än män som aldrig sålt sex att de någon gång hade testat sig för hiv (sålt sex 61,9 %, inte sålt sex 27,8 %), tabell 1.54. Även kvinnor som hade sålt sex uppgav oftare att de hade testat sig för hiv (68,8 %) än kvinnor som inte sålt sex (48,3 %).

Tabell 1.54. Antal samlagspartners^a och förekomst av hiv-testning.

	Män som sålt sex n = 21 %	Män som aldrig sålt sex n = 2453 %	p-värde	Kvinnor som sålt sex n = 16 %	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554 %	p-värde
<u>Antal samlagspartners</u>	n = 21	n = 2285		n = 16	n = 2383	
En	-	9,3		-	11,0	
2 – 5	9,5	30,7		18,8	33,4	
6 – 10	9,5	22,7		6,3	23,4	
Fler än 10	81,0	37,2	≤ .001	75,0	32,3	≤ .01
<u>Testat sig för hiv:</u>	n = 21	n = 2445		n = 16	n = 2540	
Ja, någon gång	61,9	27,8	≤ .001	68,8	48,3	≤ .10

^a Frågan ställdes till alla som hade rapporterat att de någon gång haft oralsex, analsex eller vaginalt samlag med någon. Tio personer som endast haft oralsex och en person som haft oralsex och vaginalt samlag ansåg inte att de hade haft samlag och svarade inte på frågan om hur många personer de hade haft samlag med. Åttiofem personer (1,7 %) ville ej svara.
Chi² Test.

Män som sålt sex värderade i högre grad än män som inte sålt sex sitt sexualliv som mycket eller ganska tillfredsställande, tabell 1.55. Personer som sålt sex och som vid tidpunkten för undersökningen levde i ett stadigt förhållande (24 av 37) upplevde i samma utsträckning som de som ej sålt sex att de levde i en kärleksfull relation: Av männen som sålt sex uppgav 86,7 procent jämfört med 85,4 procent bland män som inte sålt sex att deras nuvarande relation var kärleksfull; 88,9 procent av kvinnor som sålt sex och 89,0 procent bland kvinnor som ej sålt sex upplevde sin nuvarande relation som kärleksfull.

Tabell 1.55. Värderingen av sexuallivet.

Hur värderar du ditt sexualliv som helhet? Tycker du att det är ...	Män som sålt sex n = 21 %	Män som aldrig sålt sex n = 2453 %	p-värde	Kvinnor som sålt sex n = 16 %	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554 %	p-värde
... mycket tillfredsställande	23,8	13,9		-	17,6	
... ganska tillfredsställande	61,9	37,6		56,3	37,7	
... varken eller	-	22,4		12,5	25,6	
... ganska otillfredsställande	9,5	17,3		18,8	11,9	
... mycket otillfredsställande	4,8	8,8	≤ .05	12,5	7,2	n.s.

Chi² Test.

Män som sålt sex hade under det senaste året använt Internet mer aktivt för kärleks- och sexuella syften än män som inte sålt sex, tabell 1.56. Till exempel uppgav 38,1 procent att de hade chattat med andra om sex, jämfört med 11,2 procent av männen som inte sålt sex. Det var också vanligare att män som sålt sex flirtat med andra, letat efter en kärleksrelation eller sexpartners och haft sex online eller offline med någon de lärt känna på Internet.

Generellt använde också kvinnor som sålt sex Internet mer aktivt för sexuella syften jämfört med kvinnor som inte sålt sex. Skillnaderna var dock inte signifikanta utom när det gäller frågan om man lagt ut sexuella bilder eller filmer av sig själv på Internet eller mobil, chattat om sex med andra på Internet eller köpt sexprodukter på Internet. Kvinnor som inte sålt sex använde Internet något mer i kärlekssyften än kvinnor som sålt sex. Till exempel uppgav 9,7 procent av kvinnorna som inte sålt sex att de hade letat efter en kärleksrelation (sålt sex 6,3 %) och 5,7 procent (sålt sex 0 %) att de lärt känna någon på Internet som de blivit kär i (n.s.).

Tabell 1.56. Användning av Internet för kärleks- och sexuella syften.

Har du gjort eller upplevt något av följande under de senaste 12 månaderna? ^a	Män som sålt sex n = 21 %	Män som aldrig sålt sex n = 2453 %	p-värde	Kvinnor som sålt sex n = 16 %	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554 %	p-värde
Läst erotiska texter (t.ex. noveller) på Internet	33,3	25,6	n.s.	25,0	14,8	n.s.
Tittat på pornografi på Internet	71,4	68,2	n.s.	31,3	16,6	n.s.
Chattat om sex med andra på Internet	38,1	11,2	≤ .001	18,8	6,5	≤ .10
Sökt kunskap om sex på Internet	28,6	28,6	n.s.	25,0	17,8	n.s.
Köpt sexprodukter via Internet (t.ex. sexuella hjälpmedel, filmer, kläder)	33,3	14,6	≤ .05	25,0	9,5	≤ .10
Flirtat med andra på Internet	57,1	19,7	≤ .001	25,0	13,3	n.s.
Letat via Internet efter en kärleksrelation	47,6	15,9	≤ .001	6,3	9,7	n.s.
Letat via Internet efter sexpartners	38,1	9,9	≤ .001	6,3	1,8	n.s.
Lärt känna någon på Internet som du blivit kär i	14,3	7,7	n.s.	-	5,7	n.s.
Lagt ut sexuella bilder/filmer av dig själv på Internet eller mobil	4,8	2,8	n.s.	12,5	1,4	≤ .05
Lärt känna någon på Internet som du hade sex med online	19,0	3,9	≤ .01	-	1,4	n.s.
Lärt känna någon på Internet som du sedan träffade offline och hade sex med	28,6	8,1	≤ .01	6,3	5,1	n.s.

^a Siffrorna anger andelen som svarat Ja.
Chi² Test eller Fisher's Exact Test.

Både män och kvinnor som sålt sex rapporterade fler problem med tvångsmässigt sexuellt beteende än män och kvinnor som inte sålt sex, tabell 1.57. Skillnaderna var signifikanta för män och kvinnor när det gäller huvudskalan. Män som sålt sex hade också signifikant högre genomsnittsvärden i delskalorna Upptagenhet, Kontrollförlust, Relationsstörning och Känsломässig störning. Kvinnor som sålt sex hade signifikant högre genomsnittsvärden i delskalan Upptagenhet, Relationsstörning och Känsломässig störning. Däremot rapporterades inga skillnader mellan de som sålt och de som inte sålt sex med avseende på delskalan Internet.

Tabell 1.57. Sexual Addiction Screening Test^a.

	Män som sålt sex n = 21 M (SD)	Män som aldrig sålt sex n = 2453 M (SD)	p-värde	Kvinnor som sålt sex n = 16 M (SD)	Kvinnor som aldrig sålt sex n = 2554 M (SD)	p-värde
SAST Huvudskala	3,7 (3,5)	1,4 (2,1)	≤ .01	2,6 (2,6)	0,7 (1,4)	≤ .05
SAST Internet	0,7 (1,5)	0,3 (0,8)	n.s.	0,1 (0,3)	0,1 (0,4)	n.s.
SAST Upptagenhet	0,9 (1,2)	0,4 (0,7)	≤ .10	0,5 (0,6)	0,1 (0,4)	≤ .05
SAST Kontrollförlust	0,9 (1,2)	0,3 (0,7)	≤ .05	0,3 (0,7)	0,1 (0,4)	n.s.
SAST Relationsstörning	0,9 (1,1)	0,2 (0,6)	≤ .01	0,5 (0,8)	0,1 (0,4)	≤ .10
SAST Känsломässig störning	0,9 (1,1)	0,5 (0,8)	≤ .01	0,8 (1,0)	0,3 (0,6)	≤ .10

^a Högre medelvärde (M) indikerar fler problem med tvångsmässigt sexuellt beteende.
T-Test.

Det var vanligare att personer som sålt sex hade ett värde ovanför det kliniska gränsvärdet i Huvudskalan (män: sålt sex 14,3 %, inte sålt sex 5,7 %, n.s.; kvinnor: sålt sex 18,8 %, inte sålt sex 1,5 %, $p \leq .01$) och i delskalorna Kontrollförlust (män: sålt sex 33,3 %, inte sålt sex 7,3 %, $p \leq .001$; kvinnor: sålt sex 12,5 %, inte sålt sex 1,6 %, $p \leq .05$), Relationsstörning (män: sålt sex 23,8 %, inte sålt sex 4,5 %, $p \leq .01$; kvinnor: sålt sex 18,8 %, inte sålt sex 1,7 %, $p \leq .01$) och Känslomässig störning (män: sålt sex 23,8 %, inte sålt sex 8,5 %, $p \leq .05$; kvinnor: sålt sex 12,5 %, inte sålt sex 4,9 %, n.s.).

4.3.14 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier

Det finns inga jämförelseuppgifter från tidigare befolkningsstudier bland vuxna när det gäller sociodemografiska faktorer, hälsa och sexualitet bland personer som sålt sex. Det beror antagligen på att antalet individer var litet; endast 12 personer i 1996 års undersökning (Månsson, 1996) och 9 i 2008 års undersökning (Kuosmanen, 2008). I 2011 års undersökning var gruppen något större (37 personer), men det måste påpekas att resultaten måste tolkas med stor försiktighet. Med tanke på att det inte finns några liknande uppgifter sedan tidigare för vuxna ur ett befolkningsperspektiv, har vi ändå valt att redovisa de här. Det finns också några jämförelsedata från ungdomsstudierna där antalet ungdomar som uppgav att de hade sålt sex var lite större än i vuxenstudierna – 60 år 2004 och 51 år 2009 (Svedin & Priebe, 2004, 2009).

Även om brist på arbete eller pengar nämndes av många som anledning till att man senast sålde sex, är det vid tidpunkten för undersökningen ingen större skillnad mellan de som sålt sex och de som inte har gjort det när det gäller månadsinkomst och andelen som har arbete som huvudsaklig sysselsättning. Detsamma gäller för andelen som lever i en stadig relation eller har barn samt för förekomsten av psykiska symptom och för självkänslan. Här finns en viktig skillnad till ungdomsstudien som visade en signifikant försämrade psykisk hälsa och lägre självkänsla hos ungdomar som sålt sex (Svedin & Priebe, 2009). Det kan vara så att ungdomar som säljer sexuella tjänster mår sämre än personer som säljer sex som äldre eller att man mår bättre än vid tidpunkten då man sålde sex och att också livsomständigheterna i övrigt har förbättrats. I ljuset av detta är det dock anmärkningsvärt att kvinnors generella alkoholkonsumtion och mäns och kvinnors droganvändning även vid tidpunkten för undersökningen är högre bland dem som sålt sex än bland dem som inte har gjort det.

Det är också anmärkningsvärt att andelen som har upplevt våld i parrelationer och mer långvarigt ogynnsamma förhållanden under barndomen är högre bland dem som sålt sex än bland dem som inte gjort det. Erfarenheter av sexuella övergrepp under uppväxten beskrivs ofta som en viktig bakgrundsfaktor för kvinnor som prostituerar sig, se t.ex. litteraturgenomgången i Hedin och Månsson (1998). I ungdomsstudierna uppgav 41,7 procent (2004) respektive 51,0 procent (2009) bland ungdomarna som sålt sex att de hade blivit utsatta för sexuella övergrepp av vuxna eller jämnåriga (Svedin & Priebe, 2004, 2009). I Hedin och Månssons (1998) intervjustudie med 23 kvinnor som lämnat prostitutionen beskrev 10 kvinnor erfarenheter av sexuella övergrepp under uppväxten, men det fanns också kvinnor som inte rapporterade egna övergreppserfarenheter och som tog avstånd från sammankopplingen mellan sexuella övergrepp under barndomen och prostitution. I vår befolkningsstudie rapporterade kvinnor som sålt sex *inte* oftare än kvinnor som inte sålt sex utsatthet för sexuella handlingar under barndomen, däremot rapporterade fler män som sålt sex än män som inte gjort det att de hade blivit utsatta för sexuella handlingar mot sin vilja.

Det verkar som om både män och kvinnor som sålt sex är sexuellt mer aktiva än de som inte sålt sex. De rapporterar fler samlagspartners, men också mer tvångsmässigt sexuellt beteende

vilket tyder på att försäljningen av sexuella tjänster för vissa skulle kunna vara en del i ett sådant tvångsmässigt beteende. Samtidigt uppger framför allt män som sålt sex att de värderar sitt sexualliv som tillfredsställande eller mycket tillfredsställande. Också i ungdomsstudien från 2004 var ungdomar som sålt sex allmänt mer sexuellt aktiva än ungdomar som inte sålt sex (Svedin & Priebe, 2004). Till exempel hade de signifikant lägre ålder vid sexuell debut, ett större antal samlagspartners och framför allt pojkarna uppgav att de ofta kände sexuell lust.

4.3.15 Försäljning av sex utan fysisk beröring

Deltagarna fick även svara på en fråga om de någon gång tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för sex utan fysisk beröring, närmare definierad som posering utan fysisk beröring, striptease, telefonsex eller andra sexuella teletjänster och webcamsex eller andra sexuella Internettjänster.

Tabell 1.58 visar att 0,4 procent av deltagarna (0,3 % bland männen och 0,4 % bland kvinnorna) hade sålt en eller flera former av sex utan fysisk beröring. Om man ser på varje form av sex utan fysisk beröring separat, uppgav respektive 0,2 procent att de hade sålt posering, striptease eller telefonsex eller andra sexuella teletjänster och 0,1 procent att de hade sålt webcamsex eller andra sexuella Internettjänster. Det fanns ingen signifikant skillnad mellan män och kvinnor. Deltagare i åldersgruppen 18 till 24 år rapporterade oftare att de sålt någon form av sex utan fysisk beröring (0,6 %) än äldre deltagare (0,3 – 0,4 %), men skillnaden var inte signifikant.

Tabell 1.58. Sålt sex utan fysisk beröring. Kön.

Man kan också sälja sex utan fysisk beröring. Har du någon gång tagit emot pengar eller annan ersättning som betalning för ...	Alla deltagare n = 5071 %	Män n = 2488 %	Kvinnor n = 2583 %	p-värde
... posering utan fysisk beröring				
Ja	0,2	0,2	0,2	
Nej	99,3	99,2	99,3	
Vill ej svara	0,6	0,6	0,5	n.s.
... striptease				
Ja	0,2	0,1	0,2	
Nej	99,3	99,2	99,3	
Vill ej svara	0,6	0,6	0,5	n.s.
... telefonsex eller andra sexuella teletjänster				
Ja	0,2	0,1	0,2	
Nej	99,3	99,2	99,3	
Vill ej svara	0,6	0,6	0,5	n.s.
... webcamsex eller andra sexuella Internettjänster				
Ja	0,1	0,1	0,1	
Nej	99,3	99,3	99,4	
Vill ej svara	0,6	0,6	0,5	n.s.
Sålt minst ett av ovanstående: Ja	0,4	0,3	0,4	n.s.
Chi ² Test.				

Att sälja sex utan fysisk beröring var vanligare bland dem som även hade sålt sex med fysisk beröring. Av de 37 personer som sålt sex med fysisk beröring uppgav fyra (10,8 %) att de också sålt sex utan fysisk beröring.

4.3.16 Kommentarer och jämförelser med tidigare studier

Det var mycket få personer som uppgav att de hade sålt sex utan fysisk beröring (0,4 %), hälften så många än de som sålt sex med fysisk beröring (0,7 %). Även om det var vanligare bland dem som sålt sex med fysisk beröring att man också hade sålt sex utan fysisk beröring – cirka en tiondel hade gjort det – var sambandet inte lika starkt som kopplingen mellan att köpa sex med eller utan fysisk beröring – knappt hälften bland dem som köpt sex med fysisk beröring hade också köpt sex utan fysisk beröring.

Liksom köp av sex utan fysisk beröring har heller inte förekomsten av försäljning av sex utan fysisk beröring undersökts mer specifikt i tidigare svenska befolkningsstudier med vuxna. Frågor om försäljning av sex utan fysisk beröring har dock förekommit i tidigare studier med ungdomar i 18-årsåldern. I 2004 års studie uppgav 0,6 procent av ungdomarna att de hade visat sitt könsorgan för någon, 0,4 att de hade låtit sig fotograferas eller filmas naken och 0,3 procent att de hade blivit fotograferad eller filmad i sexuella situationer mot ersättning (Svedin & Priebe, 2004). Motsvarande siffror för år 2009 var 0,7 procent, 0,5 procent och 0,5 procent (Svedin & Priebe, 2009). Frågorna skiljde sig åt i ungdomsstudierna och den här aktuella undersökningen, men tycks bekräfta det (inte signifikanta) fyndet i denna undersökning att det är något vanligare bland yngre än bland äldre att ha erfarenhet av att sälja sex utan fysisk beröring. Dock är siffrorna för ungdomar i samtliga undersökningar mycket låga.

4.4 Avslutande multivariata analyser

I de föregående avsnitten i resultatdelen har samband mellan två olika variabler studerats, till exempel mellan kön och attityder till prostitution. Det är dock ofta så att sambandet även påverkas av ytterligare variabler. Man kan få en djupare förståelse av dessa samband genom att göra multivariata analyser. Vi har valt att avslutningsvis göra några sådana analyser för att närmare belysa samband som kan vara av särskilt intresse.

4.4.1 Åsikter om sexköpslagen

I avsnitt 4.1.2 har vi sett att kvinnor var mer positiva till att behålla sexköpslagen som förbjuder köp av sex (tabell 1.6) medan det inte fanns några signifikanta skillnader mellan olika åldersgrupper i denna fråga (tabell 1.7). Det är av intresse att närmare undersöka faktorer som är relaterade till att allmänhetens inställning till sexköpslagen.

Modell 1 i tabell 1.59 visar hur attityden till sexköpslagen påverkas av en rad sociodemografiska variabler - kön, ålder, högsta avslutade utbildning och födelseland (Sverige eller utrikes). Ålder inkluderades trots att det inte fanns något samband i tabell 1.7, eftersom multivariata analyser ibland visar samband som inte framkommer i bivariata analyser. Det framkom dock inga ålderskillnader i den multivariata analysen. Om man kontrollerar övriga variabler i analysen, är sannolikheten för en positiv attityd till sexköpslagen fyra gånger större för kvinnor än för män och 1,5 gånger större för personer

med universitets- eller högskoleutbildning än för personer med grundskoleutbildning som högsta avslutade utbildning. Sannolikheten att vara positiv till sexköpslagen var hälften så stor hos personer födda utomlands jämfört med personer födda i Sverige.

I Modell 2 i tabell 1.59 har vi använt samma variabler som i Modell 1, men lagt till variabeln om man sålt sex eller inte. Resultaten för de sociodemografiska variablerna är i stort sett identiska i Modell 1 och Modell 2, men Modell 2 visar också att sannolikheten att personer som sålt sex är positiva till sexköpslagen är bara en tredjedel så stor som sannolikheten för personer som inte sålt sex om man kontrollerar för övriga variabler i modellen. Modell 2 har ett något högre förklaringsvärde än Modell 1, men endast drygt 15 procent av variationen förklaras av de variabler som ingår i modellen (Nagelkerke R^2), vilket tyder på att det finns ytterligare variabler som påverkar sannolikheten att vara positiv till sexköpslagen.

Tabell 1.59 Samband mellan positiv attityd till sexköpslagen, sociodemografiska variabler och erfarenhet av att sälja sex.

	Modell 1 n=5031 aOR (95 % CI) p-värde	Modell 2 n=5006 aOR (95 % CI) p-värde
<u>Kön</u>		
Man	(referens)	(referens)
Kvinna	4,08 (3,6-4,6) ≤ .001	4,12 (3,6-4,7) ≤ .001
<u>Ålder</u>		
18-34 år	(referens)	(referens)
35-49 år	1,10 (0,9-1,3) n.s.	1,12 (1,0-1,3) n.s.
50-65 år	1,14 (0,97-1,3) n.s.	1,16 (1,0-1,4) n.s.
<u>Högsta avslutade utbildning</u>		
Grundskola	(referens)	(referens)
Gymnasieskola	1,05 (0,8-1,4) n.s.	1,03 (0,8-1,3) n.s.
Universitet/högskola	1,48 (1,2-1,9) ≤ .01	1,46 (1,1-1,9) ≤ .01
<u>Född utomlands</u>		
Nej	(referens)	(referens)
Ja	0,55 (0,4-0,7) ≤ .001	0,57 (0,4-0,8) ≤ .001
<u>Har sålt sex</u>		
Nej		(referens)
Ja	-	0,29 (0,1-0,6) ≤ .001
Sammanfattning av modellen		
-2 Log likelhood	5916.072	5855.302
Cox & Snell R^2	.108	.111
Nagelkerke R^2	.149	.153
Logistisk regressionsanalys. Metod: Enter. Alla variabler i analysen visas i tabellen.		

Vidare undersöktes hur erfarenheten av att ha köpt sex påverkar inställningen till sexköpslagen. Eftersom nästan enbart män uppgav att de hade köpt sex, analyserades endast männens svar i detta sammanhang. Vi har redan tidigare sett att män som någon gång hade köpt sex var mindre benägna att vilja behålla sexköpslagen, tabell 1.21. Om man på motsvarande sätt som i Modell 2 i tabell 1.59 gör en multivariat analys, där man kontrollerar för sociodemografiska faktorer, är sannolikheten att vilja behålla sexköpslagen en tredjedel så stor för män som köpt sex jämfört med män som inte köpt sex (aOR 0,32, 95 % CI 0,2-0,4, p ≤ .001).

För att se vilken betydelse det har när man senast köpte sex och hur ofta man har köpt sex, gjordes en analys av svaren från män som hade köpt sex, tabell 1.60. Analysen visade att sannolikheten att män, som senast köpt sex för mindre än ett år sedan, var positiva till

sexköpslagen endast var en tiondel så stor som hos män som senast köpt sex för mer än ett år sedan. Samtidigt var sannolikheten att män som köpt sex fyra eller fler gånger var positiva till sexköpslagen hälften så stor jämfört med sannolikheten hos män som köpt sex mellan en och tre gånger. Ålder, högsta avslutade utbildning och om man var född utomlands hade ingen betydelse. Analysen visar inte oväntat att det bland män som köpt sex finns en gradering i inställningen till sexköpslagen där män som köpt sex oftare eller mer nyligen har en mer negativ inställning än övriga män som köpt sex. Det verkar också vara så att tidpunkten för senaste sexköpet har något större betydelse än hur ofta man har köpt sex.

Tabell 1.60 Samband mellan positiv attityd till sexköpslagen, sociodemografiska variabler och köp av sex. Män som köpt sex ^a.

	n=248 aOR (95 % CI) p-värde
<u>Ålder</u>	
18-34 år	(referens)
35-49 år	1,77 (0,5-6,0) n.s.
50-65 år	2,31 (0,7-7,4) n.s.
<u>Högsta avslutade utbildning</u>	
Grundskola	(referens)
Gymnasieskola	0,59 (0,2-1,6) n.s.
Universitet/högskola	0,74 (0,3-2,0) n.s.
<u>Född utomlands</u>	
Nej	(referens)
Ja	1,86 (0,7-5,4) n.s.
<u>Har köpt sex – när senast?</u>	
Senast för mer än ett år sedan	(referens)
Senast för mindre än ett år sedan	0,13 (0,2-1,0) ≤.05
<u>Har köpt sex – hur ofta?</u>	
1-3 gånger	(referens)
4 eller fler gånger	0,46 (0,2-0,9) ≤.05
Sammanfattning av modellen	
-2 Log likelihood	266.625
Cox & Snell R ²	.088
Nagelkerke R ²	.127
Logistisk regressionsanalys. Metod: Enter. Alla variabler i analysen visas i tabellen.	

En motsvarande analys som den som redovisas i tabell 1.60 har inte varit möjlig för personer som sålt sex på grund av att relativt få har indikerat att de sålt sex.

Sammanfattningsvis visar analyserna att sannolikheten att vilja behålla sexköpslagen är högre för kvinnor än för män och lägre för personer födda utomlands än för personer födda i Sverige. Åldersgrupp och högsta avslutade utbildning spelar ingen eller mycket liten roll för attityden till sexköpslagen. Däremot är sannolikheten att personer som sålt sex eller män som köpt sex vill behålla sexköpslagen mindre än för dem som inte har sålt eller köpt sex, även om man väger in övriga variabler. Ju oftare och ju mer nyligen män har köpt sex, desto mindre är sannolikheten att de vill behålla sexköpslagen.

4.4.2 Faktorer relaterade till att män köper sex

Det är vidare av intresse att undersöka vilka faktorer som är relaterade till att män köper sex. I de bivariata analyserna i avsnitt 4.2 visades bland annat att ålder, senaste månadsinkomst, traumatiska händelser under uppväxten, våld i någon tidigare relation, användning av alkohol

och droger, antal samlagspartners (ej i samband med sexköp) och olika aspekter av sexuellt tvångsmässigt beteende (delskalor i SAST) var och en för sig var relaterade till erfarenheten att ha köpt sex. Dessa variabler inkluderades i en multivariat analys, tabell 1.61. Tabellen visar de variabler som var av betydelse i de slutliga modellerna. Vissa av dessa variabler, som till exempel senaste månadsinkomst och användning av alkohol eller droger, avser situationen vid tidpunkten för undersökningen, även om de kan ha bestått under en längre tid, medan senaste sexköpet kan ligga mer eller mindre långt tillbaka i tiden. Resultaten måste därför tolkas med försiktighet och kan inte användas för att fastslå kausala sammanhang.

Modell 1 undersöker faktorer relaterade till att män köper sex (ja – nej) och inkluderar svar från alla män i undersökningsgruppen, tabell 1.61. Jämfört med män i åldern 18 till 34 år var sannolikheten 1,93 gånger så stor att män i åldern 35 till 49 år och 3,35 gånger så stor att män i åldern 50 till 65 år hade köpt sexuella tjänster, om man kontrollerade för övriga faktorer i modellen. Sannolikheten att ha köpt sex var också större för män som rapporterade våld i någon tidigare relation (aOR 1,67), en förhöjd generell alkoholkonsumtion (aOR 1,98), använde droger (aOR 2,02) eller hade haft fler än 10 samlagspartners (aOR 2,75). Samtliga delskalor i SAST, ett instrument som mäter tvångsmässigt sexuellt beteende, hade varit relaterade till köp av sex i den bivariata analysen av medelvärden, tabell 1.34, men män som köpt sex hade också i större utsträckning kliniska värden i flera av delskalorna. I Modell 1 var endast kliniska värden i delskalan Kontrollförlust som relaterade till ökad sannolikhet att köpa sex (aOR 2,87). Kontrollförlust syftar på oförmåga att sluta med sexuellt beteende trots utfästelser inför sig själv och andra och trots att beteendet orsakar problem.

Modell 2 inkluderade endast män som hade indikerat att de hade köpt sex, tabell 1.61. Målet med analysen här var att identifiera faktorer relaterade till hur ofta män köper sex (mellan en och tre gånger eller fler än tre gånger). Samma variabler som i Modell 1 användes i analysen; dessutom inkluderades uppgiften om när senaste sexköpet hade skett. I Modell 2 är det endast variabler som avser sexuella beteenden och generell alkoholkonsumtion som har signifikant betydelse för hur ofta män köper sex. Sannolikheten att män som köpt sex har gjort det fler än tre gånger var 2,60 större för män med en förhöjd generell alkoholkonsumtion än för män utan förhöjd alkoholkonsumtion och 5,23 större för män som har haft fler än 10 samlagspartners (ej i samband med sexköp) än för män som köpt sex och som har haft färre än 10 samlagspartners. Sannolikheten att män som köpt sex senast för mindre än ett år sedan hade gjort det fler än tre gånger var 9,56 gånger större jämfört med män som senast köpt sex för mer än ett år sedan, tabell 1.61. Däremot hade män med kliniska värden i skalan SAST Relationsstörning lägre sannolikhet att ha köpt sex fler än tre gånger (aOR 0,20) än män med normala värden. SAST Relationsstörning avser sexuellt beteende som skapat betydande relationsstörningar. Modell 2 förklarar närmare en tredjedel av variansen i modellen (Nagelkerke R^2 .312).

Tabell 1.61 Faktorer relaterade till att män köper sex (Modell 1) och att män köper sex fler än enstaka gånger (Modell 2)^a.

	Modell 1 n=2243 aOR (95 % CI) p-värde	Modell 2 n=232 aOR (95 % CI) p-värde
<u>Ålder</u> 18-34 år 35-49 år 50-65 år	(referens) 1,93 (1,2-3,2) ≤.05 3,35 (2,0-5,5) ≤.001	-
<u>Senaste månadsinkomst</u> Ingen inkomst eller mindre än 15000 SEK 15000 till 24999 SEK 25000 till 34999 SEK Mer än 35000 SEK	-	(referens) 0,24 (0,1-1,0) n.s. 0,65 (0,2-2,5) n.s. 0,47 (0,1-1,8) n.s.
<u>Våld i någon tidigare relation</u> Nej Ja	(referens) 1,67 (0,99-2,8) n.s.	-
<u>Generell alkoholkonsumtion</u> Ej förhöjd Förhöjd	(referens) 1,98 (1,5-2,7) ≤.001	(referens) 2,60 (1,4-4,9) ≤.01
<u>Använder droger</u> Nej Ja	(referens) 2,02 (1,1-3,8) ≤.05	-
<u>Antal samlagspartners</u> Inga eller färre än 10 Fler än 10	(referens) 2,75 (2,1-3,7) ≤.001	(referens) 5,23 (2,5-10,8) ≤.001
<u>SAST Kontrollförlust</u> Ej ovanför klinisk gräns Ovanför klinisk gräns	(referens) 2,87 (1,8-4,5) ≤.001	-
<u>SAST Relationsstörning</u> Ej ovanför klinisk gräns Ovanför klinisk gräns	-	(referens) 0,20 (0,05-0,9) ≤.05
<u>Har köpt sex – när senast?</u> Senast för mer än ett år sedan Senast för mindre än ett år sedan	-	(referens) 9,56 (3,0-30,1) ≤.001
Sammanfattning av modellen -2 Log likelihood Cox & Snell R ² Nagelkerke R ²	1354.655 .061 .126	245.76 .228 .312
^a Logistisk regression. Metod: Backward Conditional. Endast variabler som ingår i sista steget i respektive modell visas i tabellen (Modell 1: steg 7, Modell 2: steg 9). Variabler i analysen: ålder, senaste månadsinkomst, Lyles Traumatiska händelser (förhöjda värden), våld i någon tidigare relation (frågan ställdes till dem som haft en tidigare relation), användning av alkohol, användning av droger, antal samlagspartners (ej relaterad till köp av sex), SAST-delskalor: Internet, Upptagenhet, Kontrollförlust, Relationsstörning, Känslomässig störning. I Modell 2 dessutom: när köpt sex senast.		

Sammanfattningsvis var sannolikheten att ha köpt sex högre för män som indikerade högre ålder, förekomst av våld i någon tidigare relation, förhöjd generell alkoholkonsumtion, droganvändning, fler än tio samlagspartners (ej i samband med sexköp) och sexuellt tvångsmässigt beteende i form av kontrollförlust. Ålderns betydelse kan förklaras med att frågan om sexköp avser köp någon gång under livet och att det då blir mer sannolikt att äldre män har köpt sex någon gång. Sannolikheten att ha köpt sex fler än tre gånger var högre för män som senast hade köpt sex relativt nyligen, som hade haft fler än 10 samlagspartners och som hade en förhöjd generell alkoholkonsumtion, men lägre för män vars sexuella beteende

hade skapat relationsstörningar. Det är viktigt att komma ihåg att några av faktorerna avser förhållanden vid tidpunkten för undersökningen medan sexköpen kan ligga långt tillbaka i tiden. Dessa faktorer kan därför inte användas som en kausal förklaring till att män börjar köpa sex eller köper sex ofta.

4.4.3. Faktorer relaterade till att män och kvinnor säljer sex

Slutligen undersöktes faktorer relaterade till att män och kvinnor säljer sex. De bivariata analyserna i avsnitt 4.3 visade att ålder, kön, förekomst av traumatiska händelser och ogynnsamma erfarenheter, våld i någon tidigare relation, användning av alkohol och droger vid tidpunkten för undersökningen, antal samlagspartners (ej i samband med sexköp) och sexuellt tvångsmässigt beteende enligt SAST var relaterade till erfarenheten att sälja sex. Dessa variabler inkluderades i en multivariat analys. Tabell 1.62 visar de variabler som var av betydelse i den slutliga modellen. Sannolikheten att ha sålt sex någon gång i sitt liv var 4,13 gånger större (aOR) för dem som använde droger och nästan 2,93 gånger större (aOR) för dem som hade en ökad förekomst av ogynnsamma erfarenheter under uppväxten. Övriga faktorer relaterade till större sannolikhet att ha sålt sex var att ha haft fler än 10 samlagspartners (aOR 5,20) och sexuellt tvångsmässigt beteende (SAST) i form av kontrollförlust (aOR 4,44) och relationsstörning (aOR 2,88). Ålder, kön, traumatiska händelser under uppväxten och sexuellt tvångsmässigt beteende i form av upptagenhet och känslomässig störning (SAST) hade ingen betydelse i den slutliga modellen.

Tabell 1.62 Faktorer relaterade till att män och kvinnor säljer sex ^a.

	n=4613 aOR (95 % CI) p-värde
<u>Lyles – Ogynnsamma erfarenheter</u>	
Inga förhöjda värden	(referens)
Förhöjda värden	2,93 (1,4-6,2) ≤.01
<u>Använder droger</u>	
Nej	(referens)
Ja	4,13 (1,6-10,5) ≤.01
<u>Antal samlagspartners</u>	
Inga eller färre än 10	(referens)
Fler än 10	5,20 (2,3-11,6) ≤.001
<u>SAST Kontrollförlust</u>	
Ej ovanför klinisk gräns	(referens)
Ovanför klinisk gräns	4,44 (1,9-10,7) ≤.001
<u>SAST Relationsstörning</u>	
Ej ovanför klinisk gräns	(referens)
Ovanför klinisk gräns	2,88 (1,1-7,3) ≤.05
Sammanfattning av modellen	
-2 Log likelihood	355.373
Cox & Snell R ²	.014
Nagelkerke R ²	.162
^a Logistisk regression. Metod: Backward Conditional. Endast variabler som ingår i sista steget i modellen visas i tabellen (steg 8). Variabler i analysen: kön, ålder, Lyles Traumatiska händelser (förhöjda värden) och Ogynnsamma erfarenheter (förhöjda värden), våld i någon tidigare relation (frågan ställdes till dem som haft en tidigare relation), användning av alkohol, användning av droger, antal samlagspartners (ej relaterad till försäljning av sex), SAST-delskalor: Upptagenhet, Kontrollförlust, Relationsstörning, Känslomässig störning.	

Modellen om försäljning av sex avser både män och kvinnor medan modellerna för köp av sex endast avser män. Även om i princip samma variabler har använts i modellerna går de därför inte att jämföra direkt. Det har heller inte varit möjligt att närmare undersöka variabler relaterade till att man säljer sex mer eller mindre ofta, eftersom antalet personer som hade sålt sex var relativt litet.

5. DISKUSSION

Denna befolkningsstudie undersöker attityder till prostitution, åsikter om sexköpslagen samt förekomsten av köp och försäljning av sexuella tjänster. Studien utgör ett komplement till utvärderingen av verksamheten vid prostitutionsenheterna i Göteborg, Malmö och Stockholm som beskrivs i andra delar av denna rapport. Undersökningen knyter an till flera tidigare befolkningsstudier, dels två studier bland vuxna om köp och försäljning av sex som genomfördes 1996 (Månsson, 1998) respektive 2008 (Kuosmanen, 2008) och dels två studier bland ungdomar i 18-årsåldern om försäljning av sex (Svedin & Priebe, 2004, 2009).

Undersökningen genomfördes våren 2011 bland medlemmarna i en webbpanel i åldern 18 till 65 år. Av dem som inbjöds att delta valde 5071 personer, motsvarande en svarsfrekvens på 50,7 procent, att genomföra enkäten.

Det är viktigt att skilja uppgifterna från en befolkningsstudie som denna från de resultat som kommer fram i mer riktade studier där deltagarna har erhållit någon form av professionell insats med anknytning till att man har köpt eller sålt sex. Man kan förvänta sig att deltagarna i den senare typen av studier har köpt eller sålt sex i större omfattning, är mer problembelastade och mer hjälpsökande än deltagarna i en befolkningsstudie som oftast inte varit i kontakt med hjälpapparaten.

5.1 Tillförlitlighet och representativitet

Undersökningen bygger på deltagarnas egen rapportering av sina erfarenheter och attityder. Att köpa och sälja sex är känsliga ämnen. Det kan vara så att en del personer med dessa erfarenheter valde att inte delta i enkäten alternativt att delta men att inte alls eller bara delvis rapportera dessa erfarenheter. Till exempel ligger de sexköp som rapporteras i enkäten tidsmässigt ofta före sexköpslagens tillkomst. Det kan finnas en underrapportering av sexköp som har skett mer nyligen och som därmed är olagliga. Samtidigt uppgav också i 1996 års undersökning, d.v.s. för sexköpslagen, en majoritet att sexköpen låg långt tillbaka i tiden. Risken för underrapportering är antagligen större i en personlig intervju än i en undersökning där deltagarna är anonyma och vet att de ingår i ett stort urval. Det kan också vara så att man inte minns eller att man i efterhand uppfattar det som har hänt på ett annat sätt än när man befann sig i situationen.

Svar på frågor om attityder kan vara påverkade av tillfälligheter som aktuella händelser eller mediabevakning. Dessutom kan samma fråga eller uttryck uppfattas på olika sätt av olika personer trots att frågorna har utprovats i förväg och ambitionen har varit att vara så specifik och tydlig som möjligt.

En befolkningsstudie som denna som förutsätter medlemskap i en webbpanel lyckas förmodligen inte fånga personer som vid tidpunkten för undersökningen lever ett problemfyllt liv med t.ex. ett aktivt missbruk. Personer som är utsatta för människohandel för sexuella ändamål eller riskgrupper som är svåra att nå som till exempel hemlösa ingick inte heller i undersökningsgruppen. En annan begränsning är att endast hälften av dem som ingick i det ursprungliga urvalet valde att delta i undersökningen. Som vi har beskrivit i tidigare avsnitt, har det länge funnits en trend att färre personer än tidigare deltar i studier som bygger på representativa urval. Frågan är då hur representativa de som deltar är för befolkningen som helhet. Fördelningen bland undersökningens deltagare motsvarar fördelningen i Sveriges

befolkning med avseende på kön och var i landet man bor, dock är invånare från Stockholms län underrepresenterade. Vidare är yngre personer, framför allt män, samt utrikes födda personer underrepresenterade. Det kan också finnas andra faktorer som vi inte haft möjlighet att analysera där fördelningen i undersökningsgruppen inte motsvarar fördelningen i hela befolkningen.

Sammantaget kan det vara så att förekomsten av köp och försäljning av sex underskattas i undersökningen och att även andra resultat har påverkats av de begränsningar som beskrivits här. Resultaten som presenteras i denna rapport ska tolkas utifrån dessa begränsningar. Vi menar dock att det med dessa förbehåll i minnet är möjligt att besvara ett antal viktiga frågor.

5.2 Vad vet vi om förekomsten av köp och försäljning av sex år 2011? Kan man säga något om förändringar över tid?

Andelen personer som uppgett att de någon gång i sitt liv har betalat för att sexuellt vara tillsammans med någon uppskattades till 5,0 procent i denna undersökning (10,2 % bland männen och 0,1 % bland kvinnorna). Sannolikt ligger det faktiska värdet mellan 4,4 och 5,6 procent (95 % konfidensintervall), vilket motsvarar en andel av mellan 260 000 och 330 000 personer i befolkningen. En jämförelse med resultaten från tidigare undersökningar där 6,7 procent (6,1 - 7,3 %) år 1996 (Månsson, 1998) och 3,5 procent (2,3 - 4,7 %) år 2008 (Kuosmanen, 2008) uppgav att de hade köpt sex visar att det har skett en minskning sedan år 1996, d.v.s. sedan sexköpslagen infördes. Liksom i de tidigare studierna låg det senaste sexköpet relativt långt tillbaka i tiden, men knappt hälften av dem som köpt sex uppgav att de hade köpt sex efter att sexköpslagen införts.

I undersökningen uppgav 0,7 procent (0,5- 0,9 %, 95 % konfidensintervall) att de någon gång i sitt liv hade sålt sex (0,8 % bland männen och 0,6 % bland kvinnorna). Det motsvarar en andel av mellan 30 000 och 53 000 personer i befolkningen. Motsvarande procentsiffror var 0,4 procent (0,2-0,6 %) för år 1996 (Månsson, 1998) och 1,2 procent (0,6-1,8 %) för år 2008 (Kuosmanen, 2008). Det är svårt att med säkerhet uttala sig om förändringar över tid, eftersom konfidensintervallerna för alla tre undersökningar överlappar varandra.

I likhet med de tidigare studierna hade en majoritet bland dem som köpt sex gjort det mellan en och tre gånger och drygt en tiondel hade köpt sex fler än tio gånger. Knappt hälften av dem som sålt sex uppgav att de hade gjort det mellan en och tre gånger, en tredjedel hade gjort det mellan fyra och tio gånger och drygt 20 procent hade sålt fler än tio gånger. De flesta som köpt eller sålt sex har alltså gjort det ett fåtal gånger medan en mindre grupp har en mer omfattande erfarenhet av att köpa eller sälja sex.

Ovanstående resultat avser köp och försäljning av sex med fysisk beröring. Drygt 10 procent av deltagarna uppgav att de hade köpt sex utan fysisk beröring, till exempel posering eller webcamsex (22,1% bland männen och 1,8 % bland kvinnorna). Nästan hälften av dem som köpt sex med fysisk beröring hade också köpt sex utan fysisk beröring. Mindre än en procent av samtliga deltagare och drygt 10 procent av dem som sålt sex med fysisk beröring hade sålt sex utan fysisk beröring. Resultaten visar på att det finns ett samband på så sätt att har man köpt eller sålt sex med fysisk beröring så har man även köpt eller sålt sex utan fysisk beröring.

5.3 Vad vet vi ur ett befolkningsperspektiv om män som har köpt sex?

Eftersom nästan alla personer som uppgav att de någon gång i sitt liv hade köpt sex var män fokuserades analysen av sociodemografiska faktorer, hälsa och sexualitet på männen. Vid tidpunkten för undersökningen skilde sig män som köpt sex inte från män som inte köpt sex när det gäller de flesta sociodemografiska faktorerna, men också psykiska symptom och självkänsla. Samtidigt rapporterade män som har köpt sex en högre alkohol- eller drogkonsumtion och fler traumatiska händelser eller ogynnsamma omständigheter under uppväxten än män som inte köpt sex. Fyndet att män som köpt sex rapporterade signifikant fler traumatiska händelser under sin uppväxt än män som inte köpt sex, däribland att man hade utsatts för sexuella handlingar mot sin vilja av en vuxen som inte tillhörde familjen, var oväntat. Män som köpt sex hade också oftare än andra blivit slagna av vuxna under sin uppväxt. Relativt många bland dem som köpt sex har rapporterat att det förekommit våld i en pågående eller tidigare parrelation. Det framgår inte om det är respondenten som har blivit utsatt för våld, själv utsatt partnern eller båda delar. Män som köpt sex levde ofta ett aktivt sexuellt liv med många samlagspartners, ett aktivt användande av Internet i kärleks- och sexuella syften, men även en förhöjd förekomst av tvångsmässigt sexuellt beteende. De hade också oftare testat sig för hiv.

Multivariata analyser visade att sannolikheten att ha köpt sex högre för män som indikerade högre ålder, förekomst av våld i någon tidigare relation, förhöjd generell alkoholkonsumtion, droganvändning, fler än tio samlagspartners (ej i samband med sexköp) och sexuellt tvångsmässigt beteende i form av kontrollförlust om man kontrollerar för övriga variabler. Ålderns betydelse kan förklaras med att frågan om sexköp avser köp någon gång under livet och att det då blir mer sannolikt att äldre män har köpt sex någon gång. Sannolikheten att ha köpt sex fler än tre gånger var högre för män som senast hade köpt sex relativt nyligen och som hade haft fler än 10 samlagspartners, men lägre för män vars sexuella beteende hade skapat relationsstörningar. Det framgår inte vilket sexuellt beteende som har lett till relationsstörningarna, men en tolkning skulle kunna vara att enstaka sexköp kan ha lett till relationsstörningar som i sin tur har lett till att sexköpen inte upprepades fler gånger. Det är viktigt att komma ihåg att några av faktorerna avser förhållanden vid tidpunkten för undersökningen medan sexköpen kan ligga långt tillbaka i tiden. Dessa faktorer kan därför inte användas som en kausal förklaring till att män börjar köpa sex eller köper sex ofta.

Vid tidpunkten för undersökningen levde män som köpt sex till stor del i liknande omständigheter som personer som inte köpt sex. Det fanns inga signifikanta skillnader vad gäller utbildning, sysselsättning och bostadsort mellan män som köpt sex och män som inte hade gjort det. Månadsinkomsten var dock högre för män som köpt sex, framför allt om senaste sexköpet hade skett relativt nyligen, och män som köpt sex hade oftare många övernattningsnätter på annan ort i samband med arbetet. Män som köpt sex levde i ungefär samma utsträckning som andra i ett stadigt förhållande med en partner och ungefär lika många hade barn. Vi vet inte i vilken utsträckning man har levt i en stadig relation medan man köpt sex och om partnern har varit medveten om och införstådd med det. En del som köpt sex uppgav att de slutade i samband med att de gifte sig eller påbörjade en parrelation. Det finns idag ingen samlad kunskap om partner eller barn till personer som köper sex eller har problematiska sexuella beteenden. Det händer att barn, t.ex. genom att få syn på sms, mejl eller Internetsidor som föräldrarna varit inne på får reda på kontakter som föräldrarna velat

hålla hemliga (BRIS, 2008) och det är möjligt att barn som växer upp i sexualiserade miljöer far illa.

Inte oväntat hade män som någon gång i sitt liv köpt sex mer positiva attityder till prostitution än män som aldrig köpt sex. Endast en fjärdedel bland män som köpt sex ville behålla sexköpslagen.

5.4 Vad vet vi ur ett befolkningsperspektiv om personer som har sålt sex?

I analyserna jämfördes män som sålt sex med män som inte gjort det och kvinnor som sålt sex med kvinnor som inte gjort det. På liknande sätt som för män som köpt sex framkom få skillnader mellan män och kvinnor som sålt sex och män och kvinnor som inte sålt sex när det gäller sociodemografiska faktorer, psykiska symptom och självkänsla. Det är något överraskande, eftersom många som kommer i kontakt med professionellt stöd uppvisar stora psykosociala problem. Det kan vara så att man har fått en bättre livssituation sedan man senast sålde sex, vilket svaren från dem som slutat sälja sex tyder på. Det kan också vara så att medlemmar i en webbpanel som sålt sex har en mindre problemtung situation än personer som söker professionell hjälp.

Några skillnader mellan dem som sålt och dem som inte sålt sex bör dock noteras. Män som sålt sex uppgav något oftare än män som inte gjort det att de hade universitets- eller högskoleutbildning. Kvinnor som sålt sex uppgav fler psykiska symptom än kvinnor som inte sålt sex. Män och kvinnor som sålt sex uppgav oftare att de använde droger vid tidpunkten för undersökningen än de som inte sålt sex; kvinnor som sålt sex uppgav också en högre generell alkoholkonsumtion och fler traumatiska händelser under uppväxten än män som inte sålt sex. Sexuell utsatthet under uppväxten nämns ofta som en inkörsport till prostitution hos kvinnor (Hedin & Månsson, 1998). I vårt material uppgav ingen av kvinnorna som sålt sex att hon utsatts för oönskade sexuella handlingar under sin uppväxt medan män som sålt sex oftare hade utsatts för sexuella handlingar mot sin vilja av en vuxen utanför familjen än män som inte sålt sex. Män och kvinnor som sålt sex hade oftare än andra blivit slagna av vuxna under sin uppväxt. Kvinnor som sålt sex har också oftare än andra kvinnor rapporterat att det förekommit våld i en pågående eller tidigare parrelation.

Multivariata analyser visade att sannolikheten att ha sålt sex någon gång i sitt liv var fyra gånger större för dem som använde droger vid tidpunkten för undersökningen och nästan tre gånger större för dem som hade en ökad förekomst av ogynnsamma erfarenheter under uppväxten. Övriga faktorer relaterade till större sannolikhet att ha sålt sex var att ha haft fler än 10 samlagspartners och sexuellt tvångsmässigt beteende enligt SAST-delskalorna Kontrollförlust och Relationsstörning.

Framför allt män som sålt sex använde oftare Internet för kärleks- och sexuella syften jämfört med män som inte sålt sex. Män uppgav också i högre grad än kvinnor att stark sexuell lust eller en önskan om att ha sällskap var faktorer som hade påverkat den senaste försäljningen av sex, medan kvinnor uppgav i högre grad att försäljningen av sex hade påverkats av att de var utan arbete eller pengar.

Vid tidpunkten för undersökningen levde män och kvinnor som sålt sex till stor del i liknande omständigheter som personer som inte sålt sex. Kvinnor, men inte män, som sålt sex uppgav

mer sällan att de vid tillfället för undersökningen levde i ett stadigt förhållande med någon jämfört med dem som inte sålt sex. Män och kvinnor som sålt sex hade i ungefär samma utsträckning barn som andra. Vi vet inte i vilken utsträckning man har levt i en stadig relation medan man sålt sex och om partnern har varit medveten om och införstådd med det. Det var flera som uppgett att de slutade i samband med att de fick barn att parrelationer ändrades. Situationen för barn som lever tillsammans med en förälder som säljer sex har nyligen börjat uppmärksammas (Socialstyrelsen, 2011).

Av de 37 personer som uppgav att de hade sålt sex, var 15 (41 %) under 18 år gamla första gången de gjorde det. Av dessa sålde 67 procent sex fler än tre gånger jämfört med 41 procent av dem som var 18 år eller äldre första gången. Det tyder på att risken att fortsätta sälja sex är större för dem som börjar som minderåriga. Tidigare befolkningsstudier med ungdomar har visat en högre prevalens för erfarenheten att sälja sex än vad som framkommer i denna studie, vilket delvis kan bero på att även ersättning för sex utan fysisk beröring inkluderas (Svedin & Priebe, 2004; Svedin & Priebe, 2009). Samtidigt vet vi att unga ofta inte uppfattar det de gör som prostitution (Abelsson & Hulusjö, 2008; Priebe, 2008) vilket leder till att de kan vara svåra att nå för insatser. Beskrivningen av kontakterna med prostitutionsenheterna i Malmö, Stockholm och Göteborg visar att endast 3 procent av dem som enheterna hade kontakt med var under 18 år gamla (delrapport 3 inom detta projekt). En fråga om man har haft sex i utbyte mot pengar eller andra förmåner ingår i ADAD (Adolescent Drug Abuse Diagnosis), en standardiserad intervju som används som utgångspunkt för utredning och behandling (ADAD, 2010). En genomgång av 567 ADAD-intervjuer med unga intagna på en SiS-institution visade att 6,7 procent (12 % bland flickorna och 4 % bland pojkarna) hade haft sex mot ersättning (SiS, 2011). I en kommande SiS-rapport av Lindroth och Löfgren-Mårtenson redovisas bland annat resultaten från en anonym enkätundersökning bland unga intagna på SiS, där prevalensen är ännu högre. En av åtgärderna inom ramen för regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål är en förstärkning av SiS-insatserna inom detta område i form av utbildning till personal och samtalsgrupper för de intagna (Brå, 2011).

5.5 Vad vet vi om omständigheterna kring senaste sexköpet?

Internet och mobiltelefon utgör viktiga kontaktarenor i samband med sexköp, men olika uteställen som restauranger, pubar, klubbar eller dansställen har också stor betydelse. Bland personer som köpt sex under det senaste året uppgav en tredjedel att kontakten togs via Internet/mobiltelefon, lika många fick kontakt på ett uteställe och endast i 3 procent av sexköpen togs kontakten på gatan. Om senaste sexköpet låg mer än 12 år tillbaka, togs knappt en tredjedel av kontakterna på gatan, 40 procent på ett uteställe och knappt 4 procent via Internet/mobiltelefon.

Åttio procent av dem som köpt sex uppgav att senaste köpet hade skett utomlands. Siffran för sexköp utomlands ligger på samma nivå som 1996, men något högre än 2008. Det är dock inget i vårt material som pekar på att en ökning av sexköp utomlands har skett under senare år – bland dem som senast köpt sex under det senaste året uppgav 59 procent att det hade skett utomlands. Så mycket som en tredjedel av de senaste sexköpen uppges ha skett i samband med arbets- eller tjänsteresor antingen i *Sverige eller utomlands*. År 2008 var siffran för sexköp *utomlands* i samband med tjänsteresa 32 procent. Det är svårt att bedöma vilken effekt de insatser som en del arbetsgivare har gjort under senare år för att minska förekomsten av sexköp i samband med tjänsteresor har haft.

Kartläggningen av prostitutionens verksamhet för köpare av sexuella tjänster visade att uppsökande verksamhet i vissa fall sker på hotell (delrapport 2 inom detta projekt). I Brå's slutredovisning av regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (Brå, 2011) beskrivs bland annat länsstyrelsernas insatser för stärkt regional samverkan med taxi-, hotell- och restaurangbranschen. Där beskrivs också Svenska institutets arbete med att vidareutveckla och ta fram besöksprogram för utländska nyckelaktörer som vill studera arbetet mot prostitution i Sverige och att genomföra informationsaktiviteter och presentationer i utlandet.

I några avseenden skiljde sig uppgifterna om senaste sexköpet mellan dem som köpt och de som sålt sex. Det gäller bland annat vilket kön motparten hade vid senaste sexköpstillfället. I vår liksom i tidigare undersökningar är det nästan uteslutande män som uppgett att de har köpt sex och det är endast en relativt liten grupp bland dessa män som uppgett att de senast har köpt sex av en man. I motsats till detta rapporterade fler män än kvinnor att de har sålt sex, vilket också är i linje med resultat från tidigare undersökningar, och att männen sålt sex till både män och kvinnor. Även om man tar i beaktande att det inte går att jämföra uppgifterna direkt, bland annat eftersom många av de rapporterade sexköpen skett utomlands medan försäljningen av sex till största delen kan antas ha skett i Sverige, kan det bland personer som köpt sex finnas en underrapportering av män och kvinnor som har köpt sex av män.

Av dem som köpt sex uppgav 78 procent att kondom användes vid senaste sexköpstillfället, medan det bara var 43 procent bland dem som sålde sex som uppgav detta. Även om man utgår från den högre siffran som de som köpt sex uppgav, kan användningen av kondom ha minskat över tid. År 1996 uppgav alla män som hade betalat för sex vid senaste samlaget att de hade använt kondom (Månsson, 1998).

5.6 Vad är det som gör att man slutar köpa eller sälja sex? Har sexköpslagen påverkat beteendet? Behöver man stöd för att sluta?

De som har köpt eller sålt sex och slutat med det har i undersökningen haft möjlighet att i egna ord beskriva vad det var som gjorde att man slutade. Något förenklad verkar det vara så att relativt få som har slutat köpa sex har fattat ett aktivt beslut om detta, utan i de flesta fallen har omständigheterna förändrats på ett sådant sätt att sexköp inte längre var aktuella. Det kan ha varit att man inte längre var nyfiken, att man har påbörjat en parrelation eller att man helt enkelt inte längre befunnit sig i en miljö där möjligheterna till sexköp var lättillgängliga, till exempel under en utlandsvistelse. Personer som har sålt sex verkar i större omfattning ha fattat ett eget beslut om att de inte ville sälja sex fler gånger. Anledningen kunde variera från att man hade fått bättre ekonomi eller ändrade familjeförhållanden, blivit drogfri, att man hade tröttnat eller att försäljningen av sex inte hade varit någon bra upplevelse. Varken de som köpt eller sålt sex beskrev att de hade haft något problem med att sluta och endast enstaka nämnde att de hade fått informellt eller formellt stöd. Få bland dem som köpt sex och ingen av dem som sålt sex uppgav att sexköpslagen hade påverkat deras beteende.

Sannolikt slutar de flesta som köpt eller sålt sex utan större problem när omständigheterna ändras eller när de väl har fattat ett eget beslut om det. Det verkar vara så att de som deltagit i enkätundersökningen framför allt tillhör denna grupp. Samtidigt framgår det såväl av tidigare intervjustudier med kvinnor som sålt sex (t.ex. Hedin & Månsson, 1998) och av övriga

delstudier i detta projekt (delrapport 2, 3, 4, 5, 6, 7) att det finns en mindre grupp där köp eller försäljning av sex ofta är en del i en större problematik där det finns ett behov av specialiserad professionellt stöd. Dessa kvinnor och män uppvisar ofta stora psykosociala problem inklusive missbruk vilket sannolikt medför att de inte alls är representerade i en webbpanel som denna undersöknings resultat baseras på.

5.7 Vilket stöd har sexköpslagen i befolkningen? Har lagen haft någon effekt?

År 1996 ville 20 procent av männen och 45 procent av kvinnorna ha en kriminalisering (Månsson, 1998) medan år 2008 60 procent av männen och 79 procent av kvinnorna ville behålla sexköpslagen (Kuosmanen, 2008). År 2011 ville 50 procent av männen och 80 procent av kvinnorna behålla lagen. Våra resultat visar också att sannolikheten att vilja behålla sexköpslagen är lägre för personer födda utomlands än för personer födda i Sverige. Åldersgrupp och högsta avslutade utbildning spelar ingen eller mycket liten roll för attityden till sexköpslagen. Däremot är sannolikheten att personer som sålt sex eller män som köpt sex vill behålla sexköpslagen mindre än för dem som inte har sålt eller köpt sex. Ju oftare och ju mer nyligen män har köpt sex, desto mindre är sannolikheten att de vill behålla sexköpslagen. Det var också få bland dem som köpt sex och ingen bland dem som sålt sex som i vår undersökning beskrev att lagen hade påverkat dem så att de slutade eller minskade köp eller försäljning av sex. Vi saknar till stor del jämförelsedata från tidigare svenska undersökningar. Vi vet dock att attityden till att införa statliga bordeller inte har förändrats mellan år 2008 och 2011 (23 % i båda undersökningar var positiva till det). Både år 2008 och 2011 var det få som trodde på en minskning av antalet sexsäljare (13 % i båda undersökningar) eller sexköpare (20 % i båda undersökningar) som en konsekvens av sexköpslagen. Det kan vara så att allmänheten inte uppfattar sexköpslagen som effektiv vilket i längden kan påverka hur lagen efterlevs. Samtidigt menade relativt många (37 % av männen och 65 % av kvinnorna) att försäljning av sex borde förbjudas i lag. Jämfört med tiden före sexköpslagen (Månsson, 1998) har stödet för en kriminalisering av sexförsäljning ökat.

En minskning av förekomsten av sexköp ses ofta som ett belägg för att sexköpslagen har varit effektiv, se till exempel Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst (SOU 2010:49). En jämförelse mellan Sverige, Norge och Danmark i en befolkningsstudie från 2010 visar också att andelen deltagare som uppgav att de hade köpt sex under de senaste sex månaderna var lägst i Sverige, där sexköpslagen har funnits sedan 1999, mittemellan i Norge, där sexköpslagen trädde i kraft 2009, och högst i Danmark, där köp och försäljning av sex är legala (Jakobsson & Kotsadam, submitted). Samtidigt visas att attityden till om det är moraliskt acceptabelt att köpa sex inte tycks ha påverkats av lagen, utan det verkar vara så att en minskad efterfrågan av sexuella tjänster snarare kan relateras till risken att bli upptäckt och lagförd (Jakobsson & Kotsadam, submitted).

Det kan också finnas andra skäl för minskningen av sexköpen. Till exempel har användningen av Internet ökat markant sedan 1996 och det är som vi har sett i undersökningen inte ovanligt att man använder Internet i sexuella syften. Man kan via Internet hitta sexuella partners utan att behöva betala för det vilket skulle leda till en minskad efterfrågan av sexuella tjänster. Samtidigt kan användningen av Internet i sexuella syften också vara en del i en mycket aktiv sexuell livsstil där även sexköp ingår. Med andra ord är det sannolikt flera faktorer som påverkar förändringen av förekomsten av sexköp över tid.

5.8 Rekommendationer

Befolkningsstudien visar att många som köpt eller sålt sex har gjort det ett fåtal gånger och att de som vill sluta med det i regel gör det utan att behöva särskilda insatser. De personer som har kontakt med prostitutionens enheter har ofta ett tydligare hjälpbehov och framför allt de som har sålt sex har ofta en stor belastning i form av missbruk och psykosociala problem.

Det är angeläget att insatser för prevention och minskning av prostitution svarar mot att situationen för dem som köper eller säljer sex är mångfacetterad. Även enstaka sexköp innebär ett brott mot lagen och talar för att det finns ett behov av prevention samtidigt som personer med tyngre belastning där köp eller försäljning är en del av en mer omfattande problematik är i behov av individinriktade insatser.

Med utgångspunkt i resultaten från befolkningsstudien och mot bakgrund av övriga delar av utvärderingen vill vi lyfta fram ett antal punkter av betydelse för det framtida arbetet för att minska prostitutionen. Några av dessa punkter bekräftar de prioriteringar som redan görs medan andra kan behöva uppmärksammas mer än vad som är fallet nu.

- Många som någon gång i sitt liv köpt eller sålt sex har gjort det enstaka gånger. De slutar utan att behöva något stöd och lever sedan ett vanligt liv. De insatser som kan bli aktuella för denna grupp kan handla om fortsatt och förstärkt information och attitydpåverkan via t.ex. frivilligorganisationer, media och Internet.
- En stor del av sexköpen sker utomlands eller i samband med arbets- eller tjänsteresor. Vi rekommenderar också en fortsatt uppföljning och utveckling av arbetet med etiska riktlinjer och uppförandekoder inom statsförvaltningen samt en initiering och uppföljning av liknande insatser inom det privata näringslivet inte minst bland olika aktörer inom resebranschen.

En samordnad satsning för prevention och minskning av prostitution som omfattar ett brett spektrum av insatser i samarbete mellan olika aktörer genomförs och utvärderas i ett av storstadsområdena som exempel på detta kan vara

- En förstärkning av prostitutionens enheters arbete med anhöriga till personer som köper sex eller har ett problematiskt sexuellt beteende.
- En förstärkning av prostitutionens enheters uppsökande verksamhet i samarbete med hotell- och restaurangbranschen.
- En förstärkning av prostitutionens enheters skadereducerande åtgärder i form av kondomutdelning.
- Utbildning av familjehem och institutioner som tar emot unga i risk att sälja sex.

Det finns ett samband mellan köp och i viss mån försäljning av sex och ett mycket aktivt sexliv som kan inkludera tvångsmässigt sexuellt beteende.

- Ökade insatser för personer som söker stöd för problematiskt sexuellt beteende kan bidra till att minska prostitutionen även om köp eller försäljning inte står i direkt fokus för insatsen. Detta arbete bedrivs redan idag på prostitutionens enheter, men behöver även förstärkas i andra sammanhang som till exempel sex- och samlevnadsrådgivning.

Vi menar att en samtidig och framförallt samordnad satsning kan ge bättre resultat än ett flertal parallella insatser. Resultat från denna befolkningsstudie kan användas som basuppgifter vid uppföljningen av den samordnade satsningen. Vi vill också understryka betydelsen av ett uthålligt och långsiktigt arbete med dessa frågor.

6. REFERENSER

- Abelsson, J., & Hulusjö, A. (2008). I sexualitetens gränstrakter – en studie av ungdomar i Göteborg med omnejd som säljer och byter sexuella tjänster. Göteborg: Göteborgs Stad, Social resursförvaltning.
- ADAD (2010). Adolescent Drug Abuse Diagnosis Manual 2010. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Babor, T.F., Higgins-Biddle, J.C., Saunders, J.B., & Monteiro, M.G. (2001). AUDIT. The Alcohol Use Disorders Identification Test. Guidelines for use in primary care. Second edition. Geneva: World Health Organization.
- Baker, R., Blumberg, S.J., Brick, J.M., Couper, M.P., Courtright, M., Dennis, J.M. et al. (2010). Research synthesis. AAPOR report on online panels. *Public Opinion Quarterly*, 74, 4, 711-781.
- Berman, A.H., Bergman, H., Palmstierna, T., & Schlyter, F. (2003). DUDIT. The Drug Use Disorders Identification Test. Manual. Stockholm: Karolinska Institutet, Dep. of Clinical Neuroscience.
- BRIS (2008). Barnen, BRIS och it. En studie om ungas kontakter med BRIS om Internet, it och mobiltelefoni.
- Brottsförebyggande rådet (Brå) (2011). Prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Slutredovisningen av regeringens handlingsplan. Rapport 2011:18. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Callegaro, M., & Disogra, C. (2008). Computing response metrics for online panels. *Public Opinion Quarterly*, 72, 1008 – 1032.
- Carnes, P., Green, B., & Carnes, S. (2010). The same yet different: Refocusing the Sexual Addiction Screening Test (SAST) to reflect orientation and gender. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 17, 7-30.
- Daneback, K., & Månsson, S.-A. (2009). Kärlek och sexualitet på Internet. I Ungdomsstyrelsen, *Se mig – unga om sex och Internet* (s.182-237). Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- ECDC Technical Report (2009). Mapping of HIV/STI behavioural surveillance in Europe. Stockholm: European Centre for Disease Prevention and Control.
- Hedin, U.-C., & Månsson, S.-A. (1998). Vägen ut. Om kvinnors uppbrott ur prostitutionen. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Herlitz, C. (2008). Hiv och aids i Sverige. Kunskaper, attityder och beteenden hos allmänheten 1987 – 2007. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Jakobsson, N., & Kotsadam, A. (2011). Gender equity and prostitution: An investigation of attitudes in Norway and Sweden, *Feminist Economics*, 17, 31-58.
- Jakobsson, N., & Kotsadam, A. (submitted). Shame on you, John! Laws, stigmatization, and the demand for sex.
- Kofod, J., Frøkjær Dyrvig, T., Markwardt, K., Lagoni, N., Bille, R., Termansen, T., et al. (2011). Prostitution i Danmark. En kortlægning. Rapport 11:21. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd: Köpenhamn.
- Kotsadam, A., & Jakobsson, N. (2011). Do laws affect attitudes? An assessment of the Norwegian prostitution law using longitudinal data. *International Review of Law and Economics*, 31, 103-115.
- Kuosmanen, J. (2008). Tio år med lagen: Om förhållningssätt till och erfarenheter av prostitution i Sverige. I: Ch. Holmström & M.-L. Skilbrei (red.): Prostitution i Norden. Forskningsrapport, s. 357- 381. TemaNord 2008:604. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

- Lewin, B. (red.) (1998). *Sex i Sverige – om sexuallivet i Sverige 1996*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet.
- Månsson, S.-A. (1998). Den köpta sexualiteten. Del 1 Prostitution och könsköp. I: Bo Lewin, *Sex i Sverige – om sexuallivet i Sverige 1996* (s.233-248). Stockholm: Folkhälsoinstitutet.
- Nettelbladt, P., Hansson, L., Stefansson, C.-G., Borgquist, L. & Nordström, G. (1993). Test characteristics of the Hopkins Symptom Check List-25 (HSCL-25) in Sweden, using the Present State Examination (PSE-9) as a caseness criterion. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 28, 130-133.
- Nilsson, D., Gustafsson, P.E., Larsson, J.L., & Svedin, C.G. (2010). Evaluation of the Linköping Youth Life Experience Scale. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 198, 768-774.
- Priebe, G. (2008). Sexuell exploatering av barn och ungdomar. Sammanställning av aktuell kunskap och forskning 2004 – 2008. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Rosenberg, M. (1989). *Society and the adolescent self-image*. Rev. upplaga. Middletown, CT: Wesleyan University Press.
- Schei, B., & Stigum, H. (2010). A study of men who pay for sex, based on the Norwegian National Sex Surveys. *Scandinavian Journal of Public Health*, 38, 135-140.
- SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) (2011). Kommungruppsindelning fr.o.m. 1 januari 2011. Hämtad den 11 juli 2011 från www.skl.se/kommuner_och_landsting/om_kommuner/kommungruppsindelning.
- Skr 2007/08:167. Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Socialstyrelsen (2011). Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och skydd till barn och unga.
- SOU 2010:49. Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999 – 2008. Stockholm: Regeringskansliet.
- Statens institutionsstyrelse (2011). Slutrapport – uppdrag att förstärka arbetet med vuxna missbrukare och ungdomar som har varit, är eller riskerar att bli utsatta för prostitution eller människohandel för sexuella ändamål.
- Statistiska centralbyrån (2010). Privatpersoners användning av datorer och Internet 2010. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Strand, B.H., Dalgard, O.S., Tambs, K., & Rognerud, M. (2003). Measuring the mental health status of the Norwegian population: A comparison of the instruments SCL-25, SCL-10, SCL-5 and MHI-5 (SF-36). *Nordic Journal of Psychiatry*, 57, 113-118.
- Svedin, C.G., & Priebe, G. (2004). Ungdomars sexualitet - attityder och erfarenheter. Avsnitt: sexuell exploatering. Att sälja sex mot ersättning/pengar. I Statens offentliga utredningar, *Sexuell exploatering av barn i Sverige* (pp. 265-357). SOU 2004:71. Stockholm: Regeringskansliet.
- Svedin, C.G. & Priebe, G. (2007). Selling Sex in a Population-Based Study of High School Seniors in Sweden: Demographic and Psychosocial Correlates. *Archives of Sexual Behaviour*, 36 (1): 21-32.
- Svedin, C.G., & Priebe, G. (2009). Unga, sex och Internet. I Ungdomsstyrelsen, *Se mig – unga om sex och Internet* (s.33-148). Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Tikkanen, R.H., Abellsson, J., & Forsberg, M. (2011). UngKAB09. Kunskap, attityder och sexuella handlingar bland unga. Skriftserien 2011:1. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.
- TNS SIFO (2011). Teknikrapport. Diarienummer: IKE-2011-00114. Stockholm: TNS SIFO.
- TNS SIFO, personlig kommunikation, 20 maj 2011, 19 och 22 augusti 2011.
- United Nations General Assembly, Special Session on HIV/AIDS (2009). Monitoring the Declaration of Commitment on HIV/AIDS: Guidelines on construction of core indicators: 2010 reporting. Geneva: UNAIDS.

7. BILAGA WEBBENKÄT

Sälja och köpa sex i Sverige 2011 Förekomst, hälsa och attityder

Välkommen till denna undersökning som genomförs av TNS SIFO på uppdrag av Linköpings universitet. Undersökningen är en del i ett större forskningsprojekt, initierat av Socialdepartementet.

Vid Hälsouniversitetet i Linköping arbetar vi just nu med ett forskningsprojekt som handlar om vuxnas hälsa, sexualitet – attityder till den s.k. sexköpslagen samt, erfarenheter av att både sälja och köpa sex. Projektet genomförs på uppdrag av Socialstyrelsen som en del i ett uppdrag från regeringen. Liknande undersökningar har gjorts tidigare, till exempel ”Sex i Sverige” 1996, men sedan dess har mycket förändrats i vårt samhälle. Bland annat har synen på sexualitet förändrats och den så kallade sexköpslagen infördes 1999.

Undersökningen vänder sig till vuxna i åldrarna 18-65 år, och du är slumpmässigt utvald ur TNS SIFO:s onlinepanel. Enkäten tar i genomsnitt ca 27 minuter att fylla i. Ett exempel på en fråga som ingår i enkäten:

Har du tittat på pornografi på Internet under de senaste 12 månaderna?

Undersökningen kommer att genomföras under anonymitet dvs. vi vet inte vilka som svarat av de drygt 10 000 personer som ingår i urvalet. Resultaten kommer att presenteras som rapport till Socialstyrelsen och som vetenskapliga artiklar utan att någon individ går att identifiera. Ditt deltagande är helt frivilligt och Du kan när som helst avbryta Din medverkan utan att behöva ange något skäl för det. Din ersättning för att delta är 24 poäng.

Med vänlig hälsning

Carl Göran Svedin
Professor
Hälsouniversitetet i Linköping
Tel. 010-1034549

Gisela Priebe
Forskningspsykolog
Lunds Universitet
Gisela.Priebe@med.lu.se